

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

MİHALOĞLU ALİ BEY'İN ĞAZAVĀT- NĀMESİ'NİN
(864–1795. Beyitler)
TELMİH ve KISSALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ali ÜZÜMCÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Gönül AYAN

Konya–2010

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası.....	iv
Tez Kabul Formu.....	v
Ön Söz	vi
Özet	vii
Summary	viii
Kısaltmalar ve Simgeler Sayfası	ix
Giriş.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM- MIHALOĞLU ALİ BEY GAZAVAT-NÂMESİ'NDEKİ KISSALAR VE TELMİHLER.....	6
1.1. Mihaloğlu Ali Bey Gazavat-nâmesi'ndeki Kıssalar.....	6
1.1.1 Eshab-ı Fil.....	6
1.1.2. Hz. İsa.....	8
1.1.3. Hz. Musa.....	11
1.1.4. Hz. Süleyman.....	13
1.1.5. Hz. Yahya.....	15
1.1.6. Hz. Yakup- Hz. Yusuf- Mısır-Züleyha.....	15
1.1.7. Hz. Zekeriya.....	17
1.2. Mihaloğlu Ali Bey Gazavat-nâmesi'ndeki Telmihler.....	19
1.2.1. Hz. Ali.....	19
1.2.2. Aristo.....	22

1.2.3. Ayâz Ve Mahmut Hikâyesi.....	22
1.2.4. Bezm-i Elest.....	23
1.2.5. Bokrat.....	23
1.2.6. Büt-i Âzer.....	23
1.2.7. Cem(Şid)	24
1.2.8. Ferhâd u Şirin.....	25
1.2.9. Gül İle Bülbül Hikâyesi.....	26
1.2.10. Hallâc-ı Mansur.....	27
1.2.11. Hatem.....	28
1.2.12. Hz. Hızır.....	28
1.2.13. Hz.Hüseyin.....	31
1.2.14. Hüsrev ü Şirin.....	31
1.2.15. İskender.....	33
1.2.16. Kaf Dağı.....	34
1.2.17. Keykubad.....	35
1.2.18. Kur'an- Kerim Ayetleri.....	36
1.2.19. Lât Menat.....	36
1.2.20. Leylâ Ve Mecnûn.....	37
1.2.21. Lokman.....	38
1.2.22. Mânî.....	39
1.2.23. Hz. Muhammed.....	40
1.2.24. Neriman.....	43
1.2.25. Rüstem	43
1.2.26. Şem' ve Şem' ü Pervane.....	44

1.2.27. Vâmık u Azrâ.....	47
---------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM - MİHALOĞLU ALİ BEY GAZAVAT-NÂMESİ'NİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARILMASI

2.1. Mihaloğlu Ali Bey Gazavat-nâmesi'nin Günümüz Türkçesine Aktarılması.....	48
Sonuç.....	158
Kaynakça.....	159
Özgeçmiş.....	161

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Ali ÜZÜMCÜ

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ali Üzümcü	
	Numarası	075213011016	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı / Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Gönül Ayan	
Tezin Adı	MHALOĞLU ALI BEYİNİN GAZAVAT-NAMESİNİN (C.B.G. 1793. Beş. 112) TELMİH VE KISSALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ... başlıklı bu çalışma 25.../06.../2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr. Gönül Ayan	Danışman	
Yrd. Doç. Dr. Zehra GÖRE	Üye	
Yrd. Doç. Dr. Nurten SARAN	Üye	

ÖN SÖZ

Gaza veya gazavat din uğruna yapılan savaş veya savaşlar anlamına gelir. Türk edebiyatında bu gibi eserlere “gaza-name” yahut “gazavat-name” adı verilmiştir. Gaza-namelerde, düşmanla yapılan tek bir savaş, gazavat-namelerde ise, savaşlar veya akınlar silsilesi tasvir edilir. Gazavat-namelerde sadece zafer anlatılmaz, savaşa hazırlık ve savaş sırasındaki olaylar da anlatılır. İncelediğimiz eser hem Türk Dili Tarihi hem de Türk Kültür Tarihi bakımından önemli bir belge özelliği taşımaktadır.

Türkçe öğretiminin, Türk Dili Tarihi ve Türk kültüründen ayrı düşünülmemeyeceği göz önüne alarak; Suzi Çelebi'nin Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavat-nâme'sinin 864-1795. beyitleri günümüz Türkçesine aktarıldı. Metin Türkçeye aktarılırken kapsamlı bir sözlük çalışması yapıldı. Metinde geçen özel isim ve kıssalar ayrıntılı olarak açıklandı. Metinden örnek beyitlerle telmih ve kıssalar açıklandı.

Agâh Sırrı Levend'in yayınlanmış eseri ele alınarak yapılan incelemede beyitleri günümüz Türkçesine aktarırken kelime ve imla farklılıklarından dolayı çelişkiye düşülmemeye gayret edildi.

Bu metin ile Türk dilinin ve Türk Kültür Tarihinin gurur ve ibret verici olaylarla dolu, o günlere ışık tutan, olağanüstü bir döneminin örneği ortaya konulmaya çalışıldı.

Çalışmam sırasında desteklerini esirgemeyen Fahri ÜZÜMCÜ, Funda Yüksel, Prof. Dr. Hüseyin Ayan ve çalışmamı yönetip yönlendiren danışman hocam Sayın Prof. Dr. Gönül' a teşekkür ederim.

Konya 2010

Ali ÜZÜMCÜ

ÖZET

Sûzî Çelebi'nin Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavat-namesi üzerinde Agâh Sırrı Levend'in transkripsiyonlu metnini hazırladığı eser esas alındı. Metin günümüz Türkçesine aktarıldı. Metin Türkçeye aktarılırken kapsamlı bir sözlük çalışmasının ardından metinde geçen özel isim ve kıssalar fişlenerek bunların ayrıntılı olarak açıklanması örnek beyitlerle yapıldı.

Sûzî Çelebi, Gazavat-nâme'de, Fatih ve Sultan II. Bayezid devri akıncı beylerinden Mihaloğlu Ali Bey'in savaşlarını ve aşk macerasını kendi izlenimlerini ve başkalarından işittiklerini hikâye ederek anlatmaktadır. Sûzî Çelebi eserini, Eserde Mihaloğlu Ali Bey'in savaşları anlatılmaktadır. Gazavat-nâme, diğer mesnevilerde olduğu gibi tevhit ve münacatla başlamaktadır. Arada gazellere de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gazavat-nâme, Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavat-namesi, Sûzî Çelebi, Mihaloğlu Ali Bey

SUMMARY

It is based on transcription Agâh Sırrı Levend's text on which Suzi Çelebi performed on Ali Bey's Gazavat-name. The text has been translated to present Turkish. While the text translated to present Turkish, a comprehensive dictionary work was performed. Proper names and anecdotes in the text corded and their explanations made with caplets detailly.

Suzi Çelebi tells the bottle and romance adventures of Mihaloğlu Ali Bey. Suzi Çelebi, in his work, narrated both his own views and stories he heard from others. In this work bottles of Mihaloğlu Ali Bey are narrated, who is one of raider Master in the period of Fatih and Beyazid II. Gazavat-name, as in the other Mesnevi's, starts with tehvid and münacaat. Sometimes gazelles are also included.

Key words: Gazavat-name, Mihaloğlu Ali Bey's Gazavatname, Suzi Çelebi, Mihaloğlu Ali Bey

KISALTMALAR VE SİMGELER SAYFASI

AGM	: Adı geen mecmua
C.	: Cilt
H.	:Hicri
Hız.	: Hazreti
M.	: Miladi
S.A.V.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Vd.	: Ve diğeri

GİRİŞ

Gaza, sözlükte din uğruna yapılan savaş, cenk anlamında kullanılır. Din uğruna yapılan savaşların anlatıldığı eserlere de gazavat-nâme denir. Gazavat-nâmenin Farsçadaki karşılığı destandır. “Din düşmanlarıyla yapılan cenge “cihad” denilir ki, sonradan “gaza” da bu anlamda kullanılmıştır. Arap edebiyatında gazaları ve gazilerin kahramanlıklarını hikâye eden eserler “megazi” adını alır. Türk edebiyatında bu gibi eserler “gaza-nâme” yahut “gazavât-nâme” adı altında toplanır. Gaza-nâmelerde, düşmanla yapılan tek bir savaş; gazavât-nâmelerde ise, savaşlar veya akınlar silsilesi tasvir edilir.

Gazalarda fetih veya zafer bahis konusu değildir; gaza sadece savaştır. Bir şehrin yahut bir kalenin alınmasını anlatan eserler “fetih-nâme” adını alır. Fetihleri ve düşmanın yenilmesi ile biten savaşları hikâye eden gaza-nâmelere “zafer-nâme” de denilir. Bunlar sonradan birbiriyle karıştırılmış, fetih-nâme ve zafer-nâmelerin hepsine gazavât-nâme, son devirlere ait savaşları hikâye eden eserlere de zafer-nâme denilmiştir.” (Levend, 2000: 1).

Türk edebiyatında kırkı manzum olmak üzere iki yüz elliden fazla gazavat-nâme mevcuttur. “Gazavat-nâme türündeki bu eselerin ilk örnekleri, Batı Hıristiyan dünyasına dönük Osmanlı akınlarının yoğun şekilde yaşandığı 15. yüzyılda görülür. İlerleyen yüzyıllarda, özellikle Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman zamanında en verimli dönemini yaşar. Konusunu gazalardan alan bu türler, doğal olarak, Osmanlı akınlarının azaldığı ilerleyen yüzyıllarda ise son örneklerini verir. Ağâh Sırrı Levend, Gazavat-nâmeler adlı eserinde Osmanlı döneminde ele alınmış bu eserlerin pek çoğunu listelemiş ve her biri hakkında bilgiler vermiştir.” (Özkan, 2007: 1).

Gazavat-nâmelerde yer alan hikâyeler şüphesiz gerçek savaşların anlatıldığı hikâyelerdir. “Gazavat-nâmeler, edebî eser olmalarının yanında geçmiş devirlerdeki savaşları ve kahramanlıkları ele almaları, bu sayede pek çok tarihî şahsiyete ve olaya tanıklık etmeleri münasebetiyle tarihî vesikalar olarak da değerlendirilirler.” (Özkan, (2007) : 2). Gazavat-nâmelerde, “şiir olsun düzyazı olsun hamasi bir anlatımla ele

alınan konu, çok zaman yazarın izlenim ve anılarına dayanır. Bu bakımdan birçok gazavat-nâme, güvenilir kaynaklar arasında sayılır. Ancak tarih kaynaklarına dayanılarak sonradan kaleme alınmış gazavat-nâmeler de vardır.” (Pala, 2002: 130).

Gazavat-nâmelerin dili, söyleyiş bakımından da diğer eserlere göre farklılık arz eder. “Nitekim gazavat-nâmelerin dili genellikle epik bir karakter taşır ve olayların ele alınışında hamaset ve abartı hâkimdir. Eser sahiplerinin tarihçilik yönlerinden ziyade edebî yönleri ön plandadır. Bu bakımdan bu eserlerde anlatılanları birebir tarihî doğrular olarak kabul etmek yanıltıcı olabilir. Ancak yazıldıkları devrin zihniyet dünyasının birer ürünü olduklarından mutlaka tarihî gerçekleri de içerirler.” (Özkan, 2007: 2).

Gazavat-nâmeleri yazıldıkları konulara göre başlıca dört gruba ayırmak mümkündür:

1. İslam büyüklerini konu eden gazavat-nâmeler. Peygamberimizin ve dört halifenin gazavat-nâmeleri bu gruba girer.
2. Padişahları, onların zamanında yapılan savaşları ve belli başlı olayları konu eden manzum ve mensur gazavat-nâmeler. Bu tür gazavat-nâmelere Süleyman-nâme veya Selim-nâme de denir. Bunun sebebi gazaların Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman zamanında yoğunlaşmış olmasıdır.
3. Ünlü komutanları veya vezirleri konu eden gazavat-nâmeler. Mihaloğlu Ali Bey Gazavat-nâmesi’ni de bu grup içinde zikretmek mümkündür.
4. Sefer veya zapt edilen yerleri konu alan gazavat-nâmeler. Bu tür eserlere fetih-nâme ya da zafer-nâme demek daha doğru olacaktır.

Gazavat-nâmelerde 15-16. Yüzyılda yaşamış olan Suzî Çelebi önemli yer tutar.

Sûzî Çelebi, Rumeli’de Üsküp ve Priştine yakınlarındaki Prizren kasabasında doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Kaynaklar, onun 1455-1465 yılları arasında doğmuş olabileceğini söylemektedir. Sûzî Çelebi’nin asıl adı Mehmet’tir. Ölüm tarihi ise Prizren’de yaptırdığı Suzi Camisinin bahçesindeki

mezarının baştaşında mermer üzerine kabartma ile işlenmiş kitabedeki Hicri 931, Miladi 29 Ekim 1524 günüdür.

İstanbul'a gelerek Mihaloğullarından Ali Bey'in yanında bulunmuş onun yaptığı savaşları nazmetmiştir. Sehî Bey, bu gazavat-nâmenin on beş bin beyit olduğunu kaydetmektedir. Ancak şu an elimizde bu eserin 1795 beyitlik kısmı bulunmaktadır. Ali Bey'in ölümünden sonra, oğlu Mehmet Bey'in hizmetinde bulunmuştur. Daha sonra buradan ayrılarak memleketi Prizren'e dönmüş ve burada bir mescit ve medrese yaptırmıştır. Hayatının geri kalan bölümünü yaptırdığı mescitte imamlık ve müezzinlik, medresede müderrislik yaparak geçirmiştir.

Sûzî Çelebi'nin Nehârî isimli bir kardeşinin olduğunu söylenmektedir. Her ikisinin mezarı da Sûzî Çelebi'nin yaptırmış olduğu mescidin bahçesinde gömülüdür.

“Hoş tabiatlı, şiir söylemeye kadir, zihni pak bir şairdir. Tabiatının kusursuzluğu ziyade, kendisi pervasız, serbest, şiiri latif, çok zarif ve cömert kişidir.” (İsen, 1998: 202). Şair kişiliğiyle ön plana çıkan “Sûzî, derviş yaradılışlı, marifet sahibi bir kişiydi. Bu da temiz ve etkileyici şiirleriyle şairlerin makbüllerinden ve Osmanlı şairlerinin övgüye layık olanlarındandır.” (İsen, 1999: 410).

Sûzî Çelebi, asıl ününü gazavat-nâmesiyle kazanmıştır. Sûzî Çelebi'nin Gazavat-nâme-i Mihaloğlu Ali Bey adlı 1795 beyitlik bir mesnevisi vardır. Gazavat-nâme, diğer mesnevilerde olduğu gibi tevhit ve münacatla başlamaktadır. Sûzî Çelebi, metinde bazen gazellere de yer vermiştir. Mesnevinin vezni: Mefâ'ilün / mefâ'ilün / fe'ûlündür.

Sûzî Çelebi, Gazavat-nâme'sinde, Fatih ve Sultan II. Bayezid devri akıncı beylerinden Mihaloğlu Ali Bey'in savaşlarını ve aşk macerasını ve kahramanlıklarını bütün ayrıntılarıyla anlatır. Sûzî Çelebi Gazavat-nâme'sini, kendi gördüklerine ve başkalarından duyduklarına dayanarak kaleme almıştır.

Eserde hayatı ve kahramanlıkları anlatılan Ali Bey, Osman Gazi zamanından beri akınlarda gösterdikleri yararlıkla adlan tarihe geçen Mihaloğulları ailesindedir. Ataları olan

Köse Mihal, Bizans'a tabi Harman Kaya Tekfuru iken Osman Gazi'yi tanımış ve gösterdiği doğrulukla onun dostluğunu kazanmıştır.

“Köse Mihal, bundan sonra Osman Gazi'nin en güvendiği beylerden biri olarak savaşlarda yararlıklar göstermiş, Bursa'nın alınmasında büyük rol oynamış, nihayet Orhan Gazi zamanında (1326—1359) ölmüştür. Mezarı Harman Kaya'dadır.

Eski kaynaklar, Köse Mihal'ı, torunu Gazi Mihal ile karıştırmışlardır. Gazi Mihal, Köse Mihal'ın Aziz Bey adındaki oğlunun oğludur. Köse Mihal'ın Öteki oğlu Gazi Ali Bey, Kosova meydan savaşında bulunmuş ve gösterdiği yararlık, Yıldırım Bayezid tarafından bir fermanla takdir edilmiştir. Gazi Ali Bey'in torunları, XV. yüzyılda Amasya ve çevresinde yerleşmişler, Köse Mihal sülâlesini Anadolu'da devam ettirmişlerdir. Aziz Bey ile oğlu Gazi Mihal Bey ise, Edirne'de yerleşmişler, bunlar da sülâleyi Rumeli'nde devam ettirmişlerdir.

Gazi Mihal'ın, müslüman olduğu halde neden bu adla anıldığı kestirilemiyor. Kahramanlıkta dedesinin şöhretini devam ettirmiş olmasından ötürü, bu adın kendisine halk tarafından verildiğine hükmedilebilir. Herhalde asıl adı vardır; fakat unutulmuştur.

Gazi Mihal Bey'in oğulları ile torunları, XVI. yüzyılın ortalarına kadar akıncı beyi sıfatıyla düşman memleketlerine sık sık akınlar yaparak, bazı kere de ordu ile birlikte savaşlara katılarak, büyük yararlıklar göstermişlerdir.” (Levend, 2000: 184).

Mihaloğulları'ndan Alâeddin Ali Bey, Köse Mihal'ın torunu Gazi Mihal Bey soyundan gelir. “Ali Bey'in babası Hızır Bey, kardeşleri de Abdullah, Bâli, İskender ve Firuz Beylerdir.” (Levend, 2000: 184). Bunlardan, tarihlerde en çok adları geçen Ali ve İskender Beylerdir. Ali Bey Sırbistan ve Arnavutluk'a akınlar yaptıktan sonra Anadolu'ya geçmiş ve Fatih Sultan Mehmed'in Uzun Hasan ile yaptığı savaşa katılmıştır. Sonra Rumeli'ye dönerek birkaç kez Eflâk ve Boğdan'a sefer düzenlemiştir. Macaristan ve İtalya'ya geçmiş ve Alp dağlarına kadar gitmiştir. “ Bir söylentiye göre savaşta esir edilerek kurşuna dizilmiş, başka söylentiye göre de, ihtiyarlayıncaya kadar dövüştükten sonra, Plevne'deki çiftliğine çekilerek orada ölmüştür. (Levend, 2000: 188).

“Nüzhet de (AGM, s. 70-78), Ali Bey'in güç hal ile kurtulduğunu ve 903 de kırk bin kişilik bir ordu ile Lehistan'ı vurduğunu, daha sonra Imre, Bâli ve oğlu Ali Beylerle

birlikte akın ettiğini, nihayet yaşlanıp da akına çıkamaz bir hale geldiği zaman Pilevne'ye çekilerek 909 veya 910 yıllarında yüz yaşını geçmiş olduğu halde orada öldüğünü yazıyor. Olesnicki de (*SUZ*) Ali Bey'in 1492 savaşında öldürüldüğüne dair Hammer'den beri devam edegelen söylentiye bırakarak, onun Pilevne'de H. 913 = M. 1507 de öldüğünü, evvelce yaptırdığı mescidin yanındaki türbede gömülü olduğunu kabul ediyor.” (Levend, 2000: 194-195).

Ali Bey'in öldürüldüğüne dair pek çok söylentiler ortaya atılmıştır. Bunun sebebinin ise Ali Bey'den korkan halkı yatıştırmak için uydurulduğu düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MİHALOĞLU ALİ BEY GAZAVAT-NÂMESİ'NDEKİ TELMİH VE KISSALAR

1.1. MİHALOĞLU ALİ BEY GAZAVAT-NÂMESİ'NDEKİ KISSALAR

"Kıssa" kelimesi esas olarak "izlemek", "izi takip etmek" anlamına gelmektedir. Bir haberi nakletme, bir olayı anlatma hikâye etmek için anlatılan hikâye ve olaya da "kıssa" denir. "Kıssa" edebiyatta da "hikâye" anlamında kullanılır. Hikâye ise olmuş veya olması muhtemel olayları belirli bir takım noktaları ön planda tutarak anlatan edebiyat türüdür. Kıssanın gerçek olmayan bir türü vardır ki buna hikâye denir. Kıssa denilebilecek hikâyeler nadir olur. Bir haber veya hikâyenin kıssa olabilmesi, yaşanmış ve kaleme alınmış bir özelliğinin olması gerekir. Kuran'daki kıssalar, meydana gelmiş olayları anlattığı için "gerçek kıssa"lardır. Mihaloğlu Ali Bey Gazavât-nâmesi'nde de Kuran'da geçen kıssalardan bazılarını görmekteyiz.

1.1.1. Eshab-ı Fil

Habeşistan Kralının, Yemen'e hükümdar tayin ettiği Ebrehe, Mekke'ye giden kervan ve Kâbe ziyaretçilerini çekmek ve San'a şehrini ticaret merkezi haline getirmek üzere burada Kulleys denilen bir kilise yaptırdı. Ancak tapınağa gelen olmadı. Bunu öğrenen Ebrehe çok kızdı ve Kâbe'yi yıkacağına yemin etti. Büyük bir ordu hazırladı. Ordunun önünde, kocaman "Mahmut" adlı bir fil vardı. 571 yılında altmış bin asker ve birkaç fille Mekke'ye doğru yola çıktılar. Fillerin desteğindeki muazzam ordu, yoluna çıkanı ezip geçiyordu. Mekke'deki Kureyşliler bu gelişe bakarak Kâbe'nin yıkılacağına kesin olarak inanmaya başladılar.

Abdülmuttalib'in Ebrehe ile Görüşmesi: Mekke yakınında Mugammes denilen yerde Ebrehe ordusu çadırlarını kurdu ve çevredeki Mekkelilere ait develeri yağmaladılar. Develerin içinde Abdülmuttalib'in de iki yüz devesi vardı. Ebrehe'nin elçisi Mekke'ye giderek Kureyşlilerin ileri gelenleriyle görüştü ve onlara sadece Kâbe'yi yıkmak için geldiklerini, kendileri ile savaşmayacaklarını bildirdi.

Abdülmuttalib de Ebrehe ile görüşmek üzere Ebrehe'nin yanına vardı. Ebrehe onu iyi karşıladı. Kâbe'yi yıkmaması için yalvaracağını sanıyordu. Fakat Abdülmuttalib, ondan develerini istedi. Ebrehe:

"Seni ilk gördüğümde gözüme büyük bir şahsiyet olarak görünmüştün. Ama sen Kâbe'nin korunmasını isteyeceğin yerde develerinin peşine düşünce gözümden düştün." Abdülmuttalib, "Ben develerin sahibiyim. Kâbe'nin de sahibi var, O onu korur." dedi.

Abdülmuttalib develerini alıp Kureyşlilerin yanına döndü, onlara olup biteni anlattı ve hepsi, katliam tehlikesine karşı Mekke'den kaçıp dağlara çekildiler.

Sabaha karşı Ebrehe, Mekke'ye ilerledi. Mahmud denilen büyük fil, şehre yaklaşınca yere çöküverdi; kalkması için çok uğraştıkları halde kalkmadı. Öteki fillerin de, Kâbe yönünde sürüldüklerinde yere çöktükleri, başka bir yöne yönelttiklerinde koşarak kaçmaya çalıştıkları görüldü.

Kuşların Ebrehe Ordusuna Saldırması: Ebrehe ordusu Mekke'ye girerken deniz tarafından, daha önce o bölgede hiç görülmemiş, kırlangıca benzer kus sürüleri bir anda ortaya çıkarak Ebrehe ordusuna saldırdılar. Gaga ve pençelerinde taşıdıkları tasları ve çamurdan balçıkları askerlerin üzerine bıraktıklarında onlar, kurumuş, paramparça olmuş ağaç yaprakları gibi dağıldılar. Rehberleri Nufeyl kaçtı, askerler kuş saldırısında telef olup feci şekilde öldüler; yolda kalanlar, geriye dönenler de helâk oldular.

Mekkeliler bu mucizeyi dağlardan seyrederken Allah'ın iradesi karşısında hayret ve dehşet içindeydiler. Ebrehe, bu saldırıda etleri parçalanmış, çürümüş halde San'aya dönerken, Hasm kabilesinin yaşadığı bölgede göğsü ikiye yarılarak acıklı şekilde öldü.

Bu olay Hz. Peygamber'in doğduğu yıl olmuş ve orduda bulunan fillerden dolayı Araplar arasında "Fil Vak'ası", geçtiği yıl ise "Fil Yılı" olarak meşhur olmuştur. Kur'an Kerim'in 105. sûresi olan Fil Sûresi bu kıssayı anlatır. Meali şöyledir:

“Rabbinin, fil sahiplerine yaptığını görmedin mi? Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı? Üzerlerine balçıktan pişirilmiş taşlar atan sürü sürü kuşlar gönderdi. Nihayet onları yenilmiş ekin yaprakları haline getirdi. “ (Fil / 1-5).

Bu kıssa Mihaloğlu Ali Bey Gazavât-nâmesi’nde beddua etmek için kullanılmıştır.

Yavuz kaçdeyleyen Beyt-ı Celîle

Umaram kim döne Eshâb-ı Fîle (991)

1.1.2. Hz. İsa

Hz. İsa, İsrailoğullarının son peygamberidir. Kendisine İncil indirilmiştir. Mucizevî bir şekilde Hz. Meryem'den babasız olarak doğdu. İsa Peygamber’in babası olmadan dünyaya gelmesi hadisesi Kur’ân-ı Kerim’de bütün ayrıntılarıyla anlatılır (Meryem/16 vd.). Hz. İsa, Cebrail Aleyhisselam’ın Hz. Meryem’e üflediği ruhtur. Bu sebeple İsa Peygamber, dokunduğunu canlandırır, ölüleri diriltme özelliğine sahiptir. Onun mucizeleri saymakla bitmez: henüz bebekken konuşmuştur, körlerin gözünü açar, çamurdan kuşlar yapar ve can verip uçurur, su üstünde yürür... 30 yaşında peygamber olmuştur. 3 yıl boyunca halkı Hak dinine davet etmiş fakat sadece on iki kişi kendisine iman etmiştir. Bunlar, İsa’nın on iki havarisidir. Havarilerden biri Yahudilere muhbirlik yapmış, Hz. İsa’yı öldürmek istediklerinde onlara yardım etmiştir. İsa Peygamber bir eve gizlenmişti. Onu bulup bir tepeye çıkararak çarmıha germek istediklerinde İsrailoğullarının gözüne onu şikâyet eden kişi İsa suretinde görünmüş ve onu çarmıha gererek öldürmüşlerdir. Bu olaydan sonra Hz. İsa melekler tarafından dördüncü kat göğe çekilmiştir. Kendisi kıyamete kadar yaşayacaktır. İncamımıza göre ahir zamanda Şam'a inecek ve halkı İslâm dinine katılmaya çağıracaktır. Bu hadise kıyametin büyük alâmetleri arasında sayılır. Yeryüzüne tekrar indiğinde Kudüs'te Deccal'ı öldürecek ve Tûr dağına çıkacaktır. Bu sırada Ye'ciüc ve Me'cüc dünyada bozgunculuk yapacaktır. Bu olaylardan sonra İsa Peygamber Tûr-ı Sîna’dan inecek ve insanları adil bir şekilde yönetecektir. Putları kırıp Mehdi ile buluşacaktır. Hz. İsa’nın doğum günü miladî takvimin başlangıcı sayılmaktadır.

Gazavât-nâme’de Hz. İsa’nın gökten inmesi hadisesine de değinilmiştir:

Yere indi atından çünkü cānān
Mesihā gökden indi sandı ruhbān (1321)

İsa Peygamber'in kıssası edebiyatta en çok işlenen konulardan biridir. "Meryem'in İsa'ya gebe kalışı, doğumu esnasında ve bebekken gerçekleşen olağanüstü haller, peygamberlik mucizeleri, özellikle elle dokunması (mesh) ve nefesi ile körleri gördürüp hastaları iyi etmesi, ölüleri diriltmesi, dünyaya değer vermemesi, bir merkep sırtında gezmesi, kendi söküğünü kendisi dikmesi, ölmeyip göğe çekilmesi, dördüncü kat gökte bulunması, maddeden arınmış olması ve hiç evlenmemesi vs. birçok yönlerden eski şiirimizde çeşitli hayal ve sembollere konu olmuştur." (Pala, 2002: 248).

Mihaloğlu Ali Bey Gazavât-nâmesi'nde Hz İsa'nın nefesi, ölüleri diriltmesi, yaratılışı, gökten inmesi (Mesih) ve Hz. Meryem ile ilgili pek çok beyit vardır. Memduha yapılan övgülerde Hz. İsa'ya ve Hz. Meryem'e benzetmeler yapılmıştır:

Didi iy dilber-i 'İsa-nışāne
Büt-i rūḫāni vü deyr-i zamāne (1209)

Bu yaña Meryem-i' 'İsā-nışāne
Yetişdi nāzile atası Bana (1235)

Yüzi nūr-ı Muhammeden nışāne
Çoḫusu nefḫ-ı 'İsādan fesāne (1299)

Yüzinden nār-ı Mūsā bir zebāne
Sözinden mu' ciz-i 'İsā nışāne (1325)

Didi iy deyr-i hüsnüñ dil-sitānı
Mesihī-millet ü Meryem-nışānı (1565)

Harīm-i Kud̄sde bir cāna irdüm
 Şanasın ‘İsī-i devrāna irdüm (1613)

İnanışa göre, İsa Peygamber'in üstünde dünya nimeti olarak bir tas, bir hırka, bir tarak ve bir iğne bulunmaktadır. Bir adamın suyu eliyle içtiğini, başka bir adamın da sakalını parmaklarıyla taradığını görünce tasını ve tarağını bırakmıştır. Göğe çekildiğinde üstünde dünya eşyası olarak sadece bu iğne bulunmuş ve bu sebeple hesaba çekilmiştir. Bundan dolayı dördüncü kattan yukarı çıkamamıştır. Lakabı "Mesih"tir ve ona "Rûhu'l-Kudüs" denir. Divan edebiyatında hayat verme özelliğine paralel olarak "dem" ve "nefes" kelimeleriyle birlikte anılır. Sevgilinin dudağı da aşığa can bahşettiği için Hz. İsa'ya benzetilir. İncelememizde en çok bu özelliğiyle sevgiliye benzetilmiştir:

Bu banuñ bir kızı Meryem-erkān
 Mesīhūñ mu‘ cizi la‘ linde pinhān (1188)

Cihan deyrinde taşvīr-i mükerrrem
 Mesīhā gibi cān-bağş adı Meryem (1189)

Güneş diresem güneş ‘İsī-dem olmaz
 Kāmer dirsem kāmer gonce-fem olmaz (1335)

Mesīhā-dem nigārīn ya‘ nī Meryem
 Bu nağşuñ sırrına çūn oldı maḥrem (1472)

Lebi ‘İsā-kerāmet adı Meryem
 Bağışlar cāna cān ol cān-ı ‘ālem (1606)

İşitdi Meryem-i ‘İsī-dem anı
 Sevindi kılca kaldı yār-ı cāmı (1675)

Nihâli naḥl-i Meryem gibi ḥurrem

Leb-i cān-baḥşî 'Īsîden urur dem (1697)

1.1.3. Hz. Musa

Mısır'ın eski yerlisi olan ve yıldızlarla putlara tapan "Kıpt" kavmi İsrailoğullarını ezmeye çalışırlardı. Firavunlar da İsrailoğullarını esir gibi ağır işlerde kullanırlardı. İsrailoğullarının en büyük arzuları, buradan kaçıp atalarının eski vatanları olan Kenan iline gitmekti.

Bu arada bir kâhin, Firavun'a "İsrailoğullarından bir çocuk doğacak ve senin devletinin yıkılmasına sebep olacak" demiştir. Firavun, bundan korkup İsrailoğullarından doğan bütün erkek çocukları öldürmeye başladı. Bu sırada Hz. Musa dünyaya geldi. Annesi, oğlu öldürülmesin diye onu bir sandığın içine koyup Nil nehrine bırakmıştır. Bu esnada Firavun'un karısı Asiye onu tutmuştur. Hz. Musa'yı görünce onu sevdi ve öldürmesini engellemek için saklamıştır. Allah, onu kendisini öldürmek isteyen Firavun'un sarayında büyütmiştir.

Hz. Musa büyüdüktan sonra bir gün Mısır'da gezerken kaza neticesi bir Kıptî'yi öldürünce Firavun'un gazabından korkup Mısır'dan kaçtı ve Medyen'e gitti.

Orada Hz. Şuayb'ın kızıyla evlenerek on sene kaldı. Mısır'a giderken, Tûr dağında Allah kendisiyle konuştu ve ona peygamberlik verdi. Mısır'a varınca Firavun'u hak dine davet etti. Firavun'un daveti kabul etmemesi üzerine bir zaman belirleyerek bütün İsrailoğulları ile haberleşti ve geceleyin onları Mısır'dan çıkardı, Süveyş denizi kenarına götürdü. Firavun bunu duyunca askerleriyle onun peşine düştü. Musa asasıyla denize vurdu ve deniz yarıldı, on iki yol açıldı. On iki kabilenin her biri bir yoldan gitti. İsrailoğulların geçip kurtulduktan sonra deniz tekrar kapandı ve Firavun ile askerleri boğuldu

Hz. Musa, İsrailoğulları ile birlikte Kenan iline doğru yola çıktı. İsrailoğulları, yolda Hz. Musa'nın tevhit çağrısına defalarca karşı geldiler. Bu hadiseler canı sıkıldı ve Allah'ın davetiyle Tûr dağına çıktı. Kardeşi Harun'u da yerine vekil tayin etti. Tûr dağında kırk gün vasıtasız olarak Allah'la konuştu. Tevrat da ona bu sırada

indi. Sâmirî adındaki bir münafığın aldatması sonucu altından bir buzağı heykeli yaptılar. Harun öğütlerini dinlemeyip bu buzağıya tapınmaya başladılar.

Mihaloğlu Ali Bey Gazavât-nâmesi'nde Hz. Musa'nın Sâmirî ile yaşadığı olay anlatılmıştır:

Ne dem kim Sâmirî başladı âle
Düşürdi kavm-i Mūsâ-yı zalâle (885)

Musa, Tûr dağından gelip de İsrailoğullarını bir buzağıya tapar görünce çok sinirlendi. Sâmirî'yi lanetledi, buzağı heykelini yaktıktan sonra denize altı ve kavmine sitem etti. Bunun üzerine kavmi ettiğine pişman olup, tövbe ve istiğfarda bulundu. Sonra Musa Tevrat'ı ortaya koydu. Ondan sonra İsrailoğulları, onun getirdiği hükümlerle amel etmeye başladılar. Şeria nehrinin doğusundaki birçok şehri savaşarak ellerine geçirdiler. Peygamberlik vazifesini yerine getiren Hz. Musa 120 yaşında vefat etti.

Musa Peygamber'in mucize ve kıssaları edebiyatımızda oldukça yaygın şekilde kullanılmıştır. Hz. Musa'nın en yaygın mucizeleri şunlardır:

Hz. Musa Mısır'a dönmek için ailesiyle birlikte yola çıkar. Tûr-ı Sina'ya yaklaştığında çok şiddetli bir rüzgâr ve yağmur başlar. Yolunu bulamaz. Ateş yakmak ister fakat çakmağı yanmaz. Bu arada karşıda bir ateş gözüne çarpar. Bu ateşe yaklaştığında onun bir ağacın üstünde olduğunu görür. Geri dönmeye yeltendiğinde ağaçtan "Ey Musa! Ben âlemlerin Rabbi olan Allah'ım!" diye bir ses duyar. Hz. Musa secdeye varır. Bu sırada ikinci bir ses işitir: "Ey Musa, ben senin Rabbinim. Nalınlarını çıkar. Sen Tuva denilen kutsanmış vadidesin." Hz. Musa "Yarabbi! Bana Zat'ını göster sana bakayım" der. Allah da "Sen Beni göremezsin." der. "Fakat dağa bak. Eğer benim tecellime tahammül edip durursan beni görürsün." Allah dağa tecelli edince dağ parçalanır ve Hz. Musa bayılıp düşer. Bu hadiseden sonra Hz. Musa'ya "Kelimullah" denilmiştir.

Gazavât-nâme'de bu iki olaya telmih yapılmıştır:

Yüzinden nâr-ı Mūsâ bir zebâne
Sözinden mu'ciz-i 'İsâ nişâne (1325)

Dil ü cân maḥvolur berḫ ursa ol nūr
Tecellîye doyar mı Mūsî yâ Tūr (1706)

Firavun, Musa Peygamber'i sihirbazlıkla suçladı. O devirde sihirbazlık ileri seviyede idi. Firavun bütün sihirbazlarını çağırdı. Sihirbazlar ellerindeki ipleri yere attılar. Bu ipler, yılan oldu ve hareket etmeye başladı. Hz. Musa da asasını yere attı. Asa bir ejderha olup bütün yılanları yuttu. Bu olaydan sonra sihirbazlar Musa Peygambere iman ettiler.

“Musa peygamber bir mucize olarak elini koynuna sokup çıkarınca eli bembeyaz bir nur olurdu. Buna Yed-i Beyza (Beyaz el) denir. Ayrıca suları kan şeklinde akıtmak, kurbağa yağdırmak, büyük sinek ve çekirgeler sürüsü ortaya çıkarmak, öküz vebasası, insanlar vücudunda yara ve ur çıkarmak gibi mucizeleri vardır. Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Musa ve İsrailoğulları (Yahudiler) tarafından kendisine yapılan zulümlere çokça yer verilmiş ve geniş şekilde anlatılmıştır.” (Pala, 2002: 348).

1.1.4. Hz. Süleyman

Dâvût peygamberin oğludur. On iki yaşındayken babasının yerine tahta geçmiştir. Hem padişah hem peygamberdir. Geçimini devlet hazinesinden değil, ördüğü zembillerden kazandığına inanılır. Babasının vefatından sonra ve onun vasiyeti üzerine Kudüs'teki yarım kalmış olan Mescid-i Aksa'yı inşa başladı. Yedi senede tamamladı. Rivayete göre bu binaların yapımında cinleri çalıştırmıştır. Kendi başlarında olmadığı zaman cinler çalışmadığı için onların başında beklermiş. Hatta bastona dayalı uzun zaman onlara hükmetmiş. Sonunda bastonun içine bir ağaç kurdu girmiş ve kemirmeye başlamış. Tam inşaat sona erince baston kırılmış ve Süleyman Peygamber düşmüş. Süleyman Peygamber çok önceden vefat ettiğini o zaman anlamışlar. Allah tarafından kendisine birçok mucizeler verilmiştir. Kuşlarla,

hayvanlarla konuşur, onların dilini anlarmış. Cinlere ve rüzgâra emretme yetkisine sahipmiş. Üzerinde İsm-i A'zâm yazılı bir mühürlü yüzüğü varmış. Bütün vahşi hayvanlar ve kuşlar bu yüzük sayesinde ona boyun eğmişler.

Gazavât-nâme 'de de onun padişahlığı memduhu övmek için kullanılmıştır. Ayrıca Hz. Süleyman ve Belkıs olayı da telmih edilmiştir:

Bu kavma baş olıma her sipeh-dâr
Süleymânlık kılamaz her küleh-dâr (882)

Ki şâhenşâh-ı 'âdil himmetinde
Süleymân-kadr Sulţân devletinde (1129)

Yetişdür Hüsre ve Şîrîn maķâlin
Süleymâna ilet Balkıs hâlin (1553)

Baňa ol gevher-i nâbı kıl ihsân
Ki Belķîsa 'aţâ itdi Süleymân (1563)

Lebi devrinde her cân kâm bulmaz
Bu mühre her Süleymân mâlik olmaz (1692)

Süleyman Peygamber bir gün hüdhüd kuşunu aramış. Ona çok kızmışken hüdhüd çıkagelmiş. Hz. Süleyman'a başka bir hüdhüdle konuştuğunu ve onun da Belkıs isimli bir sahibesinin olduğunu, Belkıs'ın da güneşe tapan bir kavme hükmettiğini söylemiş. Bunun üzerine Süleyman Peygamber Belkıs'a hüdhüd ile bir davetiye göndermiş. Belkıs da onu ziyarete gelmiş. Bu ziyaret esnasında Süleyman Peygamber, Belkıs'ın tahtını getirtmiş ve Belkıs'tan imana gelmesini istemiş. O da güneşe tapmaktan vazgeçerek Allah'a iman etmiş.

Mihaloğlu Ali Bey Gazavatnâmesi'nde bu kıssaya göndermeler vardır:

Yetişdür H̄usreve Şir̄in maķālin
Süleymāna ilet Balkis̄ hālin (1553)

Baņa ol gevher-i nābı kıl ihsān
Ki Belķisa ‘ aķā itdi Süleymān (1563)

1.1.5. Hz. Yahya

Hz. Zekeriya'nın oğludur. Annesi Hz. Meryem'in amcasının kızıdır. Musa Peygamber'in dini riayet ederken İncil inmiş ve ona uymaya başlamıştır. İsa Peygamber'in geleceğini önceden kavmine haber vermiştir. Kendisini çok seven Filistin Kralı Herat, Musa Peygamberin dinine göre uygun olan kardeşinin kızıyla evlenmek istedi. Ancak Hz. İsa'nın dinine göre yasak edilmiştir. Hz. Yahya buna karşı çıktığı için evlenmek istediği kız ve annesinin ısrarı üzerine Herat tarafından boynu vurdurularak şehit edilmiştir. Şehit edildiğinde 30 yaşındaydı. Onu şehit edenler büyük azaplarla cezalandırılmıştır. Bu kıssa Gazavat-nāme'de de karşımıza çıkmaktadır:

Anuñçün bu deme cān virdi Yahyā
Bu demde ki bulur ‘ aşık tesellā (1008)

Dem- i Yahyā haķı kim rüz-ı maķşer
Olur cem‘i şehide şem‘i Enver (1048)

1.1.6. Hz. Yakup- Hz. Yusuf- Mısır-Züleyha

Hz. İbrahim'in torunu ve Hz. İshak'ın oğlu olan peygamberdir. “ Dayısının iki kızıyla evlenmiş ve bunlardan on iki oğlu dünyaya gelmiştir. Oğulları içinde Yusuf ve Bünyamin aynı anneden doğmuşlardır. Babası İshak'ın vefatından sonra Kenan İli'nde kalıp yerine geçti. Allah, ona peygamberlik verdi. Kardeşlerinin Yusuf'u kuyuya atmalarından sonra onun hasretiyle beyt'ül-ahzen (hüzünler evi) denilen kulübesinde yıllarca ağlamış ve gözleri kör olmuştur. Yıllar sonra oğlu Yusuf, Bünyamin ile ona gömleğini göndermiş ve gözleri açılmıştır. Ömrünün sonuna kadar

Yusuf'un yanında rahat bir hayat sürmüştür. “(Pala, 2007: 491) . İncelediğimiz metinde bu kıssadan da yararlanılmıştır:

İşitdün kışşa-i Ya' kûbı zahir
Ki nice Yūsufı aldırđı ahir (1252)

Yusuf u Züleyha ise Doğu edebiyatında Kur'an'dan alınan bir aşk mesnevisidir. Konusu kısaca şöyledir. Yusuf Peygamber çocukken rüyasında 11 yıldızın kendisine secde ettiğini görür ve bunu babası Yakup Peygamber'e anlatır. Yakup Peygamber aralarından Yusuf'un peygamber olacağını anlar ve Yusuf'a bu rüyayı anlatmamasını tembihler. Üvey kardeşleri (Bünyamin dışında) onu kıskanarak bir kuyuya atarlar. Babalarına da onu kurt yedi derler. Bir kervan kuyunun başına gelir ve Yusuf'u çıkarır. Onları uzaktan izleyen kardeşleri onu bu kervana çok ucuza satarlar. Kervancılar Yusuf'u Mısır'da ağırlığına altın karşılığında Mısır azizine satarlar. Mısır azizinin karısı Züleyha Yusuf'a aşık olur. Fakat Yusuf ona yüz vermez. Bir gün Züleyha Yusuf'un odasına girer. Yusuf, Züleyha'dan kaçarken gömleği yırtılır. Bu arada aziz onları görür ve Yusuf'u zindana attırır. Zindandaki mahkûmların rüyalarını yorumlar ve bu yorumları doğru çıkar. Hükümdara bunu iletirler. Hükümdar da Yusuf'tan rüyasını yorumlamasını ister. Hükümdar bu yorumdan sonra onu maliye danışmanı yapar. Züleyha'nın kocası da ölmüştür. Bütün varlığını Yusuf'tan haber getirenlere dağıtmıştır. Ülkede kuraklık başladıktan sonra da fakir düşer. Bu arada Yusuf'un kardeşleri de yiyecek almak için Mısır'a gelirler. Yusuf, onlara yiyecek verir ve Bünyamin ile birlikte bir gömlek gönderir. Babası bu gömleği gözlerine sürer ve gözleri açılır. Sonra da eşini ve çocuklarını alıp Mısır'a gelir. Geldiklerinde kardeşleri eğilip Yusuf'u selamlarlar. Böylece Yusuf Peygamber'in çocukken gördüğü rüya gerçek olur.

Yusuf Peygamber bir gün şehri dolaşırken yaşlanan Züleyha onu görür. Hz. Yusuf onu tanımasa da dileğini yerine getireceğini söyler. Züleyha, eski güzelliğine kavuşmak istemektedir. Hz. Yusuf da onun için dua eder ve Züleyha eski güzelliğine kavuşur. Yusuf Peygamber'in dinini kabul eder, evlenirler ve yıllar boyu mutlu yaşarlar.

“Yusuf u Züleyha mesnevileri genelde şu üç tema üzerine kurulur:

1. Yusuf’un kardeşlerinin ona karşı hasetleri ve sonuçta Yusuf’un başına gelenler
2. Züleyha’nın tek taraflı beşerî aşkı, ayrılık ve özlemi
3. Allah’a tevekkül, sevgi ve Allah korkusu. “(Pala, 2007: 498)

Mihaloğlu Ali Bey Gazavât-nâmesi’nde de bu kıssanın bu bakımlardan ele alındığını görmekteyiz

Züleyhâ-yı zamân âvâzelendi	
Yine gül Yūsufından tâzelendi	(1217)
Zenaḥdanı ruḥı mıṣrında zındân	
Giriftârı hezârân yūsuf-ı cân	(1323)
Züleyhâya bilürsin neyledi ‘ışk	
Çıkarddı perdeden fâşeyledi ‘ışk	(1502)
Terk-i tâc itdürdi çoḡ sultâna ‘ışk	
Şaldı anca Yūsufı zındâna ‘ışk	(1573)

1.1.7. Hz. Zekeriyya

“İsrailoğulları peygamberlerindedir. Süleyman Peygamber neslindedir. Hz. Meryem’in dayısıdır. Çok ihtiyarken oğlu Yahya dünyaya geldi. Şehit edilişi hakkında iki rivayet vardır: birincisi; Yahudilerin Hz. İsa’nın babasız doğması üzerine onunla çıkardıkları dedikodudur. İkincisi ise; Yahya’nın öldürülme fermanı çıkınca ona yardım etmesidir. Rivayete göre Yahudilerden kaçarken Beyt-i Mukaddes’te bir kavak ağacının arasına saklanmış, fakat eteği dışarıda kalmış. Şeytanın bunu göstermesi üzerine ağaçla birlikte onu testereyle kesmişler.

Bu hadise Mihaloğlu Ali Bey Gazavât-nâmesi’nde yer almaktadır:

Zekeryā kim serā-ser cān olupdur
İşitdük bu deme kurbān olupdur (1007)

Zekeryā haqqı kim buldı saña rāh
Dü nīm oldı bu yolda dimedi ah (1047)

1.2. MİHALOĞLU ALİ BEY GAZAVAT-NÂMESİ'NDEKİ TELMİHLER

Şiirde söz arasında, herkes tarafından bilinen mazideki bir hadiseye, şöhretli bir şahsiyete, bir inanca ya da yaygın bir şekilde kullanılan bir atasözüne işaret etmek; onu hatırlatmak olarak bilinir. Telmih edilen hadise, şahıs ya da atasözü uzun uzun açıklanmaz; sadece bir iki kelimeyle anımsatılır. Şair, Mihaloğlu Ali Bey Gazavat-nâmesi'nde bir çok beyitte telmih kullanmıştır.

1.2.1. Hz. Ali

Dört büyük halifeden sonuncusudur. Hz. Muhammed'in amcasının oğlu ve damadıdır. İslam dinini kabul eden ilk dört kişiden biridir.

O, henüz hayattayken cennetle müjdelenmiştir. Peygamberimizle birlikte bütün savaşlarda yer almıştır İslam inancında önemli yere sahiptir.

Hz. Ali'nin adı ve lakapları Mihaloğlu Ali Bey Gazavat-nâmesi'nde pek çok beyitte karşımıza çıkmaktadır. Bu isimlerden en önemlileri Allah'ın arslanı anlamına gelen isimleridir. Rivayete göre Hz. Muhammed Mi'rac'a çıkarken Arş'a ulaşınca karşısına bir arslan çıkar. Peygamber de arslana parmağındaki yüzüğü atar. Arslan da yüzüğü ağzına alır ve peygamberimizin karşısından çekilir. Hz. Muhammed mi'rac olayını anlatınca Hz. Ali ağzından yüzüğü çıkarıp peygamberimize vermiştir. Bu olaydan sonra Hz. Ali'ye, "Esed'ullah", "Şîr-i Yezdân", "Şîr-i Hudâ" gibi Allah'ın arslanı anlamına gelen isimler verilmiştir. Edebiyatımızda Hz. Ali ile arslanın yan yana gösterilmesi bu riveyete bağlanır.

Gazavât-nâmede Hz. Ali'nin pek çok kıssasına telmih olduğu gibi bu kıssaya da telmih vardır.

Çıkar bir mişede çok şîr-i gurran

Velî çani ' Alî mânendi arslan (880)

Hz. Ali için en çok kullanılan isimlerden biri de "Haydar" ismidir.. Haydar, kelime anlamı bakımından arslan demektir. Rivayete göre bu ismi ona annesi vermiştir.

Irağdan bildi anı şevketinden
Olur, ma' lum Haydar heybetinden (892)

Yine tığ-ı Rasul āvāzelensün
Yine erkān-ı Haydar tāzelensün (914)

Yarağın gördi ol Haydar-nışāne
Süvār oldı yine esb-i revāne (1066)

Hz. Ali'nin Murtaza sıfatı da vardır. Murtaza; seçkin, seçilmiş, gözde gibi anlamlarda kullanılır. Beyitlerde bu sıfatı da geçer:

Añunçün Murtažāya dirler arşlan
Ki şındı penceresinde biñ Nerimān(1469)

Bir başka rivayete göre Hz. Ali'nin öldürdüğü dev olan Anter'e de Gazavât-nâme'de telmih edilmiştir.

Olursa mu' ciz-i Aħmed meded-kār
Kesem bu ' Anterüñ başın ' Ali vār (994)

Memduh'a yapılan Hz. Ali'nin mizacı ile ilgili benzetmeler Mihaloğlu Ali Bey Gazavat-nâmesi'nde önemli yer tutar. Bunlardan birkaçı; Ali şevketlü, Ali-hulk, haydar-nışanedir... Ayrıca Hz. Ali ile birlikte dört büyük halifenin mizacı da Gazavat -name'de yer almıştır.

' Alī şevketlü ' Osman ma' rifetlu
' Ömer heybetli Sıddīk iltifatlu (1359)

Benem sırr-ı ' Ali sen ' ayn-ı kevşer
Zihī sāķī zihī mā'ı muṭahhar (906)

Zebān-ı hālile ol cūy-i dil-cū
 Didi kim iy ‘Ali-ḥulḳ ü Ḥasan-ḥū (916)

‘Alīden sonra bu meydān içinde
 Nazīri gelmemiş devrān içinde (1352)

Alevi – Bektaşi edebiyatında önemli yer tutan Döldül’ün adı da metinde geçer. Döldül, Peygamberimizin dişi katırının adıdır. Peygamberimiz bu atı Hz. Ali’ye hediye etmiştir. Hz. Ali halifeliği esnasında bu katıra binmiş ve haricilerle savaşımıştır. Çok uzun müddet yaşayan Döldül Yanbu’da ölmüştür. Döldül “kirpi” demektir. Hızlı yürüyüşünden dolayı bu adın verildiği söylenir.

Eşer kıldı sözi Döldül-süvāra
 Bu ğayretten el urdı Zü‘lfikāra (978)

Hz. Ali’nin kılıcı Zülfikâr; Gazavât-nâmede Döldül ile birlikte yer alır. Zülfikâr’ın ucu çatalladır. Tek saplı; iki uçludur. Peygamberimiz tarafından Hz. Ali’ye hediye edilmiştir. Zülfikâr hakkında efsaneler meydana getirilmiştir. Hz. Ali’nin elinde uzunluğu yedi eni bir arşın olacak şekilde şekil değiştirebildiği, ortasında kanın akması için yivlerin olduğu, başa, bele ve kemere rastlayınca insanı ikiye biçebildiği söylenir. Beyitlerde Hz. Ali ile birlikte bu isimler de geçer.

Eşer kıldı sözi Döldül-süvāra
 Bu ğayretten el urdı Zü‘lfikāra (978)

‘Alīnūñ Zü‘lfikāri ḥaḳḳıyīçün
 Yoluñda kār-zārı ḥaḳḳıyīçün (1049)

1.2.2. Aristo (M.Ö. 384-322)

Meşhur Yunan filozoflarından Aristo, Klasik Felsefe'nin kurucularındandır. Platon tarafından kurulan Akademia'da 20 yıl öğrenim görmüştür. Daha sonra bütün Yunanistan'ı dolaşarak ders vermiştir. Dil ve edebiyat alanında da çalışmaları olan Aristoteles'in özellikle Etika, Politika, Atinalıların Anayasası, Sofist Helenler isimli eserlerinin İslam âleminde tesiri büyüktür.

Aristoteles, edebiyatta akıl, ilim, doğru görüş sahibi olma, hizmet ve mantık sembolüdür. İskender-nâmelerin önemli karakterlerinden biridir. Kasidelerde de Memduh Aristo'ya benzetilerek yüceltilir. Mihaloğlu Ali Bey Gazavât-nâmesi'nde de bunu görmekteyiz.

Ne bilsün nükte-i 'ışkı Aristo

Bu sırrı bilmez illâ vâkıf-ı Hû (1175)

1.2.3. Ayâz Ve Mahmut Hikâyesi

Ayâz ve Mahmud hikâyesi Divan edebiyatında şairlerin yararlandığı önemli efsanelerden biridir. Ayaz Sultan Mahmut'un kölesinin adıdır. Rivayete göre, Sultan Mahmut bir gece neşe ve keyif ile kendinden geçmişken nedimlerine emrederek Ayâz'ın saçlarını kesmelerini ister. Ayâz rıza gösterir ve saçları kökünden kesilir. Ertesi sabah durumu gören padişah şaşırır ve çok pişman olur. Bir daha içki içmemeye tövbe eder. Bunun içindir ki Ayâz, çok zaman zülf ile birlikte anılır. Şairler sevgililerini Mahmud'a kendilerini de Ayâz'a benzetirler.

Bu hikâyeyi Gazavât-name'de birkaç beyitte görmekteyiz.

Nâz ider Maḥmūd 'özrine Ayaz

Bendei ḥakim kıılır sultâna 'ışk (1576)

1.2.4. Bezm-i Elest

Bu hikâye, Allah'ın, ruhlar âlemini yarattığında bütün ruhlara "Elestü bi-rabbiküm (Ben sizin Rabbiniz değil miyim?)" demesi ve ruhların da "Kâlû Belâ (Evet, Sen bizim Rab-bimizsin) demesi şeklindedir. İşte, insanoğlu bu zamanda söz vermiş ve dünyaya geldiğinde bu sözünü tutmalıdır. Çünkü Allah, insanlar sözlerine sadık kalsınlar diye ruhların birbirine şahit olmasını sağlamıştır. Bu olay Kur'an-ı Kerim'de de geçmektedir (Ârâf/ 171-172). Bu meclisin adı, "bezm-i ezel" olarak da anılmaktadır. Tasavvufta ve İslâm edebiyatlarında değişik biçimlerde en eski zaman, en eski meclis olarak sıkça kullanılmıştır. Şairler sevgililerine Elest bezminde âşık olduklarını, aşklarının sonsuza dek süreceğini söylerler.

Mihaloğlu Ali Bey Gazavatnâmesi'nde bu olayı hatırlatan beyitler vardır:

Çuluñ sen Şâhı evvelden bilürdüm
Du'âyı hayruñı dâyim kılırdum (1611)

1.2.5. Bokrat

Eski yunan medeniyetinin ünlü hekimlerindedir. Hippokrates'in İslam âlemindeki adı Bokrat'tır. Tıp ve hikmetle ilgili olarak edebiyatımızda kullanılır.

Gazavât-nâme'de de bir beyitte Bokrat'la ilgili beyit vardır. Yukarıda belirtilen şekilde Bokrat'a telmih yapılmıştır:

Ĥakîm-i Behmen ü Boçrat-ı şânî
Riyâzet şânı vü ĥikmet beyânı (1385)

1.2.6. Büt-İ Âzer

Âzer, Hz. İbrahim'in put yapıp satmakla geçinen babasıdır. Hz. İsa'nın peygamberliğini ispat için dirilttiği kişinin adının da Âzer olduğuna dair bir rivayetler vardır. Kelimenin Farsça olarak okunuşu 'ateş'anlamına gelmektedir

Mihaloğlu Ali Bey Gazavât-nâmesi'nde bu mazmun Hz. İbrahim'in babasının yaptığı put olarak geçmektedir:

Büt-i Āzer gibi sīmīn-bedenler

Güzellik gül-şeninde ter semenler (1749)

1.2.7. Cem(Şid)

“İran’da en evvel hükümet süren Pişdadiyan sülalesinin dördüncü ve en büyük hükümdarıdır. Asıl ismi Cem’dir ki büyük padişah manasındadır. Şid sonradan ilave edilmiştir ki ışık demektir. “(Levend, 1984: 156)

Cem, halkını âlim ve zâhidler, askerler, çiftçiler ve sanatkârlar olmak üzere dört kısma ayırmış. İnsanlar faydalı olan birçok sanatı o icat etmiş. Güneşin hareketi esasına dayanan güneş yılını o kabul etmiş ve nevruzu yılbaşı ittihaz etmiştir.(...) Önceleri İdris peygamberin şeriatına göre amel eden Cemşid ululuğuna güvenip tanrılık iddiasında bulununca halk bundan yüz çevirmiş. Dahhak onun yerine şah olunca da önce Hind’e sonra Çin’e kaçmış ve orada ölmüş. Bazılarına göre Cemşid Süleyman Peygamber’dir. Cemşasb da denilen Cem bu yüzden rüzgâr yahut yüzük ile anılır. Yine ayna ile anılırsa İskender kişiliğine bürünür. Şarabı bulanın da o olduğu söylenir. Cem meclisi, âyin-i Cem, ayn-ı Cem bu itibarla söz konusu edilir. Alevi, Mevlevi ve Bektaşî tarikatlarında âyin-i cem bir zikir adıdır. (...) İslam edebiyatlarında zevk ve eğlence sembolü olarak adı ve ‘câm’ı efsaneleşmiştir. O bir iktidar ve ululuk sembolüdür. “ (Pala, 2007: 86-87).

Gazavât-nâme’de Cem’le ilgili olarak meclis, içki, kırmızı renkli kadeh, vb. konulara telmih yapılmıştır:

Ḳunadan dâr-ı İslâma irişdi

Ḥaber Sulḫân-ı Cem-câma irişdi (1128)

Yine Cem yâdına şoḫbet ḳuruldı

Binâ-yı ‘işrete bünyâd uruldı (1262)

Mükerrer söylenür dillerde adı

Unıtmuşlar Cemi vü Keyḳubâdı (1375)

Salâtî-i cihâna el uzatdı

Nice Cem cāmına zehr-âb kıatdı (1414)

Virilmez her dile vaşl-ı nigârî

Şunulmaz her Ceme bu cām-ı la' lîn (1690)

Gönül key şâh idi devrinde Cem-cām

Soñında şoşbetin bozmasa eyyâm (1735)

1.2.8. Ferhâd u Şirin

İran edebiyatında ortaya çıkmış bir halk hikâyesidir. Hüsrev ü şirin olarak da bilinen bu hikâyenin konusu kısaca şöyledir:

Erkek çocuğı olmadan ölen ermeni hükümdarının Mehin Banu ve Şirin adında iki kızı vardır. Mehin Banu babasının yerine tahta geçer ve Şirin'e bir köşk yaptırır. Bu köşte resim yapan Bihzad isimli ressamın oğlu olan Ferhâd Şirin'i görür ve âşık olur. Ancak Şirin ondan aşkını ispatlaması için şehrin dışındaki bir pınardan su getirmesini ister. Ancak pınarla şehrin arasında Bîsütûn dağı vardır. Suyu getirebilmesi için bu dağı delmesi gerekmektedir. Dağda bir mağara açar ve buraya Şirin'in resimlerini yapar. Bu arada Hürmüz'ün oğlu Hüsrev de Şirin'e âşıktır. Hüsrev'in dadısı Ferhâd'ın yanına gelip Şirin'in öldüğünü söyler. Ferhâd da kazmayı kafasına vurur ve ölür. Şirin ise bunu duyar duymaz Ferhâd'ın yanına gelir ve onu görünce hançerini çıkarıp intihar eder. Hüsrev'in dadısını da dağdan inen bir aslan parçalar.

Gazavât-nâme'nin birkaç beytinde bu hikâyeye telmih yapılmıştır.

Ġam-ı 'ışkı dil-i nâşâddan şor

Nedür cânbâzlık Ferhâddan şor (1177)

Ne Şîrî̄n ol sanem Ferhâda döndi
Bilişler zümresinde yada döndi (1476)

Ferhâd yasın dutdı Şîrî̄n
Ki zülfi hasretinden gitdi miskin (1716)

1. 2. 9. Gül İle Bülbül Hikâyesi

“ Eski zamanlardan beri gül ile bülbülün arasında bir bağ olduğuna inanılmış ve bu konuda eserler yazılmıştır. Özellikle kuşların dili ve çiçeklerin görünüşleri ile ilgili bu tür konular içinde gül ile bülbül, belli semboller halinde asırlarca şiirlere konu olmuştur. Divan edebiyatımızda alegorik ve sembolik mesnevilerin konuları arasında gül ve bülbül ile ilgili alanlar önemli bir yer tutar.” (Pala, 2007: 87).

Bu mesnevilerin konuları iki biçimde işlenir. Birincisi şöyledir: bazı kuşlar bülbülün inleyişinden rahatsız olurlar ve bülbülü Süleyman Peygamber’e şikâyet ederler. Bülbül hesaba çekilir. Sonunda aşk şarabı içtiği ve sarhoş olduğu için inlediği ortaya çıkar. Bülbül affedilir. İkinci hikâye ise şu şekildedir:

Bülbül sabaha kadar gülün açılmasını bekler. Bilindiği üzere gül, gün doğarken açacaktır. Sabaha kadar uyumayan bülbül, tam şafak vakti uyuyakalır. Uyandığında gül çoktan açmıştır. Ayrıca gül beyazdır. Ancak bülbül onun açılışını kaçırdığı için tam kalbine gülün dikenini batırır ve güle kanının rengini verir.

Gazavât-nâme’de birinci hikâyeye telmih vardır:

Bu şi‘ri çün didi ol reşk-i bülbül
Semâ itdi yine hem serv hem gül (1276)

Çoğular bu güli Meryem hevâdan
Olur bülbül gibi mest ol şafâdan (1300)

Bir özge daği bâğa bülbül oldı

Gül ü serv arasında ğulğul oldı (1794)

1. 2. 10. Hallâc-ı Mansur

Edebiyatımızda vahdet-i vücudun sembolü olan şahsiyettir. Tasavvufta insan-ı kâmil basamaklarını tek tek çıkmış ve sonunda “Ene’l Hakk” (Ben Hakk’ım) dediği için idam edilmiştir. Mevlevî ve Bektaşî tarikatlarına tesiri olmuştur. Hallâc-ı Mansûr’a ait birçok menkıbe vardır:

Hallâc olan bir arkadaşına bir işi yapmasını söyler. Arkadaşı o iş için dükkândan ayrılınca o da arkadaşının vaktini çaldığını düşünür ve parmağını işaretiyle arkadaşının işlerini devam ettirir. Dükkâna gelen arkadaşısı onun kerametini anlar ve o günden sonra Mansûr’a Hallâc lakabı verilir.

İdam edilmeye götürülürken bir müezzinin ezan okuduğunu görünce ona “Yalancı, eğer doğru söyleseydin minare ayağının altında erirdi.” der. Sonra bir kayanın üzerine çıkarak ezan okumaya başlar. Kaya ayağının altında erir.

Hallâc’ı darağacına götürmeden önce ellerini keserler. Bileklerinden akan kanlar yere Kelime-i Tevhid’i yazar ve kan akmaya devam eder. Kanlar Dicle’ye ulaşınca Dicle, Kelime-i Tevhid söyleyerek taşmıştır. Taşan sular bitkilere bile ulaşmış hatta bitkiler de Kelime-i Tevhid söylemiştir. Sonunda Hallâc-ı Mansûr’un şiiirlerinden birinde küllerini Dicle’ye döktükleri zaman nehrin kabarmasını duracağına dair bir işaret bulmuşlar. Küllerini nehre savurunca her şey normale dönmüştür.

“Louis Massignon’un onun hakkında yapmış olduğu çalışmalarda ve menâkıpnâmelerde bunlara sıkça rastlanır. Hallâc-ı Mansûr’un 6 mektubu, tasavvuf hakkında yapmış olduğu 350 vecizesi, 74 vaaz özeti, 80 manzûmesi, 27 rivâyeti ve Tavaâsin adlı bir eseri bilinmektedir. Edebiyatta darağacı ve Ene’l Hakk münâsebetiyle sıkça anılan Mansûr inancı uğruna her şeye göğüs germe ve ölmenin sembolü olarak bilinir. Mansur kelimesi ” yardım olunmuş, zafere ulaştırılmış” anlamları yanında, musıkî terimi olarak da bir tür ney’e ad olmuştur. Şiiirlerde ber-

dâr edilmiş olarak anılır. Sevgilinin saçları darağacına benzetilince Mansûr aşk şehidi olup darağacına asılır.” (Pala, 2007: 197).

Gazavât-nâme’de ise Mansûr’un İlahi aşkından söz edilir:

Maḥabbet sırrını Maṣṣûrdan şor

Bihîşt-i ‘and vaşfin ḥûrdan şor (1176)

1.2.11. Hatem

Hatem, kelime anlamı olarak mühür demektir. Süslü, mühürlü yüzük anlamında da kullanılır. “ Genellikle sevgilinin dudağı yerine kullanılır. Bu yüzük aslında inci, yakut veya la’lden yapılmış olarak gösterilir. Bazen sevgilinin vuslatı veya âşığın gönlü de hatem olabilir. Süleyman peygamberin hatemi de şiirlerde en çok kullanılan imajlardan biridir. Halk arasında yüzük saklama diye bilinen oyundan da bahsedildiği olur.” (Pala, 2007: 198). Ayrıca Hatem, arap kabileleri arasında tanınmış ‘ Tayyi ’ kabilesine mensup ve cömertliğiyle meşhur ‘İbnü Abd-illah Bin Sad’ ın lakabıdır. Gazavât-nâme’de bu anlamıyla kullanılmıştır.

Neseb bâbında Keyhüsrevden eşref

Seḥâ vü cûdile Ḥatemden (1376)

1. 2.12. Hz. Hızır

Hz. Hızır, âb-ı hayât’ı içen ve ölümsüzlüğe kavuşan kişi olarak bilinir. Onun peygamber mi yoksa velî mi olduğu tam olarak bilinmemektedir. Bu hususta bazı rivayetler vardır. Halk inanışında büyük bir yer edinmiştir. Kur’ân-ı Kerim’de Musa Peygamber ile olan macerası anlatılır (Kehf/59-81). Onun, darda kalanlara yardım ettiği yönündeki inanç, bir hayli yaygındır. "Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez, Hızır gibi yetişmek" gibi kalıplaşmış sözlerde hâlâ yaşar. Hızır’ın İlyas Peygamber’e verilmiş bir lakap olduğu da bu rivayetler arasındadır. Arapça “el-hadr” kelimesinden gelir. Kelime anlamı olarak "yeşillik, yeşerme, tazelik" gibi anlamları içerir. Hızır’ın gezdiği yerlerin yeşerdiği inancı da buradan ortaya çıkmıştır. Onun Nuh, Musa veya İskender zamanlarında yaşadığı hususunda rivayetler varsa da ölümsüzlüğe

kavuşmasının İskender zamanında olduğu görüşü yaygındır. Rivayete göre Hızır'ın sağ elinin başparmak kemiği yokmuş. Bu nedenle onunla karşılaştığına inananlar, karşısındaki kişide bu kemiğin olup olmadığını yoklarmış. Eğer Hızır ile karşılaşırlarsa o eli bırakmayacak ve ona her istediklerini yaptırabileceklerdir.

Efsaneye göre, Hızır, arkadaşı İlyas ile birlikte İskender'in maiyetinde imiş ve ona kılavuzluk ederek zulumat ülkesinde âb-ı hayâtı aramaya çıkmışlar. Bu İskender, muhtemelen Zülkarneyn Peygamberdir. “Uzun maceralardan sonra Hızır ile İlyas bir pınar kenarında oturmuşlar ve yanlarında bulunan pişmiş balıkları yerken Hızır'ın elinden bir damla su balığa damlamış. Balık o sırada canlanıp suya atlamış. Onlar da suyun âb-ı hayât olduğunu anlayarak kana kana içmişler. Sonra İskender'e haber vermişlerse de tekrar bu suyu bulamamışlar. İskender âb-ı hayâttan mahrum olmuş. Böylece ölümsüzleşen Hızır ile İlyas Allah'ın emri ile dünyada sıkıntıya düşenlerin yardımına koşarlarmış. Kıyamete dek sürecek olan bu görevi Hızır denizde, İlyas ise karada yaparmış. Her ikisi de senede bir gün buluşup beraberce Kâ'be'ye hacca giderlermiş. Onların buluştukları güne Hızır ve İlyas'tan birleştirilerek "Hıdırellez" denilir. Hızır'ın, denizin üstünde yürüyebildiği ve seccadesini serip namaz kılabilirdiği inancı yaygındır. Toprağa bastığında ise bastığı yerlerin yeşillendiği ve havasının güzelleştiği inancı da vardır. Bu nedenlerden ötürü kendisine Hızır denmiştir.

Edebiyatta, bilhassa âb-ı hayât, İskender ve zulumat gibi mazmunlar dolayısıyla Hızır ismine oldukça sık rastlanır. Sevgilinin birçok özelliği Hızır'a benzetilir. Sevgilinin ayva tüyleri renginden dolayı Hızır'a benzer. Âşık gözyaşları denizinde boğulmak üzereyken Hızır olan sevgilisinden yardım bekler. Sevgilinin yüzü sudur. Ayva tüyleri de bu suyun üstünde yürüyen Hızır olur. Hızır zulumata girip âb-ı hayâtı bulmuştur. Bu nedenle sevgilinin âb-ı hayât olan dudağının çevresindeki hat da Hızır olur.

Tasavvufta Hızır, İlm-i ledün (ilahî sırlar bilgisi) sembolüdür. Yürek ferahlığını temsil eder.

Gazavât-nâme'de Hz. Hızır'ın cömertliğinden bahsedilen beyitler vardır.

Bu ıqlıme kılursa kaçd ol ejder
Keremden Hızır irişsün Şâh-ı kişver (1426)

Çi ger başından aşdı mevc-i dehşet
Elin dutdı keremden Hızır-ı ülfet (1707)

Mihaloğlu Ali Bey Gazavât-nâmesi'nde ayrıca Hz. Hızır ve âb-ı hayât ile ilgili beyitleri görmekteyiz.

Benümle yādiderler sen Furâtı
Nitekim Hızır ile âb-ı hâyâtı (905)

Bu dem Hızruñ şuyından cân-fezâdür
Aña teşne Hüseyin-i Kerbelâdür (1009)

Yine Hızır irdi sâķi teşne cana
İçildi âb-ı hayvân kana kana (1261)

Yaķın bildüm ki haķ dîn mezhebüñdür
Zülâl-i Hızır şâfî meşrebüñdür (1559)

Saña âhır dinür cām-ı memât iç
Gerekse Hızır olup âb-ı hayât iç (1737)

Zülâl-ı Hızır kim cāndan öñülmiş
Vişâl-i yardım ğayrı deĝülmiş (1786)

Âb-ı hayât bir beyitte tek başına kullanılmıştır:

Lebinden ğâh içerdı âb-ı hayvân
Deminden geh bulurdı nefha-i cân (1782)

1.2.13. Hz. Hüseyin

Peygamberimizin torunu ve Hz. Ali'nin küçük oğludur. 12 imamın üçüncüsüdür. Babası vefat edince Medine'ye gelir ve Muâviye'nin vefatında Yezid'e biat etmez. Kûfeliler kendisini çağırıp halife yapmak isteyince yanındaki 72 kişiyle Irak'a doğru yola çıkar. Yezid bunu haber alınca Şam'dan Irak valisi Ubeydullah b. Ziyad'a onu Kûfe'ye sokmamasını emreder. O da Sa'd b. Vakkas'ın oğlu Ömer ile bir ordu gönderir. Hüseyin yola devam etmek isteyince Karbelâ'da 72 kişiyle birlikte elim bir şekilde susuz bırakılır ve şehit edilir. Hüseyin'in özellikle Şii-Alevi edebiyatlarında önemli bir yeri vardır. Onun çektiği sıkıntılar hakkında yazılan mersiyelerle dile getirilmeye çalışılmıştır.

Gazavât-nâmede de Hz. Hüseyin'in susuz bırakılışı ve zalimce şehit edilişi dile getirilmiştir:

Bu dem Hızruñ şuyından cân-fezâdür

Aña teşne Hüseyn-i Kerbelâdür (1009)

Şehîd-i Kerbelâ haqqı kim anuñ

Ġamından bağı hûn oldu cihânun (1050)

1.2.14. Hüsrev ü Şirin

“ Fars ve Türk edebiyatlarında Sasani hükümdarı Hüsrev-i Perviz ile Ermen melikesi Şirin'in efsanevi aşklarını konu alan mesnevi türüdür. Türk halk edebiyatındaki Ferhâd ile Şirin hikâyesi bu mesnevinin bir bölümüdür.” (Pala, 2007: 220). Bu hikâye şöyledir:

Hüsrev, İran hükümdarı Hürmüz'ün oğludur. 15 yaşına geldiğinde rüyasında dedesi Nûşirevân'ı görür. Dedesi Hüsrev'den Şirin'le evlenmesini ister. Bu olaydan sonra nedimi Şavur'u Şirin'i istemeye yollar. Şavur, Hüsrev'in bir resmini yapar ve Şirin'e gösterir. Şirin Hüsrev'e âşık olur ve av bahanesiyle Hüsrev'i aramaya koyulur. Aynı bahaneyle Hüsrev de Şirin'i aramaya çıkar. Yolda karşılaşırlarsa da birbirlerini tanımazlar. Hüsrev Şirin'in memleketine geldiğinde Mehin Banu

tarafından karşılanır. Adına eğlenceler düzenlenir. Ancak Hüsrev'in akli Şirin'dedir. Şavur'u tekrar Şirin'i bulmaya yollar. Bu arada babasını tahttan indirilip gözlerine mil çekildiğini öğrenir. Rum diyarına gider. Orada Rum Kayser'inin kız Meryem ile evlenir. Rum Kayser'inin ona tahsis ettiği orduyla ülkesine döner ve tahta oturur. Bu arada Meryem ölür. Hüsrev ve Şirin böylelikle birbirine kavuşur. Ancak Mihaloğlu Ali Bey Gazavât-nâmesi'nde Hüsrev, aşkdan ziyade kahramanlıklarıyla anılmaktadır.

Didiler Hüsrevâ fermân elünde
Eğer tiğ u eğer bürhân elünde (963)

Çalur şanma saña bu taht-gâhı
Ki devrân kapdı Hüsrevden külahı (1103)
Güvenme haymeñe kim Hüsrevîdür

Ki bir göçküncinüñ kara evidür (1738)

Binüp şebtizine ol Hüsrev-erkân
Sipâhından yaña gitdi şitâbân (1759)

Bunun dışında Şirinle olan aşkın işlendiği beyitler göze çarpmaktadır:

Bu naqşa kaldı hayrân ol niğârîñ
Nitekim şûret-i Pervîze Şirîñ (1475)

Yetişdür Hüsre ve Şirîñ maqâlin
Süleymâna ilet Balkis hâlin (1553)

Çodı Hüsrevleyin Meryem hevâsın
Cihânuñ sevdi bir şirîñ-liqâsın (1793)

1.2.15. İskender

Edebiyatımızda bilinen iki İskender vardır. Bunlardan birincisi İskender-i Yunanî yani Filip'in oğlu Makedonya kralı olan İskender; ikincisi ise peygamber olan İskender-i Zülkarneyn'dir. Tabii ki burada konumuz Zülkarneyn diye bilinen yani peygamber olan İskender'dir.

“Rivayete göre İskender, ordusu ile Zulûmat ülkesine âb-ı hayatı aramaya gitmiş ama veziri olan Hızır, suyu bulup içtiği halde ona nasip olmamıştır (...) Övülen kişileri İskender'e benzetmek gelenektir. Bu durumda Dârâ da söz konusu edilir. İskender'le ilgili efsanelerde bir âyine-i İskender'den bahsedilir.” (Pala, 2007: 257). İşte, bu İskender, Dârâ'yı yenen ve aynasıyla meşhur olan İskender, İskender-i Yunanî yani Filip'in oğlu ve Makedonya kralı olan Büyük İskender'dir.

Ye'cüc ve Me'cüc, Nuh Peygamberin oğlu Yâfes'in soyundan gelen iki kabiledir. Rivayete göre bunlar, kısa boylu, uzun kulaklı, anlayışları az, zekâ yönünden zayıf ve çok çirkin mahlûklardır. Geçtikleri yerde ot bitmez; çekirge sürüsü gibi her şeyi yer, silip süpürürler. Rivayete göre Hz. Zülkarneyn (İskender), insanlar arasında fitne çıkardıkları için bunların arasına set çekmiştir. Ye'cüc ve Me'cüc, kıyamet günü bu Seddi aşırıp insanlar arasında bozgunculuk yapacaklardır. Mihaloğlu Ali Bey Gazavat-nâmesinde bu kavimden bahsedilmektedir:

Vidindür mülket-i 'Osmâna ser-ğad

Vidindür kâfirün Ye'cücına sed (1160)

Ayrıca İskender'in seddinin anlatıldığı beyitler de mevcuttur:

Skender-menzîlet sulţân Muğammed

Ki olmuş tîğ-ı hışmı âhenin sed (1413)

1.2.16. Kaf Dağı

Dünyanın etrafını çevrelediğine ve aşılmasının imkânsızlığına inanılan dağlar zincirine verilen addır. Masallarda çokça geçer Efsaneye göre Ye'cûc ile Me'cûc, Anka, cinler, şeytanlar bu dağın arkasındadır. Bu dağın yüksekliğinin 500 fersah olduğuna inanılır. Yüksekliğin, uzaklığın, ihtişamın ve kâinatın sembolü olarak şiirlerde Anka ile birlikte anılır.

“Kur'an-ı Kerim'de geçen Kaf Sûresi (nr. 5) "Kaf harfi ile başlar. Bazı müfessirler bu harfi "Kafdağı" olarak tefsir etmişlerdir ki yeşil zebercetten olduğunu ve semanın onun üzerinde bulunduğunu söylerler.” İsrailiyyattan olmak üzere bu dağın ucu, dünyanın altında bulunan kayaya değermiş ki zelzelelerin kaynağı burasıymış. Tasavvufta Kafdağı mürşidi kâmilin vücududur.” (Pala, 2002: 261).

Sîmurg, Kaf dağında yaşayan, renkli tüyleri olan, yüzü insana benzeyen, hiç yere konmayıp sürekli yüksekte uçan ve üzerinde her kuştan bir işaret bulunan bir kuştur. Uzun Boyunlu olduğu için kendisine “Anka” da denir. Avını kapıp uzaklara doğru uçtuğu için de “muğrib” sıfatıyla anılır.

“Efsaneye göre Anka dişi bir kuştur. Allah bu kuş için bir erkek yaratmış ve çoğalmışlar. Sonra Necid ve Hicaz taraflarına yayılmışlar. Anka o yöredeki hayvanları birer birer alıp götürünce sıra çocuklara gelmiş. O zaman Ashâb-ı Ress onu, peygamberleri Hanzale b. Safvan'a şikâyet eder, o da dua edince ve Anka kuşu nesli ile birlikte yıldırım çarpması sonucu ölür. Yine başka bir rivayete göre Anka cennet kuşuna benzer yeşil bir kuşmuş. Bu yüzden buna “Zümrüdü Anka” denilirmiş. İranlıların Anka'ya üzerinden otuz kuştan birer renk ve alâmet bulundurduğu için Sîmurg veya Sîreng dedikleri Anka kelimesinin de eski Oğuzca'da anmak (an-) kökünden “bir şey hatırlatan resim” anlamına geldiği düşünülürse, Zümrüdü Anka'nın “Sîmurg'a benzeyen, Sîmurg'u andıran” anlamında Sîmurg-ı Anka tamlamasından bozularak dilimize yerleştiği düşünülebilir, Anka, halk arasında devlet kuşu olarak bilinen Hüma ve musikî kuşu olan Kaknûs ile çok karıştırılmıştır.” (Pala, 2002: 34)

Divan edebiyatında Zümrüdü Anka ile ilgili rivayetlere oldukça sık rastlanır. “Sîmurg veya Sîreng” isimleriyle zikredilir. Anka, Kafdağı’nda yaşaması, rengi ve asla ele geçirilemeyişi ile işlenir. Bu özellikleriyle çeşitli teşbih ve mecazlara konu olur. Bir cennet kuşu olarak yeşil rengiyle ele alınabilir. Bunun yanında sevgiliden beklenen yardım için de ele alınabilir. Bu iki kullanım dolayısıyla “Anka-meşreb”, “Anka-tabiat”, Sîmurg-ı çerh”, “Anka-yı himmet” gibi birleşik kelimeler kurulabilir. Şehname’ye göre Zaloğlu Rüstem Anka beslemiştir. Bazen sevgili, adının bilinmemesi ve kendisinin de görünmemesi nedeniyle Anka’ya benzetilir. Avlanamayışı ve ele geçirilemeyişi sebebiyle sevgili için söz konusu edilir.

Halk hikâye ve masallarında da Anka, önemlidir. Yine Kafdağı ile birlikte karşımıza çıkan Zümrüdü Anka, masal ve hikâye kahramanlarına yardım eder, onları istedikleri uzak diyarlara uçurur.

Mihaloğlu Ali Bey Gazavat-nâmesi’nde Kafdağı ve Sîmurg ile ilgili bir beyit bulunur:

Ben ol Kâfem ki şimurğa mekânem
Hümâyün şâh-bâza âşiyânem (921)

1.2.17. Keykubad

İran’ın Pişdâdiyân sülalesinden sonra gelen Keyâniyân sülalesinin ilk hükümdarı olmuştur. Key unvanını ilk o kullanmıştır. Adaletiyle ünlüdür. Edebiyatımızda bu yönüyle ele alınır.

İncelememizde sadece isim olarak geçmektedir:

Mükerrer söylenür dillerde adı
Unıtmuşlar Cemi vü Keykubâdı (1375)

1.2.18. Kur'an- Kerim Ayetleri

Mihaloğlu Ali Bey Gazavat-nâmesi'nde Kur'an- Kerim ayetlerine de yer verilmiştir.

Bunlardan birincisi “İnna fetahna” dır. Fetih sûresinin birinci ayetidir. “Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik.” (Fetih / 1) Övgü yapmak için kullanılmıştır. Gazavât-nâme'de bir beyitte geçer.

Rasûlûñ hõrmetiçün Pâdişâhâ
Ki indi şânına “innâ fetañnâ” (1046)

Diğeri ise İnşirah Sûresi'nin birinci ayeti olan “Elem neşrah leke sadrek” ayetidir. “(Ey Muhammed) Senin göğsünü açıp genişletmedik mi? “ (İnşirah / 1) mealindedir. Memduhu övmek için kullanılmıştır.

Arınmış gıll ü ğışdan pâk zâtı
Elem neşrah leke şadrek şıfâtı (1266)

1.2.19. Lât Ve Menat

Cahiliye devrinde müşriklerin tanrı olarak gördükleri büyük putları vardır. Bunların en büyükleri Hubel, Uzza, Lât ve Menat'tır. Lât güneş tanrısının adıdır. Sabah yıldızı Venüs'ü temsil eder. Menat ise kader iplerini kesen makası elinde tutan tanrının adıdır:

Şıyam âyîne vü kındil ü câmı
Alam Lât ü Menātuñ intiķâmın (971)

Esâsın yıķdı küfr-i bişebātuñ
Şıdı nâmûsını Lât ü Menātuñ (1726)

1.2.20. Leylâ ve Mecnûn

Aslında bir Arap halk hikâyesidir. Değişik yazarlar tarafından çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Türk edebiyatında otuzdan fazla şair bu hikâyeyi işlemiştir. Edebiyatımızda, Ali Şir Nevâyî, Fuzulî, ve Hamdullah Hamdi'nin Leylâ ve Mecnûn mesnevileri ünlüdür. Hikâye şu şekildedir:

Beni Amîr kabilesine mensup Kays ile Leylâ henüz çocukluklarında birbirlerine severler. Dedikodular artınca Leylâ eve kapatılır. Kays ise Leylâ'yı göremeyince delirir. Kendini çöllere atar. Oğlunun derdini öğrenen babası Leylâ'yı istese de Kays Mecnûn olduğu için kızı vermezler. Bunun üzerine babası iyileşmesi için onu Ka'be'ye götürür. Ancak Kays iyileşmek için değil, aksine derdinin ve aşkının artması için dua eder ve duası hemen kabul olur. Mecnûn çölde hayvanlarla dostluk kurar. Bu arada şiir yazmaktadır. Bu şiirleri okuyan Nevfel isimli bir arap ağası onun bu haline acır ve Leylâ'yı babasından tekrar ister. Ancak kızı vermezler. İyilikle alamayınca Leylâ'nın kabilesine savaş açar. Fakat Mecnûn Leylâ'nın olan hiçbir şeye zarar gelmesin diye dua eder. Nevfel mağlup olur. Yenilgiyi hazmedemeyen Nevfel tekrar savaşa girişir. Bu kez galip gelir fakat Mecnûn'un duasını öğrendiği için leylâ'yı almadan çeker gider. Daha sonra Leylâ'yı İbn Selam adlı biriyle evlendirirler. Leylâ, kendisine bir cin musallat olduğu ve kendisine yaklaştığı takdirde ikisini de öldüreceği gerekçesiyle İbn Selam'ı kendisinden uzak tutar. Daha sonra İbn Selam ölür. Serbest kalan Leylâ Mecnûn'a koşar. Ancak Mecnûn onu reddeder çünkü o artık İlahi aşka ulaşmıştır. Leylâ bir süre sonra ölür. Mecnûn da Leylâ'nın mezarına koşar. Leylâ'nın mezarının başında kendisini de öldürmesi için Allah'a dua eder. Dua kabul olur iki sevgili ancak cennette bir araya gelir.

Mihaloğlu Ali Bey Gazavât-nâmesi'nde bu hikâye Leylâ'nın saçları ve güzelliği, Mecnûn'un çölde ceylanlarla konuşması, Leylâ ve Mecnûn'un aşkı bakımından incelenmiştir:

Kim itdi zülfine ta' llim-i efsûn

Ki kıldı anca Leylî hüsni Mecnûn (1337)

Vahşeti ünse bu meh-rū	
Yağışdı şöyle kim mecnūna āhū	(1547)
Nice Leylīi Mecnūn eyledi ‘ışk	
Nice fettānı meftūn eyledi ‘ışk	(1569)
Gitdi Mecnūn değdi nevbet Sūziye	
Bir nefes hālī kıomaz devrān-ı ‘ışk q	(1584)
Nedendür Leylīnūñ Mecnūna meyli	
K’anı şahraya şaldı ‘ışk seyli	(1715)

1.2.21. Hz. Lokman

Halk geleneğinde değişik kişiliklerle karşımıza çıkan tarihi bir şahsiyettir. Kur’an- ı Kerim’de adına bir sure vardır. (...) Lokman’ın bir peygamber veya nebi olduğu hakkında tefsirlerde rivayetler vardır. Ancak çoğunluk, onun salih bir kul olduğunu kabul eder. Anlatılanlara göre o, Hikmet ve hekimliğin piri ve sembolü olarak bilinir. Kur’anda oğluna öğütler verışı, onu tevhit ve ahret konusunda uarması, İlahi emirlere vasita olması yönleriyle adından bahsedilir. Lokman hakkında Hıristiyan ve Museviler arasında yaygın inanışlar vardır. (Pala, 2007: 302).

Gazavat-nâme’de Hz. Lokman hekimliğinden çok hikmeti yönüyle ele alınmıştır:

İşit vaşfin rivāyet nākılinden	
Ki hikmet diñlenür Lokman dilinden	(1402)

1.1.22. Mânî

Mânî, ünlü Çin nakkaşı ve ressamıdır. Sasanîler devrinde, Şâpur zamanında İran'a gelerek burada Zerdüş't ve Hristiyan dinlerini yakından tanıma fırsatı bulmuş ve bu iki dinin birleştirilerek yeni bir din ortaya koymuştur. Bu din, Mânî dini (Maniheizm)'dir. Mânî dini en yaygın olarak Çin'de görülür ve kutsal kitabı resimlerle süslüdür. Yaptığı resimleri müritlerine gökten inen bir mucize olarak göstermiştir. Şâpur'un hekimliğini yapmış ve kızını iyileştiremediği için bir müddet İran'dan sürülmüş ve Hürmüz devrinde İran'a geri dönmüştür. Hürmüz'ün oğlu Behrâm'la araları açılmış ve koyu bir Zerdüş't olan Behrâm tarafından, derisi yüzülerek öldürülmüştür. Mânî'nin Nigâristan, Erteng veya Erjeng adlı resim mecmuası meşhurdur. Edebiyatta daima bu mecmuası ile birlikte anılır. Sevgilinin güzelliği konusunda, bu imajdan sıkça bahsedilir. Zaman zaman Bihzat ile birlikte anılır.

Mihaloğlu Ali Bey Gazavat-nâmesi'nde Mânî, kahramanlardan biridir:

Müsellemdür bu pîre 'ilm-i tabîr

Nitekim Mânî-i naqqâşa taşvîr (1307)

Dudağun haşretinden naqş-i Mânî

Unutmuş cânı terkitmiş cihânı (1311)

Çılup naqqâş-ı Çîn nüşâ cemâlin

Çalem şınmış yazamamış cemâlin (1329)

Hemân bir şûrete şatdı cihânı

Çalanı şûret ü ol naqş-ı Mânî (1477)

Nigârî'n kıldı halvet deyr içini

Çığırdı yanına naqqâş-ı Çîni (1680)

1.2.23. Hz. Muhammed

Hz, Muhammed, son peygamber olarak bütün insanlığa gönderilmiştir. İslam peygamberi, miladi 571 yılında, Rebiu'l-evvel (Rumî: Nisan) ayının on ikinci pazartesi gecesi dünyaya gelmiştir. O doğduğunda bütün âlem nur ile dolmuştur:

Gazavât-nâme'de Peygamberimizin nurunun geçtiği beyiler de mevcuttur:

Yüzi nūr-ı Muhammeden nişâne
 ousı nef-ı İsadān fesāne (1299)

Gözinüñ nūrı sensin pürşafānuñ
 Yüzüñde nūrı peydā Muştafānuñ (1488)

O doğduğu gece İran Kısrası (Hükümdarı)'nın Medâyin şehrindeki sarayının 14 sütünü yıkılmış, mecûsîlerin İran'da İstahrâbat şehrinde bin yıldan beri yanmakta olan "ateşgede"leri sönmüş, Sâve (Taberiyye) gölü yere batmış, bin yıldan beri kurumuş olan Semâve deresi'nin suları taşmış, mecûsîlerin büyük bilgini Mûdibân korkunç bir rüya görmüş, Kâbe'deki putların yüz üstü devrildikleri görülmüştür.

Mihaloğlu Ali Bey Gazavât-nâmesi'nde Kısra'nın sarayının on dört sütunun yıkılması olayına telmih vardır.

Düşüpdür her köye her şehre ulul
 Bulupdur â-ı Kısrası tezelzül (1610)

Babası Abdullah Peygamberimiz henüz dünyaya gelmeden vefat etmiş, onun vefatından sonra eşi Âmine Hanım bir erkek çocuk dünyaya getirmişti. İşte, bu çocuğa "Muhammed" adı verildi. Muhammed, "çok şükredilmiş, övülmüş" anlamına gelmektedir.

Hz. Muhammed (S.A.V.) altı yaşına geldiğinde annesi Âmine Hatun da vefat etmiştir. Anne ve babasını kaybeden bu mübarek çocuğa dedesi Abdulmuttalib bakmıştır. Dedesinin vefatından sonra O'nu amcası Ebu Talib himaye etmiştir.

Amcası Ebu Talib'in yanında ticareti öğrenmiştir. Bu sırada Hz. Hatice ile evlenmiştir.

Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin evlenmesi de incelememize konu olmuştur:

Baňa nūş itdür ol cām-ı şafādan
Ki nūşitdi Hadice Muştafādan (1562)

Hz. Peygamber, kırk yaşında peygamber olmuştur. Yirmi üç sene peygamberlik yapmış; insanları doğruluğa, iyiliğe ve adalete davet etmiştir. İslam Peygamberi, Allah'a karşı gelenlere, şirk koşanlara ve insanlara zulmedenlere karşı savaşmış; cihatla mükellef kılınmıştır. O, büyük bir komutandır. Gazavât-nâme'de onun komutanlığına övgü vardır:

Cihāna gerçi çok geldi peyamber
Velī kıani Muḥammed gibi server (881)

Hayatında hiç yalan söylemediği ve sözünden hiç dönmediği için düşmanları bile Hz. Peygamber'e, "Emîn" demişlerdir. Yüzü ay gibidir. Peygamberlerin alnında bulunan nur O'nda daha belirgindir.

O'nun en önemli özelliklerinden biri sevgisidir. O'nun kadar seven ve sevilen bir insan dünyaya gelmemiştir. Çocuklara selam veren, onlarla şakalaşan, onlarla oyun oynayan bir insandır. Sevindirmek için çocukları devesine bindirirdi. Onlara karşı kalbi sevgi ve merhametle doluydu. O'nun ahlâkı, Kur'an ahlâkıdır. Allah O'na: "Sen yüce bir ahlak üzerindesin." buyurmuştur. (Kalem / 4).

Allah'ın kendisine verdiği elçilik vazifesini yerine getirdikten sonra hicretin on birinci yılında(m. 632), doğduğu gün olan Rebiyülevvel ayının on ikinci Pazartesi günü vefat etmiştir. Divan şiirinde ve Türk- İslam topluluğunda birçok adlar ve sıfatlarla anılmıştır. Birkaçını şöylece sıralayabiliriz. Kendisine birçok isim atfedilmiştir. Ancak dört isim ön plana çıkmıştır. Bunlar: Ahmed, Mahmud, Muhammed ve Mustafa'dır. O'na bunların dışında birçok isim verilmiştir: Ahmed-i Muhtar, Bahr-i Kerem,

Fahrü'l-Kiram, Fahr-i Âlem, İki Cihan serveri, İmamü'l-Enbiyâ, Mahbub-ı Huda, Rasulullah vs. O'nun mucize'leri, birçok beyiti süslemiştir:

Eğitdi faħr-ı ‘alem bir kılına
Ne kıl kim şâh idi ‘irfân iline (1113)

“Her şair, O'nun hakkında na'tlar yazmış; hayatı, savaşları ve mücadeleleri birçok edebî esere konu olmuştur. Her Müslüman'ın O'nun hakkında bilmesi gerekenleri şairler de ele almış, böylece dinî ve tasavvufî edebiyatımızı zenginleştirmişlerdir. Varlığın ilki O'dur. Cihan güzelliğinin tecellisidir, İnsanların efendisi, ezel ve ebedin tek hâkimidir. İncil O'nun gelişini haber vermiştir. Arş'a çıkmış, çerh ü zemin O'na secde etmiştir. O'ndan daha üstün şefaatçi yoktur. O'nun ümmeti olmakla Müslümanlar övünür. O'nun vasıflarını hakkıyla kimsecikler övemez, bitiremez, anlatamaz. O, peygamberlerin imamıdır. Birçok mucizeler göstermiştir. Şeytan O'nun kılığına giremez.” (Pala, 2002: 343-344).

Gazavât-nâme'de memduha yapılan övgüde Hz. Muhammed'in güzel huyuyla ilgili benzetmelere yer verilmiştir:

Zihî müşfik Beği ehl-i ğazānuñ
Muħammed-ħulķı eşhâb-ı şafānuñ (1764)

Mihaloğlu Ali Bey Gazavât-nâmesi'nde Peygamberimizin mucizelerinden genel olarak bahsedilmiştir:

Olursa mu‘ciz-i Aħmed meded-kār
Kesem bu ‘Anterũñ başın ‘Ali vār (994)

1.2.24. Neriman

Rüstem'in dedesi olan Sam'ın babasıdır. Yiğitliğiyle anılır. Edebiyatımızda övülen kişi yerine kullanılır.

Gazavât-nâme'de memduhu övmek için yapılan benzetmelerde kullanılmıştır.

Țutuldu ol gün on alı yarar ban
Ki dirdi her biri kimdür Nerimān (1091)

Añunçün Murtažāya dirler arşlan
Ki şındı penceresinde biñ Nerimān (1469)

1.2.25. Rüstem

Adı Şehnâmede geçen İran'ın ünlü kahramanıdır. Eski şiirimizde kahramanlık, acı kuvvet ve yenilmezlik sembolü olarak özellikle kasidelerde anlatılan Rüstem, Cemşid soyundan gelen Neriman'ın torunu ve Sām'ın oğlu olan Sicistân ve Seyistân hükümdarı Zâl'in oğludur. Daha delikanlılığında birçok devleri öldürmüş ve olağanüstü başarılar göstermiştir. M.Ö. 4. asırda Keykavûs zamanında yaşadığı sanılmaktadır. Turan hükümdarlarıyla ve Efrasiyab ile olan savaşları yanında Siyavuş'u öldürmesi ve Güştâb'ı esaretten kurtarmasıyla ünlüdür. Zerdüşť dinine girmemiş ve İsfendiyar'la savaşmamıştır.

Mihaloğlu Ali Bey Gazavât-nâmesi'nde memduh, kahramanlık ve gücün sembolü olarak Rüstem'e benzetilmiştir:

Cevâbında buyurdu Rüstem-âyin
Ki çani gelsün ol bed-kiş ü bîdîn (981)

Mihaloğlı 'Alî Beğ pehlevānuñ
Ki şimdi Rüstemi oldu cihānuñ (1130)

Kim öğretmiş siyâh ebrûsına âl
Ki çekmez yayını biñ Rüstem-i Zâl (1338)

Ser-âmed serveri Sulţân Murâduñ
Müsellem Rüstemi ol keykubaduñ (1343)

Ebe'n 'anced bu meydânda müsellem
Kıtâl ü hîlede mânend-i Rüstem (1354)

Giyüp rezmüñ libâsın Rüstemâne
Süvâr oldı Sipeh-dâr-ı zamâne (1775)

1.2.26. Şem' Ve Şem' ü Pervane

Mum, Divân şiirinde, uzun süre yanması ve ışık kaynağı olması bakımından önemli yer tutar ve çoğu zaman pervane ile birlikte işlenir. Aşık pervanedir ve sevgilinin yüzü ve yanağı mum olarak düşünülmüştür. Âşık, sevgilinin aşkından mum gibi erir. Mumun yanışı, yukarıdan aşağıya doğrudur. Âşık da mum gibi baştan ayağa doğru yanar. Bazen mumun başı kesilir. Bunların dışında zaman zaman lâle, ay, güneş, âşık, gam, sine, göz, can, boyun, sevgili, sevgilinin yanağı ve yüzü, vuslatı ve güzelliği de muma benzetilir. Edebiyatımızda Şem' ü Pervane mesnevileri de önemli yer tutar.

Şem' ü Pervane hikâyesi, İran ve Türk edebiyatlarında klasik mesnevi konusu olarak işlenir. Sembollerin önemli bir yere sahip olduğu Şem ü Pervane'nin konusu kısaca şöyledir: “Yaşlanmış olan Diyar-ı Rum (Anadolu) padişahı Jale'nin çocuğu olmamaktadır. Uzun yıllar dua eder ve bir Kadir gecesinde Şukufe adlı cariyesi ile izdivacından bir oğlu olur. Çocuğa Pervane adını koyarlar. Münecimler çocuğun talihine bakıp onun Şem adlı bir kıza âşık olacağını, bu yüzden binlerce sıkıntı ve belaya uğrayacağını söylerler. Şehzade Pervane her türlü ilim ve hünerler öğretilerek büyütülür. Babası ona Cennet-âbâd adlı bir köşk yaptırır ve lalası Nasır ile birlikte orada ikametini sağlar. Bu köşk Kâmil adlı bir nakkaş tarafından süslenmiştir. Kâmil

köşkün ortasına bir kız resmi yapar, Bu kız, Çin fağfurunun kızı Şem'dir. Münecimlerin sözleri gerçekleşmeye yüz tutmuştur. Şehzade bütün zamanını bu resim karşısında geçirir. Nasır, padişah Jale'yi durumdan haberdar eder. Jale oğlunu ava gönderir ve o dönmeden resmi kazıtır. Pervane dönüşte resmi göremeyince üzüntüsünden kendisini kaybeder. Aylarca tedavi görürse de iyi olmaz. Köşkten de kaçar. Jale bir müddet onu aratır ve bir kuyuda bulur. Ancak Pervane zincire vurulacak denli delirmiştir.

Pervane, sihirbaz Neccâr'ın tahtadan yaptığı bir kuşa (belki ilkel bir uçak) bine rek Şem'in bulunduğu Çin diyarına doğru uçar. Hocasından öğrendiği ilimler sayesinde gizlice Şem'in sarayına gider. Şem havuz başında nedimeleriyle oturmakta ve çok seyahat eden adamlarından birinin, Pervane hakkında anlattığı macerayı dinlemektedir. Şem anlatılanlardan sonra Pervaneye âşık olur. Bu sırada artık sabrı tükenen Pervane ortaya çıkar. Akşama kadar bahçede sevişirler. Geceleyin bekçi tarafından Şem'in koynunda yakalanan Pervane zindana atılır. Zindandan Dâye'nin bir hilesi ile kurtulan Pervane şehre iner. Orada rastladığı Dellâle kadının evinde gizlenir.

Onun sayesinde Şem ile mektuplaşırlar. Şem ona kendisini babasından istemesini yazar. Pervane ülkesine dönerek annesi aracılığıyla durumu babasına duyurur, Jale, kızı fağfurdan isterse de fağfur vezirinin sözüne uyarak kızını şehzadeye uygun görmediği cevabı ile onu reddeder. Bunun üzerine Jale ile fağfur arasında savaş olur. Savaştan bir sonuç çıkmaz ve Jale ülkesine dönmek zorunda kalır. Pervane ise tekrar Şem ile mektuplaşmaya başlar. Birlikte kaçmaya karar verirler. Şem bir gece cariyelerinin yemeğine uyku ilacı koyup Pervane ile kaçar. Fağfur olayı işitince Diyar-ı Rum'a bir casus gönderir. Jale gelen casusa bilmeden iyi davranır. O da fağfura haber gönderip Pervane'nin kızına layık olduğunu söyler. Sonunda fağfur kızının çeyizlerini gönderir ve bir müddet sonra ölür. Pervane, Çin diyarına şah olur. Şem ile birlikte mutlulukla nice yıllar adaletle hüküm sürerler.

Hayalî bir hikâye olan Şem ü Pervane'de masal öğeleri ağır basar. Kahramanlar her engeli aşan, her türlü işi başaran kişilerdir. Ancak bütün bu başarıların kaynağı,

Allah inancıdır. Pervane evvelce çizilmiş ve müneccimler tarafından söylenmiş olan kaderini yaşar.

Hikâye birkaç ana olay etrafında gelişir. Bunlar, Şah Jalenin çocuğu olması için Allah'a yakarışı, Pervane'nin doğumu, yetiştirilmesi, Şem'e aşık oluşu, Şem'in resminin ortadan kaldırılması sonucu hastalanması, delirmesi ve Şem uğruna yaptığı tehlikeli yolculuklar ile yaşadığı maceralar, sonunda muradına erip Çin hükümdarı oluşu.” (Pala, 2002: 441).

Şem' ü Pervane tasavvufî bir hikâyedir. Âşıkların ıstırap çekmeleri ve bu acılar içinde ilahi aşkı tatmaları mesnevinin hareket noktasıdır. Sembolik öğeler ve tasavvuftan esintiler, konunun her tarafına yayılmış gibidir. Mutlu sonla bitmesi, Şem' ü Pervane'nin diğer mesneviler içindeki önemini artırır. İslâmî görüşler (kader, iman vs.) ve yazıldığı dönemin mahallî özellikleri Şem' ü Pervane'de önemli yer tutar.

Şem' ü Pervane İran edebiyatında ortaya çıkmış bir mesnevidir. Bu konuda ilk mesneviyi 1527 yılında Ehlî-i Şirazî yazmıştır. Türk edebiyatında ilk Şem' ü Pervane'yi Zati yazmıştır. Sade bir dille ve akıcı bir üslupla asırlarca Türk edebiyatına tesir etmiş ve haklı bir şöhrete kavuşmuştur.

Şem' ü Pervane, Mihaloğlu Ali Bey Gazavat-nâmesi'nde pek çok beyitte karşımıza çıkmaktadır.

Bu bezmün sensin iy hürşid şem' i

Senünçün geldi bu pervâne cem' i (877)

Yine meclis kurup şem' oldu cem' a

Yine pervâneler per yakdı şem' a (996)

Çamu pervâne yüz şem' i rızaña

Siperdür sînemüz tîr-i çazâña (1018)

Çū şem' uñ dinledi rūşen maķālin
Yaķar pervāne gibi perr ü bālin (1517)

Bāl ü per yakmaĝa şem' -i ħüsnüñe
Sūzīi kıldı ezel pervāne ' ışķ (1578)

Delīl-i rūşen istersen mu' ayyen
Naķar kıl şem' ile pervzāneye sen (1668)

1.2.27. Vâmık u Azrâ

Aslı Pehlevice yazılmış bir halk hikayesidir. Bu hikâyeyi ilk kez Umsuri mesnevi biçiminde yazmıştır. Bu hikâye şu şekildedir.

Birçok evlilik yapmasına rağmen çocuĝu olmayan Çin Hakanı Talmus Turan Şahi'nin kızıyla evlenir ve bir oĝulları olur. Çocuklarına Vâmık adını verirler. Vâmık çok güzel bir çocuktur ve ünü kısa zamanda dünyaya yayılır. Bu arada Gazne Padişahi'nin dünya güzeli kızı Azrâ da Vâmık'ın namını duyar. Birbirlerinin resimlerini görürler ve birbirlerine aşık olurlar. Vâmık Azrâ'yı bulmak için arkadaşı Behmen ile birlikte yola çıkar. Bu arada Azrâ da Vâmık'ı aramaya çıkmıştır. Yolda her ikisi de çeşitli zorluklarla karşılaşır. Sonunda birbirlerini bulurlar.

Görüp nāgeh mişālūñ ' aşık oldu
Zihī ' azrâ-şifat kim Vâmık oldu (1555)

İKİNCİ BÖLÜM

MİHALOĞLU ALİ BEY GAZAVAT-NÂMESİ'NİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARILMASI

864. Seher kim nevbet-i eflāk uruldı   Nefir-i şubh-ı ʿalem-tāb uruldı

Seher vakti felek davulu ve bütün dünyayı aydınlatan sabahın hücum borusu çalındı.

865. Uyandı hufteler zir- ü beminden   Nitekim mürdeler şuruñ deminden

Udun kalın ve ince telinden dolayı uyuyakalmışlar uyandı. Nitekim surun (İsrafil'in borusu) nefesinden ölüler de uyandı

866. Yine meylitdi ʿalem kār u bāra   Kimi kāra kimi kūy- i nigāra

Yine âlem işe güce meyletti. Kimi işe kimi sevgilinin köyüne meyletti

867. Güneş tīg u ʿutarid hāme tutdı   ʿAli Beğ rezm için hengāme tutdı

Güneş kılıç, Merkür kalem tuttu. Ali Bey savaş için coşkunluğa girişti.

868. Çamu serverlerin cem ʿ itdi Rūmūñ   Nitekim meh sipāhīsın nücūmuñ

Nitekim yıldızların ay askerini ve Anadolu'nun bütün askerlerini topladı

869. Revan oldı yine rāh-ı şafāya   Yetişdi iskele urdı Tunaya

Yine safa yoluna gitti. Tuna nehrine yetişti ve iskele yaptı.

870. Çeriden geldi nāgeh bir ser-efrāz   Yer öpdi vü du ʿāya kıldı āgāz

Ansızın askerlerin içinden bir komutan geldi. Yeri öptü ve dua etmeye başladı.

871. Ki iy nuşret neşimi peyk-i rāhun   ‘Ināyet leşkeri ḥayl-i sipahuñ
Ey yol habercisinin yardım rüzgârı, atlı askerlerin iyilik askeri!
872. Dil-efgār-ı ḥadengün düşmen-i dīn   Giriftār-ı kemendūñ Ḳayşer-i Çīn
Senin mızrağının yaraladığı din düşmanıdır. Senin kemendine yakalanan da
Roma Kayseri ve Çin hükümdarıdır.
873. Çeriye geldi Pençekçi Sinan Beğ   Ki her yüzden aña maḥşūşımış Beğ
Her yönden bey olmak ona mahsus olan Pençekçi Süleyman Bey orduya geldi
874. Oğur her şāde zihne siḥr ü efsūn   Ḳatar her cām-ı şāfa beng ü afyon
Her temiz zihne sihir ve büyü okur. Her saf kadehe esrar ve afyon katar.
875. Metā‘ uñ kāsīd olmağa bu ğaddār   Diler kim serd ola bu germ-i bāzār
Bu gaddar malın değerini kaybetmesini diler. Böylece pazarın sıcaklığı soğuk
olsun ister.
876. Bu bāğūñ ḥōd bahārı ṭal‘ atūndur   Bu gül-zāruñ nesīmi nūkhetūndür
Bu bahçenin kendi baharı senin yüzündür. Bu gül bahçesinin rüzgârı senin
kokundur
877. Bu bezmūñ sensin iy ḥurşīd şem‘ i   Senūñçün geldi bu pervāne cem‘ i
Ey güneş! Bu meclisin mumu sensin. Bu pervane topluluğu senin için geldi.
878. Seversin şāhı şol kim bāḥaberdür   Önünde dāyīm işi terk-i serdür
Şahı seversin çünkü bilgilidir. Senin önünde işi daima komutanlığı bırakmaktır.

879. Eđerçi mülk-i Rūmūñ serveri çok Velī sen tāçdāra beñzeri yok
Gerçi Rum Devleti'nin başkomutanı çoktur. Fakat sen şahın eşi benzeri yoktur.
880. Kōpar bir mişede çok şīr-i gurran Velī kani ' Alī mānendi arslan
Bir ormanda çok kükreyen aslan vardır. Fakat Ali'nin benzeri aslan yoktur.
881. Cihāna gerçi çok geldi peyamber Velī kani Muḥammed gibi server
Gerçi dünyaya çok komutan geldi. Fakat Hz. Muhammed gibi komutan yoktur.
882. Bu kavma baş olamaz her sipeh-dār Süleymānlık kılamaz her küleh-dār
Her komutan bu kavme baş olamaz. Her hükümdar Hz. Süleyman gibi olamaz.
883. Senüñdür bu maḳām olsun mubārek Ki luḫfindan virüpdür Ḥaḳ tebārek
Bu makam senindir, mübarek olsun. Allah lütfundan vermiştir bereketli olsun.
884. Yetiş yol bulmasun ḳavm-i selīme Ki uydı çok selīm ādem le' īme
Yetiş! Sağlam kavime yol bulmasın çok sağlam insan adiyeye uydu.
885. Ne dem kim Sāmirī başladı āle Düşürdi ḳavm-i Mūsāyı zalāle
Ne zaman Sāmiri hileye başladı. Musa'nın kavmini gölgeye düşürdü.
886. Revān ḫurşīd-i ḡayret raḫṣa bindi Ğāzabdan yıldırım ḳamçı urundı.
Gayret güneşi salınarak ata bindi. Öfkesinden yıldırıma kamçı vuruldu.
887. Hemān-dem düşmenüñ üstine sürdi Cihāna atı na' li āteş urdı
Ansızın düşmanın üstüne sürdü, Dünya'ya atının nalı ateş sürdü

888. Şaçıldı her yaña oddan şerāre   Döküldi şan kıyamette şitāre
Her yana ateşten kıvılcım saçıldı. Kıyamette yıldız döküldü zannet.
889. Çün ol vādiye pertev şaldı ol māh   Koca Pençekçi bağıdı gördi nāgāh
Koca Pençekçi ansızın baktı, gördü. O ay, o vadiye ışık saldı.
890. K̄i binmiş berka bir h̄urşīd-i berrāk   T̄utuşmuş ğayreti t̄abından āfāk
Bir berrak güneş şimşeye binmiş. Parlak gayretinden ufuklar tutuşmuş.
891. Eđerçi kendi nūr ammā şaçar nār   Cemālinden celālinde eşer var
Güzelliğinden ve kızgınlığından işaret vardır; kendi nurdur ama ateş saçar.
892. Irağdan bildi anı şevketinden   Olur, ma‘ lum H̄aydar heybetinden
Haydar heybetinden ona malum olur, onu büyüklüğünden dolayı uzaktan bildi
893. Vücūdın ditreme t̄utdı serā-ser   T̄oğundı şanki berk-i h̄uşge şarşar
Vücudunu baştanbaşa titreme tuttu, sanki şiddetli rüzgâr dokundu.
894. Biraz kim sākın oldı ıztırābı   Bu resme kıldı kendüye h̄itābı
Biraz sonra üzüntüsü dindi, kendisi bu şekilde hitap etti.
895. Çū t̄ir-endāza pertāb eyledün t̄ir   Hazer kıl kim nişān-gāhısın iy p̄ir
Ey pir! Sen, hedef yeri oldun, sakın! Çünkü ok atan kişiye ok attın.
896. Çün itdün üstür-i ser-meste ĩzā   Şağın kim h̄urd olur dest ü ser ü pā
Ayağı başı eli küçülür, sakın! Çünkü sarhoşun devesine iyilik ettin.

897. Yerinde ādeme kaçmak hünerdür Selāmet mülkine irmek zaferdür.

Yerinde insana kaçmak hünerdir. Selamet memleketine ulaşmak zaferdir.

898. Hemīn pervāza açdı perr ü bālin Bırakdı hayme vü denk ü düvālin

Hemen kanatlarını açıp uçtu. Çadırını, denklerini ve atının eşyalarını bıraktı.

899. Ayak başdı rikāba kamçı çaldı İki üç menzili bir günde aldı.

Üzenkiye ayak bastı, ata kamçı vurdu, iki üç yeri bir günde aldı.

900. Dirüp bākī çeriyi ol ‘ Alī-şān Revān oldu Tunaya şād ü hāndān

O Ali yaratılışlı kişi sayısız askeri topladı, sevinçli ve gülücükler saçarak Tunaya doğru ilerledi.

901. Revān oldu çūn ol devrūñ hümāmı Tunaya irişüp virdi selamı

O devrin azimli kişisi ilerledi çünkü Tunaya erişip selam verdi.

902. Bu resme söyledi cūy-ı revāna Ki iy rüşen-güher derya-nişāne

Akan ırmağa şu biçimde dedi: Ey parlak cevher, ey denize benzeyen!

903. Eđerçi bir deñiz mānendi cūsın Velī tīgum deminde sürh-rūsın

Madem bir deniz gibi ırmaksın öyleyse kılıcım zamanında kırmızı yüzlüsün.

904. Benüm devrümde çıkdı dāstānuñ Benümle söylenür nām ü nişānuñ

Benim zamanımda destanların çıktı, ünün ve namın benimle söylenir.

905. Benümle yādiderler sen Furāti Nitekim Hızır ile āb-ı hāyāti

Hızırla ölümsüzlük suyunu andıkları gibi senin gibi Fıratı benimle anarlar.

906. Benem sırr-ı ‘ Alî sen ‘ ayn-ı kevşer   Zihî sâķî zihî mâ‘ -ı muṭahhar
 Ey Saki ne güzel ne hoş ben Hz. Ali’nin sırrıym sen Kevserin kaynağı olan
 temiz susun.
907. Velî ‘ aybun budur kim kanlu cūsın   Beğāyet bīvefā vü kīne-cūsın
 Son derece vefasız ve kinli ve kanlı ırmak olman senin ayıbındır.
908. Sürüp merdümlerüñ kanıñ yüzüne   Virem dirsın bu yüzden reng özüne
 İnsanların kanını yüzüne sürüp özüne renk vereyim dersin.
909. Ne cūsın kim suyuñ seyl-i fenādur   Zülālün menba‘ ı ‘ ayn-ı ‘ anādur
 Ne ırmaksın suyun kötü seldir. Suyun kaynağı zahmet gözüdür.
910. Şularda kanlu ırmağsın kemāhî   Bilür bu mācerāyı mürğ u māhî
 Sularda kanlı ırmaksın bu macerayı olduğu gibi kuş ve balık bilir.
911. Geçürdüñ mevcini evc-i semādan   Sefīneñ lengerin taḫte ’s-serādan
 Tahtadan ve topraktan olan gemim ve çapanla dalgayı en yüksekten geçirdim
912. Bize yol vir geçelüm Ungurūsa   Şalalum ğulğule Eflāk u Rūsa
 Bize yol ver Ungurus’a geçelim, gürültüyle Eflak ve Rusya’ya gidelim
913. Ğazā bayrāmına ķurbān olalum   Ne ķurbān kim serā-ser cān olalum
 Gaza bayramına kurban olalım. Baştanbaşa can olalım.
914. Yine ṫıĝ-ı Rasul āvāzelensün   Yine erkān-ı Ḥaydar tāzelensün
 Yine Resul kılıcı seslensin. Yine Haydar erkânı tazelensin

915. Nedür 'îdi bu cem'un vaşl-ı Cānān Ko olsun çoç yiğitler 'ide kırbān

Bu toplanmışların sevgiliye kavuşma bayramı nedir? Vur bu çoç yiğitler
kurban olsun.

*****

916. Zebān-ı hālile ol cūy-i dil-cū Didi kim iy 'Ali-hulķ ü Hasan-hū

O gönül avlayan ırmak, hal diliyle: Ey Hz. Ali (r.a) ahlaklı ve ey Hz. Hasan
(r.a) huylu, dedi.

917. Benüm sensüz bilinmezdi nişānum Ne adım söylenür idi ne şānum

Sensiz benim izim bilinmezdi. Ne adım ne namım söylenirdi.

918. Eğerçi şuretā deryā-mişālem Velī bir kıtıraca görmezdi 'ālem

Eğer suretim derya gibi olaydı âlem beni bir zerre görmezdi.

919. Bugün devründe iy hūrşīd-i rahşān Bāna bir kıtır gelmez baħr-ı Umman

Ey aydınlığın güneşi! Bugün senin devrinde bana Umman Denizinden bir zerre
gelmez.

920. Ben ol baħrem ki ejderdür nehengüm Ben ol kūhem ki evrendür
pelengüm

Ben öyle bir denizim, timsahım ejderdir. Ben öyle bir dağım, kaplanım
yıldır.

921. Ben ol Kāfem ki şimurğa mekānem Hümāyūn şāh-bāza āşiyānem

Simurg'un mekânı olan Kaf Dağım, kutlu beyaz doğanın yuvasıyım.

922. Yüz üzre cüst ü cū kıldum cihānı   Bulunca sen boyı serv-i revānı
 Senin uzun boyununu yüzünü buluncaya kadar bütün dünyayı aradım.
923. Lebūñ ' aksin görünce dīde-i ter   Kıızıl kana boyandı ten serā-ser
 Yaşlı göz dudağının yansımasını görünce ten baştanbaşa kıızıl kana boyandı
924. Senūñ nīzen benüm serv-i çınārum   Müzeyyen leşkerūñ bāğ u bahārum
 Senin mızrağın benim çınarın selvisidir. Süslü askerın bağı ve baharımdır.
925. Gül ü nesrīn virirse bāğa revnāk   Yeter baña bu rengā reng bayrak
 Gül ve yaban gülü bağa güzellik verirse bu rengarenk bayrak bana yeter.
926. Zamanuñda bahārum bīhazāndur   Diyārum pür gül ü serv-i revāndur
 Senin zamanında baharım hazansızdır. Diyarım güller ve selvi boylularla doludur.
927. Kim eyler bağa nisbet lāle-zārum   Ki yaz kış müzeyyendür bahārum
 Lale bahçem bağa nispet eyler yaz ve kış baharım süslüdür.
928. Yoluñda pākdür sīnem kederden   Derūnüm şafdur rüşen güherden
 Senin yolunda göğsüm kederden temizdir. Kalbim parlak inciden saftır.
929. Kime kim şūr isem saña zülālem   Kime zünbūr olursam sana balem
 Kime susamışsam sana suyum; kime eşek arısıysam sana balım.
930. Çadem baş kim gözüm üzre yerūñ var   Dü çeşmüm reh-güzāruñda güher-bār

Ayak baş ne gözüm üstünde yerin var. İki gözüm senin yolunda mücevher yazdırır.

931. Yüzüm kim reh-güzāruñdur güzer kııl Dimağum b̄y-i misk̄in̄üñle ter kııl

Yüzüm yolun üzerinedir, yol eyle. Damağımı misk kokunla taze yap.

932. Çekildi s̄u-bes̄u keşt̄i kenāra Kamer reşkinden oldu pāre pāre

Gemi her yandan sahile çekildi, ay kıskançlığından parça parça oldu.

933. Ne keşt̄i her biri bir k̄uh-peyker Kanadı bādbān minarı lenger

Her bir dağ yüzlü kanadı yelken gagası çapa gibi olan bir gemidir.

934. Girüp keşt̄iye ol urş̄id-i raşān Oturdu b̄urc-i ābide amer şan

O parlayan yıldız gemiye girdi. Şanlı ay abide burca oturdu.

935. Sipāh̄iler revān irdi kenāra Kenār-ı āb döndi lāle-zāra

Askerler sahile yürüdü. Su kenarı lale bahçesine döndü.

936. S̄uvār oldu bir esb-i bād- pāye Ki na ili taı reşkeylerdi aya

Asker bir hızlı at oldu. Nalı mihı ayı kıskandırdı.

937. Zih̄i Şenbd̄iz-pey kim subh-ı t̄abān Beyāz-i cebhesindendür dırahşān

Ne güzel Şenbdiz Bey ki sabah aydınlığıdır. Cepenin beyazlığı cevherdir

938. Per açup ol h̄ümā al atlı seh-bāz Fezā-yı Ugur̄usa urdu pervāz

O beyaz doğan yüzlü kuş kanat açıp Ungurus'a sahasına karargāh kurdu.

939. Çū eşhāb-azānuñ ser-firāzı S̄ürüp geçdi nice şara v̄ü yazı

Nice çölü ve ovayı sürüp geçti çünkü o gaza sahiplerinin başıdır.

940. Şalındı kol kol şāh̄in erenler   Yayıldı her yaña ser-bāz erenler

O yiğit, şehit erenler kol kola salındı ve her yana yayıldı.

941. Giderken bir bölük gebr ü zırh-pūş   Olur, anlara nāgeh gāzīler tūş

Bir bölük Mecusi ve zırhlı giyinen giderken ansızın gazilere yenilir.

942. Çün ol ferzīn erenler sürdiler at   ‘ Adūnuñ kıldılar manşūbesin māt

Çünkü o bilgili kişiler at sürdüler, düşmanın oyununu mat ettiler.

943. Kimi cengeyledi sonra tutuldu   Kimi oyuna karışmadan ütülde

Kimi savaştıktan sonra yakalandı kimi oyuna karışmadan yenildi.

944. Kāmusın Hüsrev-i Yezdān- pereste   Getürdiler esīr-i deste-beste

Hepsini Allah’a tapan Hüsrev (Padişah) ‘in yanına deste edip bağlanmış esirleri getirdiler.

945. Haber şordı bulardan Şāh-ı gāzī   Ki küffāruñ nedür mekri vü bāzı

Gazilerin şahı kâfirlerin hilesi doğanı nedir diye bunlardan haber sordu.

946. Bu araya irişdi çün hikāyet   İşit Pençekçiden daħi rivāyet

Hikāye buraya geldi. Rivayeti Pençekçi’den işit.

*****

947. Meğer bir şubħ kim Sultān Muħammed   Şeh-i dindār u manşūr ü mü’eyyed

Dindarların padişahı ve galip doğrulanmış kişi olan Sultan Muhammed meğer bir sabah...

948. Çıkıp taht-ı ‘adâletde oturdu Cihândan zulmet ü zülmi götürdi

Adalet tahtına çıkıp oturdu. Dünyadan eziyeti ve sıkıntıyı götürdü.

949. Bir ıklîme Hüdâ kılsa ‘ınâyet Virür sulţânına ‘adl ü himâyet

Allah bir memlekete lütfederse sultanına koruma ve adalet verir.

950. Ne şehriñ kim deĝül sulţanı ‘adil Eĝer Bağdâd ise andan sefer kııl

Eĝer Bağdat şehrinin sultanı adil deĝilse ondan sefer yap.

951. Kılurken Şâh-ı ‘âdil ‘âleme dâd Koca Pençekçi nâgeh kııldı feryâd

Adil padişah dünyaya adalet verirken Koca Pençekçi aniden feryat eyledi.

952. Yere urdı külâhın Şâh öninde Yaķasıñ kııldı çâk ol Mâh öninde

Padişahın önünde tekkesini yere vurdu. Yakasını o ay önünde parçaladı.

953. Didi iy Pâdişâh-ı ‘âlem-âbâd Miĝâloĝlu ‘Alîden dâd u feryâd

Ey âlemi ma’mur eden Padişah! Mihaloĝlu Ali Bey’den adalet istiyoruz!
Feryat ediyoruz.

954. Otaĝum başdı raĝtum kııldı yağma Zamânuñda kim oldu böyle rüsvâ

Otaĝımı bastı boyumu yağmaladı, onun zamanında kim böyle rezil etti.

955. Şunarken sâkî-i ‘adlün tolu cām Beni dil-teşne kııldı devr-i eyyâm

Adalet sakisi dolu kadeh sunarken beni iyi günlere istekli hale getirdi.

956. Cihān ‘adlūñle çün gül-zār olupdur Benüm niçün maqamum zār olupdur

Cihan adaletle gül bahçesi olurken benim makamım neden ağlıyor.

957. Çū yoq devrūñde benden ğayrı nālān Niçün qanun ola ben p̄ire efgān

Ben pire feryatlar niçin kanun olsun çünkü devrinde benden başka ağlayan yoktur.

958. Çekildi hükme bir řāvus-peyker Ki gelsün qayd ile Şeh-bāz-ı şeh-per

Emre göre, bir tavus gibi güzel çekildi. Bağlanarak uzun kanatlı bir doğan gelsin dedi.

959. Virildi hükümlerden birine Yazıldı bir bölük kul defterine

Ağalardan birine hüküm verildi, bir bölük kul defterine yazıldı.

960. Ki serkeşlik kılsa ol ser-efrāz Anı rāmitmeğe olsun qo söz sāz

Eğer o komutan asilik edecek olursa ona boyun eğdirmek için söz saz koy.

961. ‘Ali beğden yaña oldun revāne Ki ilte bend ile Şāh-ı cihāna

Gidenler cihan padişahına bağlı diye Ali Bey’den yana oldular.

962. Çū bildi gönderüldi hükümler-i Şāhī İřit nolsa gerek hükümler-i İlähī

Padişahın hükmünü bildi gönderildi. Allah’ın hükmü nedir? İşit.

*****

963. Didiler Hüsrevā fermān elūñde Eğer tıg u eğer bürhān elūñde

Ey Hüsrev! Ferman, işte kılıç işte delil elindedir, dediler.

964. Zamīr-i pākūne kim bahşider nūr Bu ma' na olmaya mahfī vü mestūr
Temizliğin özüne nur bahşeder. Anlamı gizli ve sarhoşluk değildir.
965. Ki cem' oldı çerisi Ugurūsūñ Dilīr ü bihteri Eflāk u Rusūñ
Ungurus'un, Eflak ve Rus'un yiğit ve güzel askerleri toplandı.
966. Bu cem' uñ baş emīri vü re'isī Kıraluñ hāşı vü beğlerbeğisi
Bu toplanmışların baş amiri ve reisi Kral'ın özel adamı ve beylerbeyidir.
967. Ulu Ban İsfilaçoğlı Miḥāyıl Ki banlar ḥāk-i pāyin kıldı menzil
Yüce hükümdar İsfilaçoğlu Mihayıl diğer hükümdarlara ayağının tozunu yer yaptı.
968. Bu resme eyledi tedbīr ü niyet Ki nār ü nūr iderse baña himmet
Ateşle ışık bana yardım ederse böylece bana tedbir edip niyet eyledi.
969. Ṭunadan dār-ı İslāma geçem ben Ol ilde mey yerine ḳan içem ben
Tuna'dan İslam memleketlerine geçeyim. Oralarda içki yerine kan içeyim.
970. Bozam mescidlerüñ nām ü nişānın Kılam deyr ehlinüñ ḥurrem revānın
Mescitlerin nam ve izlerini bozayım. Kilise insanını şen şakrak kılayım.
971. Şıyam āyīne vü kındil ü cāmın Alam Lāt ü Menātuñ intikāmın
Ayna ile kandilini ve camını kırayım. Lat ile Menat'ın(Lat ile Menat Arapların İslam'dan önceki putların ikisidir.) intikamını alayım.
972. Kılam ol kişveri yağma vü tārāş Kıomayam Rūmda taş üstine taş

Anadolu'da taş üstüne taş komayayım, o ülkeyi yağma edeyim.

973. Atuma çul kılam dībā-yı Çīni İtüme tavķ idem dürr-i şemīni

Çin'in kumaşını atıma çul edeyim. Değerli incisini itime gerdanlık edeyim.

974. Nice bir Türk od ursun cānumuza Düşer mi bu haķāret şānumuza

Bir Türk canımıza ateş vursa bu hakaret şanımıza yakışır mı?

975. Nice bir tutsun oğlumuz kızımız Bu hacletden yire düşdi yüzümüz

Nasıl oğlumuzla kızımızı bir tutar? Bu utançtan yüzümüz yere düştü.

976. Budur bezmindeki ķavl ü terāne Tutar aheng aña çeng ü çeğāne

Senin meclisindeki söz ve ezgi budur. Ona saz ve keman ritim tutar.

977. Kemüksüzdür cihānda çünkü her dil Ne geldise diline söyledi dil

Esir diline ne geldiyse söyledi çünkü dünyada her dil kemiksizdir.

978. Eşer kıldı sözi Düldül-süvāra Bu ğayretten el urdı Zü' l-fiķāra

Bu gayretten Zülfikar'a el vurdu. Sözü Düldül'e binen kişiyi etkiledi.

979. Dili kıldı sözi iki pāre ğazābdan Uçuk tutdı ķalanın tāb-ı tebden

Dudağın harareten uçuk tuttu. Öfkeden dili iki parçaya ayırdı.

980. Didi ħadden key tecāvüz yamandır Zevāl-i devlete ğurre nişāndur

Sınırdan tecavüz ne zaman iyidir? Devletin yıkılmasına parlak bir nişandır, dedi.

981. Cevābında buyurdı Rüstem-āyin Ki ķani ğelsün ol bed-ķiş ü bīdīn

Cevabında Rüstem'in ayinini buyurdu: Hani o kötü mezhepli ve dinsiz gelsin, dedi.

982. Ne şanur leşkerin Rūmuñ bu nādān Kılıçdan dem urursa üşde meydān

Bu cahil Rum'un askeri kendini ne zannediyor? Kılıçtan söz ederse işte meydan!

983. Bir ednā kaçrayuz biz ol deñizden Hele görsün kıllur mu hayr bizden

Biz o denizden daha aşağı bir damlayız. Hele bir görsün bizden hayır kılar mı?

984. Girüp meydāna pür şūr u pür āşüb Anuñla oynayalum başdan tūb

Kavga ve kavgacı dolu meydana girip onunla tuğla oynayalım.

985. Gehī kav̄s-i kuzahdan tīr atalım Gehī şemşīr ü geh nīze tūtalum

Kâh gökkuşağının yayından ok atalım. Kâh kılıç kâh mızrak tutalım.

986. Kılıçlar her yaña olsun gül-efşān Müzeyyen bağa dönsün şahn-ı meydān

Kılıçlar her tarafa gül saçsın. Meydan avlusu süslü bir bağa dönsün.

987. Ere meydāndan özge gül-şen olmaz Kılıçdan hūb berk-i şūsen olmaz

Yiğide, meydandan başka gül bahçesi, kılıçtan güzel sisam yaprağı olmaz.

988. Zihī zevk u şafā vü 'ayş u 'işret Ki meydānda bulur ehl-i hamıyyet

Zevk safa ve yeme içme ne güzeldir. Hamiyet ehli meydanda bulur.

989. Velī çun kendüzin gördi bu kâfir Umaram kim düşe girdāba âhır

Bu kâfir kendini veli gibi gördü. Umarım sonunda girdaba düşsün.

990. Çün oldu dār-ı İslāma bed-endîş   Yağın bildüm k'olur nūşı anuñ niş
Yakın bildim onun balı iğne olur. Çünkü o İslam ülkesine kötü düşünen oldu.
991. Yavuz kaçdeyleyen Beyt-ı Celīle   Umaram kim döne Eshāb-ı Fīle
Kâbe'ye kötü kasteden, Fil Ashabı'na dönmesini umarım.
992. Olursa Hâk Ta' ālā dest-gīrüm   Miḥāyıl Ban ola ednā esīrüm
Hak Teâlâ elimden tutarsa alçak Mihayıl Ban esirim olsun.
993. Eserse nesme-i 'avnı Şekūruñ   Söyündürem çerāğın nār-ı nūruñ
Allah'ın yardım rüzgârı eserse nurun ateşini ve mumunu söndüreyim.
994. Olursa mu' ciz-i Aḥmed meded-kār   Kesem bu ' Anterüñ başın ' Ali vār
Hz. Muhammed (S.A.V)'in mucizesi yardımcı olursa bu Anter(Hz. Ali'nin dövüştüğü devin adı)'in Ali (r.a) gibi başını keseyim.
995. Nuzūl itdi revān ol māh-menzil   Kıruldı taht ü bār indi maḥmil
O ayda konaklayan (Mihaloğlu Ali) hemen indi, taht kuruldu, yükler indirildi.
996. Yine meclis kırup şem' oldu cem' a   Yine pervāneler per yağıdı şem' a
Yine toplananlar meclis kırup mum oldu. Yine kelebekler muma ateş yaktı.
997. Yine zeyn oldı bezm-i istimālet   Yine virdi zıya şem' -i delālet
Yine cezbedici meclis süslendi. Yine işaret mumu ışık verdi.
998. Yine dil- ḥ'āhluḡ dürci açıldı   Biri biñ cān değer dürler şaçıldı
Yine gönül isteme kutusu açıldı. Biri bin cana değer inciler saçıldı.

999. Ki ey ser-bāz ü cān-efşān erenler Ġazā bayrāmına kurbān erenler

Ey baş veren, can saçan erenler, sevap bayramına kurban olan erenler!

1000. Niçün biz yaz ü kış ser-geşte cānuz Demā-dem hem-dem-i bād-ı şimālüz

Niçin biz yaz kış başı dönen canız? Daima kuzey rüzgârının arkadaşıyız.

1001. Niçün her deşt-i miḥnet yurdumuzdur Belā bāzār-gāhı ordumuzdur

Niçin her cefa çölü yurdumuzdur? Belanın Pazar yeri ordumuzdur.

1002. Yaturken pister-i rāhatda her cān Niçün toprak düşünmekdür bize şān

Her can rahat yatakta yatarken niçin bize toprak düşünmek şandır.

1003. Ola kim ġāzīler müzdin bulavuz Bu yolda bir şehīd-i Ḥaḡ olavuz

Gazilerin ücretini bulalım. Bu yolda bir Hak şehidi olalım.

1004. Ola kim raḥm ide Ḥaḡ cānumuza Bizi ġāzī yaza divānumuza

Allah canımıza acısın. Bizi divanımıza gazi yazsın.

1005. Şehīde ḥūn-bahā vaşl-ı Ḥudādur Hezārān baş ü cān ü ten fedādur

Şehide kan pahası Huda'ya kavuşmadır. Binlerce baş, can ve ten fedadır.

1006. Erūñ dünyāda mi' racı bu demdür Nice mürsel o demden muḡtenemdür

Yiğidin dünyada miracı bu zamandır. Nice gönderilmiş kişi bu zamandan ganimettir.

1007. Zekeryā kim serā-ser cān olupdur İştīdük bu deme kurbān olupdur

Zekeriya baştanbaşa can oluyor. Bu zamana kurban olduğunu işittik

1008. Anuñçün bu deme cān virdi Yahyā Bu demde ki bulur ‘ aşık tesellā

Aşık teselli bulur diye Yahya bu deme can verdi

1009 Bu dem Hızruñ şuyından cān-fezādür Aña teşne Hüseyn-i Kerbelādür

Bu dem Hızır’ın suyundan can sağlar. O’na susamış olan Kerbela’nın Hüseyn’idir.

1010 Kamu server bu yolda cān virem dir Bugün ser virsin ol kim serverem dir

Bütün askerler bu yolda can vereyim derler. Bugün baş veren kimse baş askerdir.

1011. Erüñ gülgünesi hün-ı ciğerdür Bu dem kıana boyansın her kim erdür

Yiğidin gülgünesi ciğer kanıdır. Bu dem her kim kana boyanırsa erdir.

1012. Elā iy pāk-dil yārān u ihvān Sizüñle böyle olsun ‘ ahd ü peymān

Ey temiz gönüllü dostlar! Sizinle yemin ve ant böyle olsun.

1013. Ki taqdīrūñ kuruldukça kemānı Benüm sinemdürür evvel nişānı

Takdirin kemanı kurulunca ilk nişanı benim sinemdir.

1014. Bu meydānda kıaz şaldıkça çevgān Kılam ben başum evvel güy-i gāltān

Felek bu meydanda değneğini salladıkça önce ben başımı yuvarlanan top yapayım.

1015. Mihayıl Ban ile remze girem ben Bugün yā baş alam yā cān virem ben

Ben Mihayıl Ban ile savaşa gireyim, ya baş alayım ya da can vereyim.

1016. Bu bezmün cāmı çün devritdi bir dest   Meyinden cān-ı ' aşık oldu ser-
mest

Bu meclisin kadehi için bir el döndü. Şarabından aşığın canı sarhoş oldu.

1017. Cevābında buyurdi her sūhān-dān   Ki iy cān ü cihān sen şāha ķurbān

Ey can ile cihan! Her sözlük sen şaha kurban, cevabını verdi.

1018.   Ƙamu pervāneyüz şem' -i rızaña   Siperdür sīnemüz tīr-i ķazāña

Hepimiz rıza mumuna pervaneyiz. Sinemiz senin kazanın okuna siperdir.

1019.   Kemend-i ihtiyārun besteyüz   İrādet mülkinün peyvesteyiz

Seçme kemendine bağlıyız. İrade mülküne ulaşımsız.

1020.   Bu yolda hāke yeksān olmayan baş Değül mıķdārda bir dāne haşhāş

Bu yolda yerle bir olmayan başlar ölçüde bir tane haşhaş değildir.

1021.   Kim irmek dilemez didār-ı Yāra   Kim uçmağ istemez kūy-ı Nigāra

Resim gibi güzel olan sevgilinin köyüne kim uçmak istemez. Sevgilinin yüzüne kim ulaşmak istemez.

1022.   Bize Cānān gerek cānı nidelüm   Emānetdür bugün teslīm idelüm

Bize sevgili gerek canımızı ne yapalım, canımız emanettir, bugün teslim edelim.

1023.   Bu Şāhuñ vāridi bir pehlevānı   Hüner-mend idi Evren şīr-i şānī

Bu şahın bir pehlivanı var idi. İkinci aslan gökyüzü ise hünlerli idi.

1024. İrâdet birle olmuşdı añâ kıl Bu cãn bāzārına dellāl idi ol
İradesiyle ona köle olmuştu. O bu can pazarında tellal idi.
1025. Ne vaşfidem bülend āvāzesinden Ki inlerdi felek āvāzesinden
Onun büyük sesini nasıl anlatayım, onun sesinden gökler inlerdi.
1026. Buyırdı Şem‘-i cem‘ol zer-külāha Ki tenbīh eyleye bākī sipāha
Toplanma mumu, o altın külahlıya, ölümsüz ata tembih etmesini buyurdu.
1027. Çeriye kıldı bu resme nidāyı Ki ma‘lum olsun iy kavm-ı fedāyī
Bu sesi askere biçim kıldı. Ey feda kavmi, malum olsun!
1028. Gelen diller bugün düşmen gelür dir Miḥayıl Ban diyen pürfen gelür dir
Gelen gönüller, bugün düşman gelir, Mihayıl Ban diyen hünerli gelir, der.
1029. Yine gayret kuşağın bağlañuz berk Yine tãc-ı ḥayâtı eyleñüz terk
Yine gayret kuşağını sıkı bağlayınız ve hayat tacını terk ediniz.
1030. Yine gonca açılsun tiriñüzden Şaçılsun berk-i gül şemşirünüzden
Yine kılıcınızdan gonca açılsın. Kılıcınızdan gül yaprağı saçılsın.
1031. Yine siḥr itdürün tır ü kemānı Yine eyleñ ciğerlerden nişānı
Yine kılıç ve kemanı sihir yaptırın. Yine ciğerlerden nişan alın.
1032. Ne kāfirdür Miḥayıl yā kıralı Ki eyleye ‘Ali ile kıtālī
Kâfir olan Mihayıl ve kralı Ali ile savaş etsin.

1033. Yıkageldük ezelden bu ili biz Şıyageldük la‘ in-i bed-dili tîz
Biz bu ülkeyi ezelden beri yıkageldik, biz korkak ve lanetliye saldırageldik.
1034. Niçenüñ boynına taqduğ kemendi Nice kez kâfire geçdük bu bendi
Nicelerinin boynuna kemendi taktık. Kaç kez bu bendi kâfire geçirdik.
1035. Yine Hâkdan ‘ inâyetdür recâmuz Yine dergâhınadır ilticâmuz
Yine Allah’tan isteğimiz iyiliktir. Yine sığınağımız onun dergâhınadır.
1036. Erüñ serverliği bihterliğidür İyu adile ölmek dirliğüdür
Yiğidin mutluluğu daha güzeldir. İyi ve adil kişiye ölme mutluluğudur.
1037. Ölümünden kurtuluş yokdur ser-encâm Tütälum kim bugün devritdi ol cām
Sonunda ölümden kurtuluş yoktur. Farz edelim ki kadeh bugün döndü.
1038. Gözetsün her kişi kendü alayın Bugün terkeylesün nefsi kolayın
Her kişi kendi alayını gözetsin. Bugün nefsinin kolayca terk etsin.
1039. Semend-i haşına olsun süvâre Yaraqlansun mükemmel kâr-zâra
Padişahına süvari olsun. Mükemmel savaşa hazırlansın.
1040. ‘ Ali Beğ yüz sürüp hâk-i niyâza Tazarru‘ kıldı cāndan Kâr-sāza
Ali Bey niyaz toprağına yüz sürüp işçisine candan yalvardı.
1041. Didi iy Kâr-sāz-ı her meded-h‘āh Delîl-i bîkes ü Hādî-i güm-rāh
Ey yardım isteyene yardım eden, kimsesiz ve kayıpların doğru yol göstericisi,
dedi.

1042. Senüñdür nuşrat u ‘avn u ‘ināyet   Senüñdür şefkāt ü raḥm ü ḥimāyet

İyilik, yardım, şefkat, esirgeme ve destek senindir.

1043. Cihān maḡlūb sensin ḡālib ancak   Kāmu mecbūr sen Cebbār-ı muṭlaḡ

Cihan mağluptur, galip olan sadece sensin. Hepsi mecburdur, sen mutlak acı çektirensin.

1044. Ne şāhuñ kim deḡül ḡapuñ penāhı   Olur yaḡı yine kendü sipāhı

Nice şahların kapısının eşiği deḡil. Yine kendi askerleri düşman olur.

1045. Eḡer derviş eḡer şāh-ı cihāndur   Elin tutmazsa ‘avnuñ nātüvāndur

Eḡer derviş ya da cihanın şahı elini tutmazsa yardımın güçsüz kalır.

1046. Rasūlūñ ḡörmetiçün Pādişāhā   Ki indi şānına “innā fetaḡnā”

Ey Padişah! Hz Peygamber (S.A.V.)!in hürmeti için onun şanına “innā fetaḡnā” (Biz sana açtık) ayeti indi.

1047. Zekeryā ḡaḡkı kim buldı saña rāh   Dü nīm oldu bu yolda dimedi ah

Zekeriya’nın hakkı sana yol buldu. Bu yolda iki büklüm oldu fakat “ah” demedi.

1048. Dem-i Yahyā ḡaḡkı kim rüz-ı maḡşer Olur cem‘ i şehīde şem‘ -i Enver

Hız. Yahya (a.s)’nın kanı hakkı, mahşer gününde şehitlerin toplanmışlarının ışıklı bir mumu oluyor.

1049. ‘Alīnūñ Zü‘l-fiḡārı ḡaḡkıyiçün   Yoluñda kār-zārı ḡaḡkıyiçün

Ali’nin Zülfikar’ının ve uğrundaki savaşın hakkı için...

1050. Şehīd-i Kerbelā ḥaḳḳı kim anuñ Ğamından bağrı ḥūn oldu cihānun
Kerbela şehidi onun hakkıdır, gamından cihanın bağrı kan doldu.
1051. Zebūn itme beni bir büt-pereste Ğināyet ḳıl keremden ben Őikeste
Beni bir putpereste karşı zayıflatma. Cömertlikten kırılmış olan bana iyilik yap.
1052. Sevündürme Ğadū-yı bed-liḳāyı Yerindürme bugün ehl-i Őafāyı
Bugün kötü simalı düşmanı sevindirme, safa ehlini üzme.
1053. Ḳılurken Ḥaḳḳa bu resme münācāt Geçerken ḥāḫırından dürlü ḥacāt
Bu surete, Allah'a yalvarırken aklından türlü arzular geçerken...
1054. Miḫāyıldan ḳaçup bir merd-i āzād Yetişdi nāgehān ol Őāha dil-Őād
Hürün merdi Mihayıl'dan kaçıp gönlü Şen o Şaha ansızın yetişti.
1055. Yer öpdi vü ayağ üstine durdı Yüzün gördi revān Ğmān getürdi
Yeri öptü ve ayağı üstünde durdu. Yüzünü gördü ve yürüyerek inandı.
1056. Didi kim Őir lertzān heybetūnden Őikeste ḳalb-i düşmen zarbetūnden
Aslan senin heybetinden titrer. Düşman kalbi senin vuruŐundan kırgındır, dedi.
1057. Miḫāyıl Ban yigirmi biñ erile Zırh-pūŐ ü mükemmel Őaskerile
Mihayıl Ban yirmi bin asker ile zırh giymiŐ mükemmel asker ile...
1058. Sizi arayu Őāhā üşde geldi Dil almağa nice güm-rāh Şaldı
Ey Şah! Sizi arayarak işte geldi. Gönül almak için nice kayıp verdi.

1059. Ezelden çün benem bīmār-ı ʿışkuñ Yanar cān micmerinde nār-ı ʿışkuñ

Ezelden beri aşkın hastası benim. Can şamdanında aşkın ateşi yanar.

1060. Senüñ serverligüñ tā kim işitdüm Tapundañ ğayrisin küllī unuttum

Tâ ki senin büyüklüğünü işittim. Sana tabi olmaktan başka her şeyi unuttum.

1061. İrelden bŷ-i miskīnŷn dimaĝa Ne sebzistāna meylŷm var ne bāĝa

Senin miskin korkun aklıma geldiğinden beri ne sebzeliğe ne bahçeye meylim var.

1062. Olalı tīĝ-ı raşşānuñdan āĝāh Kılurven pertevinden mihrŷn ikrāh

Parlak kılıcından haberli olalı güneş ışığından nefret ediyorum.

1063. Yetişdüm řapuña ŷftān ŷ ħizān Nazar şıl ben řula iy Şāh-ı devrān

Ey cihanın şahı! Ben köleye bak, düşe kalka kapına yetiştim.

1064. Sipeh- sālār gördi şıdķın anuñ Yüzinden berķ urur nŷrī şafānuñ

Onun sadakatini baş asker gördü. Yüzünden sefanın nuru şimşek vurur.

1065. Kenara çekdi anı ol sipeh-dār Geyürdi ħılʿ at-i zer-beft tekrār

Başkomutan onu kenara çekti, tekrar sırmalı kaftan giydirdi.

1066. Yaraĝın gördi ol Ĥaydar-nışāne Sŷvār oldu yine esb-i revāne

O Ali'ye benzeyen hazırlığını yaptı. Yine yürüyen atlara süvari oldu.

1067. Velī çün bildi çoķdur cemʿ -i küffār Düşer bir bāza on zāĝ-ı siyeh-kār

Fakat kâfirlerin ordusunun kalabalık olduğunu fark etti. Bir doğana on günahkâr karga düşer.

1068. Bu cem^ç un çam^ç ina tedbîr kıldı   Bu tedbîre meded taqdir kıldı

Bu orduyu vurmak için tedbir aldı. Bu tedbire yardım takdir etti.

1069. Çi ger hîle yaraşmaz neng içinde   Revâ görmiş Peyember ceng içinde

Gerçi savaş içinde hile yakışmaz fakat Peygamber savaş içinde uygun görmüştür.

1070. Olur memnû^ç kizb ü hîle vü âl   Velî meydânda şer^ç idür bu ef^ç âl

Hile ve yalan yasak olur fakat bu davranışlar savaş meydanında şeriata uygundur.

1071. Çarındaşı ile Çara Halîle   Ki bunlara uyardı her çabile

Kardeşi ve Kara Halil'e dedi; her kabile bunlara uyardı.

1072. Çoşup biñ ğazi-i server mükemmel   Gelen küffâra gönderdi ol Ekmel,

O en mükemmel kişi bin büyük gazi toplayıp gelen kâfirlere gönderdi.

1073. Özi pinhân olup girdi puşuya   Bu serverler sürüp gitdi ç adüya

Kendisi gizlendi, pusuya yattı. Bu askerler düşmana saldırdı.

1074. Yetişdi nâgehân ol çavm-ı ser-mest   Toķındı sağ u şola her sebük-dest

Ansızın o sarhoş kavime yetişti. Her usta er sağa sola dokundu.

1075. Çıtalum cümlesin Türkün diri biz   Çılalum şād-mân bu kişveri biz

Biz Türklerin hepsini diri tutalım. Bu ülkeyi mutlu edelim.

1076. Gehī na‘ra-zenān ü geh ğurūṣān   Gehī ḥamle-künān ü geh girizān
 Kâh nara atarak, kâh korkunç ses çıkararak, kâh hamle yaparak ve kâh koşarak...
1077. Sipeh-sālārdan yaña giderek   Getürdiler ‘adūyı ceng iderek
 Düşmanı başkomutandan yana giderek ve cenk ederek getirdiler.
1078. Kemīn-gāha iriṣdi cümle ğāfil   Yerinden şıçradı her şīr-i pürdil
 Bütün gafiller tuzak yerine yetişti. Her cesur aslan yerinden sıçradı.
1079. Yine merdāneler meydāna girdi   Yine ḫāvūs lar ceylāna girdi
 Yine yiğitler meydana girdi. Yine tavus kuşları savaş meydanına girdi.
1080. Yine şeh-bāzlar pervāza geldi   Yine ğavvāşlar deryāya ḫaldı
 Beyaz doğanlar gene uçmaya başladı. Dalgıçları gene denize daldı.
1081. Yine berḫ tīĝı Muṣṭafānuñ   Yine ṭoĝdı ehl-i ṣafānuñ
 Mustafa’nın kılıcı şimşek gibi vururken, safa insanının günü doğdu.
1082. Yine serverler itdi tīr-bārān   Yine gül-zāra döndi ṣaḥn-ı meydān
 Yine komutanlar ok yağmuruna tuttu yine meydanlar bir gül bahçesine döndü.
1083. Kızıl ḫana boyandı aḫ kılıçlar   Kılıçlar ṣu‘lesinden yandı içler
 Ak kılıçlar kızıl kana boyandı, içler kılıçların alevinden yandı.
1084. Süñü Mūsā eliñde māra döndi   Kızıl bayrak ṣecerde nāra döndi
 Süngü Musa’nın elinde yilana; kızıl bayrak ağaçta ateşe dönüştü.

1085. Bu rezmistān içinde kopdı bir toz   Ki ol vādīde görmezdi gözi göz

Bu savaş yerinde bir toz koıtu. O vadide göz gözü görmez.

1086. Seçilemezdi giceden rüz-ı p̄rüz   Kılıçlar olmasaydı   alem-efrüz

Kılıçların dünyayı aydınlatan görüntüsü olmasaydı hayırlı gün geceden seçilmezdi.

1087. ani ol küh-i āhen gibi leşker   ara oırağıle oldu berāber

Hani o elik dağı gibi asker kara toprakla beraber oldu.

1088. Miāyıl Ban açarken zār ü giryān   Olur uş aña bir ser-bāz-ı meydān

Miayıl Ban ağlayarak, inleyerek açarken meydanın yiğitleri onun önüne geçer.

1089. olayup boynına anuñ kemendi   Geçer her nev  ile bend üzre bendi

Kemendi boynuna dolayınca her eşit düğüm üstüne düğüm geçer.

1090. Sipeh-dāra getürdi boynı bağlu   Ne bağlu nār-ı ğamdan bağrı dağlu

Boynu bağlı başkomutana getirmiş. Ne bağlı ki ğam ateşinden bağrı dağlanmış.

1091. utuldı ol gün on altı yarar ban   Ki dirdi her biri kimdür Nerīmān

O gün on altı cesur prens tutuldu ki her biri “Neriman kim?” derdi.

1092. alan küffārı kim alur isāba   Ki çerh olsa şığışmaz faşl u bāba

Kalan kāfirleri kim hesaba alır. Yoksa açılmaya alışsak kitaba şığmaz.

1093. Miāyıl Ban ki dün şığmazdı dehre   Bugün bend ile girdi köye şehre

Mihayıl Ban, dün dünyaya sığmazdı, bugün köye şehre bağlı girdi.

1094. Çi ger kılmışdı kaçd-ı dār-ı İslām Velī öz mülki dar oldu ser-encām

Gerçi İslam'ın ülkesine kast etmişti fakat sonunda kendi ülkesinden oldu.

1095. Sitiz itmek dilerdi bahra ammā Bu bahruñ nehri kıldı anı ifnā

Denize çekmek istedi ama bu denizin nehri onu tüketti.

1096. Şakin haddünden aşma kim zamāne Gülünç eyler seni hılk-ı cihāna

Sakin haddini aşma, zamane seni cihan halkına gülünç eyler.

1097. Şakin gerden-firāz olma qarındaş Felek cellāddür her gün keser ba

Kardeş sakın asi olma felek her gün baş kesen cellâttır.

1098. Var ayak başma güstāhāne zinhār Ki her adım yer üzre biñ tuzak var

Aman sakın! Küstahçasına ayak basma ki her adımda yer üstünde bin tuzak var.

1099. Baqarak git önüne kim kuyu çok Eğer rāzı değülse 'özre yer yok

Önüne bakarak git kuyu çoktur, eğer razı değilse özür dilemeye yer yoktur.

1100. Siper gibi göğüs germe cihāna K'olursıñ tırine çerhuñ mışāne

Siper gibi dünyaya göğüs germe, feleğin okuna hedef olursun.

1101. Şakin dünyā-yı gaddāra inanma Şovukdur yüreği aña ısınma

Sakin zalim dünyaya inanma, ona ısınma, yüreği soğuktur.

1102. Ğarimün görme h'ār iy ehl-i şevket Ki olmaz az ü çoğa göre fırsat

Ey büyük insan! Düşmanı hor görme, az ve çoğa göre fırsat olmaz.

1103. K̄alur şanma saña bu taht-gāhı   Ki devrān k̄apdı H̄usrevden k̄ulahı

Bu başkent sana kalır sanma, zamane Hüsrev'den kûlahı kaptı.

1104. Şalınma nāz ile serv-i schī var   Ki eyler r̄uz-gār āhır saña kār

Salınma cilve ile uzun boylu sevgili var, rüzgâr en son sana fayda sağlar.

1105. Gül-i ter gibi nāziklenme iy dil   K̄ara toprağdur āhır saña menzil

Ey gönül! Taze gül gibi incelme en son konağın kara topraktır.

1106. Ne faḫreylersin atlas ṭonile sen   İki arşun bezile çūn gider ten

Sen atlas don ile ne büyüklenirsin ten iki arşın bezle gider.

1107. Ere faḫritmeğe dībā-yı Gülgün   Hemīndür şerḫa şerḫa cism-i pürh̄ūn

Güllü Hint kumaşı büyüklensin, parça parça kan içindeki beden çoktur.

1108. Şeca'at gevheri ḫōd zīnetidir   Ğanīmet mālı mülk ü ni' metidir

Yiğitlik cevheri kendi ziynetidir. Ganimet malı mülk ve lütfüdür.

1109. Hünlerden ğayrısı istenmez erden   Eriseñ getür neñ var hünlerden

Erden, hünlerden başkası istenmez. Eğer ersen hünlerden neyin varsa gel götür.

1110. Hünersiz mün'ime yok bizde taḫsin   Biter çok mezbele üzre reyāḫīn

Hünersiz nimetlendirmeye biz de övgü yok. Çöplük üstüne çok fesleğen biter.

1111. Şeref virmez hünersiz kimseye cāh   Yaraşur mı kişiye derdsüz ah

Yüksek makam hünersiz kimseye şeref vermez, kişiye “dertsiz ah!” yakışır mı?

1112. Meğer bir mün‘im-i dün kim dün ü gün   Murādınca dönerdi çerh-i gerdün

Gece gündüz isteğine göre dönen felek çarkı alçak bir rızık vericidir.

1113. Eğitdi fahr-ı ‘alem bir kûluna   Ne kûl kim şâh idi ‘irfân iline

Hız. Muhammed bir kulunu eğitti, o kul ilim ilinin padişahıdır.

1114. Ne tîğum gibi tîğ-ı pür şafâ var   Ne atum gibi esb-i bād-pâ var

Ne kılıcım gibi saflık dolu kılıç var ne atım gibi hızlı giden at var.

1115. Ne canum gibi gül vardır çemende   Ne dinârum gibi zer nesterende

Ne ben gibi gül var bahçede ne de param gibi değerli yaban gülün var.

1116. Didi iy h̄‘ace bunlar münteħabdur   Velî faħritmeğe şanma sebebdür

Ey hoca! Bunlar seçilmiştir, velâkin övmeye sebep olduğunu sanma, dedi.

1117. Eğer keskinliğise saña mefħar   Bu rüşendür ki tîğundur bu gevher

Eğer sana öğünce keskinlikse işte bu cevher kılıcın apaçıktır.

1118. Eğer yüğrüklüğe göre ise söz   Atuñdur bu fazîlet dahi şeksüz

Söz yüğrüklükse bu fazilet dahi şüphesiz senin atıdır.

1119. Eğer nakş ü eğer h̄‘üsñ ü bahâdur   Ne nisbet saña kim vaşf-ı kabâdur

Eğer nakıştan, güzellikten, değerden söz edilirse seni anlatmak ipekten söz
etmektir.

*****

1120. Senüñ neñ var bize anı ı‘yān it   Yeter ‘uşşāka efsāne beyān it
 Senin neyin var bize göster. Yeter! Âşıklara efsane açıkla.
1121. Hünlerle olsa bu esbāb-ı mezkūr   Olur, cāyiz dimek nūru’n ‘ala
 nūr
 Zikredilen sebepler hünlerle olsa nur üstüne nur demek caiz olur.
1122. Hünler-mendüñ yücelse qadr ü şānı   Daħi meşhūr olur nām u nişānı
 Hünlerliliğin gücü ne şānı yücelse eserini namı ve izi dahi meşhur olur.
1123. Yine gāzīlerüñ şāhı ‘Ali Beğ   Ki beylerde yoğidi beğdeşi yeğ
 Yine gazilerin şāhı Ali Beydir. Onun kabilelerde eşi benzeri yoktur.
1124. Hünlerde bībedel devletde yektā   Anuñçün gün gibi oldu hüveydā
 Hünlerde bedelsiz, devlette tektir. Onun için gün gibi apaçık oldu.
- *****
1125. Çū itdi düşmenüñ cem‘in perişān   Metā‘ u rahtını tārāc ü tālān
 Düşmanın malını yağmaladı çünkü düşmanın hepsini perişan etti.
1126. Tūnaya irdi ol serv- kabā-pūş   Bile on altı ban ü biñ zırhlı-pūş
 On altı prens ve bin zırhlı olsa bile o elbise giyen uzun boylu, Tuna’ya vardı.
1127. Qamusı boynı baėlu zār ü giryān   Esīr ü ‘āciz ü hūr u perişān
 Hepsi boynu bağlı ve ağlayarak esir, aciz ve perişan haledir
1128. Qunadan dār-ı İslāma irişdi   Hāber Sultān-ı Cem-cāma irişdi

Tuna'dan İslam memleketine girdi. Haber Cem'in kadehinin sultanına erişti.

1129. Ki şāhenşāh-ı 'ādil himmetinde Süleymān-kadr Sulţān devletinde

Adil padişahların şahının lütfuyla devletinde Sultan Süleyman unvanlıydı.

1130. Miḫaloğlı 'Alī Beğ pehlevānuñ Ki şimdi Rüstemi oldu cihānuñ

Mihaloğlu Ali Bey adlı pehlivan, şimdi dünyanın Rüstem'i oldu.

1131. Şikest itmiş 'ādūsın Ungurūsūñ Tāğıtmış derneğın Eflāk u Rūsūñ

Ungurus düşmanını kırmış, Eflak ve Rus'un derneğini dağıtmıştır.

1132. Oyunlar oynamış meydān içinde Ki dāyim söylene devrān içinde

Meydan içinde oyunlar oynamış, zaman içinde her zaman söylensin.

1133. Miḫayıl Ban diyen güm-rāhı tıtmış On altı banı bir oyunla ütmiş

Mihayıl Prens diyen kayıbı tutmuş, on altı prensi bir oyunla yenmiş.

1134. Tıtılmış ceng içinde biñ zırh-pūş Kalamı ḫāke düşmiş deng ü biñhūş

Savaşta bin zırh giyen yakalanmış, kalanı şaşkınlık içinde toprağa düşmüş.

1135. Yigirmi biñ çeriden çıkmamış dil Gelen şöyle didi iy Şāh-ı 'ādil

Gelen şöyle dedi: 'Ey adaletin padişahı, yirmi bin askerinin hepsi ölmüş.'

1136. Kimün devrinde geldi bu dilāver Ne şāha oldu bu server müyesser

Bu cesur kimin zamanında geldi? Hangi şaha kolaylıkla elde edilen komutan oldu?

1137. Bunuñ gibi kağan arslan kimüñ var Bunuñ mānendi cān-efşān kimüñ var

Bunun gibi kükreyen aslanı kimin var? Bunun benzeri canını feda eden biri kimin var?

1138. Sevindi bu haberden Hân Muhammed Açıldı gül gibi Sulţan Muhammed

Muhammed Han bu habere sevindi. Sultan Muhammed gül gibi açıldı.

1139. Didi  apumdadır devr n g z ni E er R m  e er Hind  v   in 

Devrin se ilmiŐleri, “Rum’u Hintlisi ve  ini kapımdadır.” dedi.

1140. H nerler g ster pd r bu ser-efr z K’anı g stermedi bi  merd-i ser-b z

Bu y ksek r tbeli kişi bin yi idin g stermediği h nerleri g steriyor.

1141. Vel  u  bi  erile bu dil ver Őıya mı bunca bi  saĐıŐlı leşker

Vel kin u  bin er ile bu cesur kişi bin askeri kırsın mı?

1142. Bir  dem g nder n t z ol diy ra K’ola ma lum bu sır  Őik re

Tez o memlekete bir adam g nderin. Bu sır apa ık ortaya  ıksın.

1143. Rev n oldu ulağ ol p k-r ya Ne ulağ yol keser peyk-i Őab ya

Uлак o temiz sancağa gitmeye başladı. R zg rın mektubuna hangi ulağ yol keser?

*****

1144. Meğer bir g n ki R mu n p diŐahı Muhammed d nin n p Őt   pen hı

Bir g n Rum’un padişahı Muhammed dininin arka  ıkanı, sığınağıdır.

1145. Şeref virmişdi tağt-ı zer-nig ra Nitekim Ő h-ı enc m r z-g ra

Nitekim yıldızların padişahı altın işlemeli tahta şeref vermişti.

1146. Kılurdı 'adlile hoş-dil garîbi Cihân dil-hastedür sultân tabîbi

Gönlü hoş olan garibi adaletlendirirdi. Dünya hasta gönüllüdür, sultan da onun doktorudur.

1147. Geh eylerdi cihâna dâd ü istâd Geh alurdu zalum-ı halkdan dâd

Bazen cihana alış veriş için kalkardı bazen de ezilmiş halka yardım ederdi.

1148. Geh ıqlım ü vilâyet bahşiderdi Gehî şemşîr ü râyet bahşiderdi

Bazen memleket, il bazen de kılıç ve bayrak bağışlardı.

1149. Yer öpdi nâgehân ol Şâh-ı gâzî İşiginde kodı rûy-ı niyâzı

Ansızın o gazi padişah yer öptü. Yüzünü sevgilisinin eşiğinde bıraktı.

1150. Mihayıl Ban ile on altı banı Mükemel biñ zırhlı pehlevânı

Mihayıl Prens ile on altı prensi bin zırhlı mükemmel pehlivandır.

1151. Çeküp Şâh-ı cihân-dâra el öpdi Şeh anuñ arkasın luţfile yepdi

Cihanı ele geçiren padişahların şahını çekip elini öptü, padişah onun arkasını güzellikle okşadı.

1152. Kılup tahsinler ol Sultân-ı 'âlem Didi senden umılan buyidi hem

O Âlemlerin Sultanı överek, "senden de umulan bu idi" dedi.

1153. Yüzüñ ağ olsun iy şem'-i münîrüm Ki kılduñ gün gibi rûşen zamîrüm

Ey parlak mumum! Parlayan içimi gün gibi kıldığın için yüzün ak olsun.

1154. Hezār aḥsente kıldı ehl-i dīvān   Ki sensin yād-gār-ı Şāh-ı merdān

Pek çok divan insanını ne güzel kıldığın için Yiğitlerin padişahının yadigârı sensin.

1155. Müsellemdür kılıç sen pehlevāna   Nitekim nūr-ı ḥurşīd zamāna

Nitekim güneşin nuru zamana, kılıç ise sen pehlivana sunulmuştur.

1156. Buyurdı aña Sulṭān ḥāş ḥıl‘ at   Hezārān bahşış ü en‘ām u ni‘met

Sultan ona özel kaftan, pek çok bahşış, deve ve nimet verilmesini buyurdu.

1157. Hem ol gün sancağın virdi Vidinüñ   Ki virān eyleye mülkin Budinüñ

Budin memleketini viran eylesin diye Vidin’in sancağını o gün verdi.

1158. Vidin şehri ulu beğler yeridür   Beği ehl-i ğazānuñ serveridür

Vidin şehri yüce beyler yeridir. Beyi gaza ehlinin komutanıdır.

1159. Vidindür kapısı ehl-i ğazānuñ   Vidindür meskeni ehl-i ğazānuñ

Gaza insanının kapısı ve meskeni Vidin’dir

1160. Vidindür mülket-i ‘Osmāna ser-ḥad   Vidindür kāfirüñ Ye‘cücına sed

Osmanlı memleketine sınır boyu ve Ye’cuc kâfirlerine set Vidin’dir.

*****

1161. Elā iy bezm-i ‘ıškuñ nağme-sāzı   Düzet ḳānūn-ı ‘uşşāk üzre sāzı

Ey Ela! Aşk meclisinin ahenkle söyleyeni, âşıkların kanunu için sazı düzelt.

1162. Ser-ağāz eyle bir muḥriḳ terān   Ki od şalsun ‘İrāk u Işfahāna

Irak ve İsfahan' ı ateş salsın diye dokunaklı bir nağme başlat.

1163. Zebur-ı 'ışka dem-sāz ol nevādan   Ki saña mürğ-i kıuds insün hevādan

Aşkın kitabına o nağmeden arkadaş ol, sana havadan kutsal kuş insin.

1164. Çi ger kılduñ bize vaşf-ı gāzāvet   Biraz kıl dañi 'ışkdan bir rivāyet

Bize gazavet övgüsü söyledin, biraz da aşktan haber ver.

1165. Ḥadīş-i 'ışk lāzımdur kitāba   Nitekim büküle nūr āftāba

Kitaba aşkın kendisi lazımdır nitekim nur güneşe bükülsün.

1166. Ne rengi var maḥabbetsüz kelāmūñ   Olur mı lezzeti tuzsuz ta'āmuñ

Muhabbetsiz lafın ne rengi var? Tuzsuz yemeğin lezzeti olur mu?

1167. Ne deñlü şevk ola soḥbetde meysüz   Girür mü mevlevīler rakşa neysüz

Sohbet içkisiz olursa ne denli heyecan olur? Mevleviler raksa neysiz girer mi?

1168. Ne dīvān bağladı eşhāb-ı 'ırfān   Ki vaşf-ı 'ışkile bulmadı 'unvān

İrfan sahipleri aşk özelliğiyle şöhret bulmayan bir divan hazırladılar.

1169. Ne ḥıl' at biçdi ḥayyāt-ı ṭabī' at   Tırāzı olmadı mihr ü maḥabbet

Tabiat tarzisi ne kaftan biçti? Sevgi ve muhabbetin süsü olmadı.

1170. Kılur 'ışkı beyān şuḥf-ı İlāhī   Bu ḥarfūñ sūre-i Yūsuf güvāhı

Allah'ın sayfaları aşkı beyan eder, bu harfin delili Yusuf Suresidir.

1171. Zuhūr-ı Aḥmede 'ışk oldı mebde'   Vücūd-ı kāyināta 'ışk menşe'

Kâinatın varlığına aşk kaynak oldu Hz. Peygamberin meydana gelişi de aşka başlangıç oldu.

1172. Bu maḥlūkāt eğer bālā eğer pest   Şerāb-ı ʿışk dandur cümle ser-mest

Bu yaratılanlar bazen alçaksa bazen yüksekse hepsi sarhoşsa aşk şarabındandır.

1173. Güzide ḥalkı ḥalkuñ ʿışk eridür   Kālanı mürde vü ʿaşk diridir

Seçilmiş halkın aşk eridir, kalanı ölmüş ve aşk diridir.

1174. Ne cān kim ʿışk ile olmaz cilāsı   Bu sırruñ öñi var ne intihāsı,

Ne candır, aşk ile parlaklığı olmaz. Bu sırrın önü ve arkası yoktur.

1175. Ne bilsün nükte-i ʿışk Aristo   Bu sırrı bilmez illā vākıf-ı Hū

Aristo aşkın nüktesini ne bilsin? O bu sırrı bilmez illede Allah'ın bilgisi der.

1176. Maḥabbet sırrını Mañşürdan şor   Bihişt-i ʿAdn vaşfin ḥürdan şor

Muhabbet sırrını Mansur'dan sor, Adn cennetini güneşten sor.

1177. Ğam-ı ʿışk dil-i nāşāddan şor   Nedür cānbāzlık Ferhāddan şor

Aşkın gamını üzüntülü gönülden sor, cambazlığın ne olduğunu Ferhad'dan sor.

1178. Kimün ʿışk yokdur serseridir   Kanatsız kuşdur uçmağdan beridir

Kimin aşkı yoksa serseridir, kanatsız kuştur, uçmaktan muaftır.

1179. Bulam dersen ḥaḳīkī ʿışk-bāzı   Tutagör dāmen-i ʿışk-ı mecāzı

Bulayım dersen gerçekten yapmacık sevgi gösteren kimseyi, gerçek olmayan aşkın eteğinden tutuver.

1180. Bu söynük gönlüne bir hūbı sevdür   Ki odsız ev bilürsin ıtsuz evdür

Bu söyük gönlüne bir güzeli sevdür. Ateşsiz ev bahtsız evdir, bilirsin.

1181. Di imdi söyle bir göynüklü ıssa   Ki ol ıssa vire  uşşāka ıssa

Şimdi bir dertli kıssa söyle, bu kıssa âşıklara sağlamlık versin.

1182.  Ali Beğden oı bir şev-nāme   Ki sūzından yana evrāk u āme

Ali Beyden coşku veren bir şey oku. Sözünden defter ve kalem olsun.

1183. Eđerçi söyledüñ ba zı ğazāsın   Beyān it  ış içinde mācerāsın

Eğer bazı savaşlarını söylediyseñ aşk içinde macerasını açıkla.

*****

1184. Rivāyet ıldı bir rāvī-i şādı   Ki dāyim vāı a söyler muābı

Doğru biri söyledi. O kimse daima birbirine uyan gerçekleri söyler.

1185. Müsellem kātibi şāhib-livānuñ   Muaddem nāzımı ba zı ğazānuñ

Bayrak sahibinin verilmiş kātibidir. Bazı savaşların sunulan yazılarıdır.

1186. Ki bir ban varidi Eflāk ilinde   Nice ıqlīm ü şehristān elinde

Eflak ilinde, elinde çokça memleket ve şehir bulunan bir prens vardı.

1187. Muayyem leşkeri bīhadd ü pāyān   Müheyyā genc-i mazūnı firāvān

Çadırli askeri sınırsız ve sonsuzdur. Hazırlanmış hazinesi pek çoktur.

1188. Bu banuñ bir kızı var Meryem-erkān   Mesīhuñ mu cizi la linde pinhān

Bu prensin Hz. Meryem yaradılışlı bir kızı var. Hz. İsa'nın mucizesi dudağında gizlidir.

1189. Cihan deyrinde taşvîr-i mükerrrem   Mesîhâ gibi cân-bağş adı Meryem

Cihan kilisesinde saygın resimdir. Mesih gibi cana can katan sevgilidir.

1190. Kılur kâfir gözi yağmâ-yı îmân   Diyârında bulunmaz bir müsülmân

Kâfir gazi yağması yapar. Ülkesinde bir müslüman bulunmaz.

1191. İşitmiş kâmeti vaşfın şabâdan   Şanavber tağlara düşmüş hevâdan

Boyunun özelliğini rüzgârdan işitmiş, sevgilinin boyu havadan dağlara düşmez.

1192. Yanağı şevkına gül nâra düşmüş   Çemen murğı bu ğamdan hâra düşmüş

Gül, yanağın arzusuyla ateşe düşmüş, Bağın kuşu bundan ateşe düşmüş.

1193. Lebi taşvîrini ol resme rengin   Yazamaz cân virirse Mânî-i Çin

Dudağının tasvirinin rengi gibi bir resim Çin Manisi bile çizemez.

1194. Saçından bağlanur zünnârı sünbül   Ruğundan nâre vü nûra tapar gül

Sünbül kuşağı saçından bağlanır. Gül yanağından ateşe ve nura tapar.

1195. Bu servüñ hem-demi var bir semen-bü   Ki andan gül tutar reng ü semen bü

Bu selvinin yasemin kokulu bir arkadaşı var. Gül ondan renk ve yasemin kokusu tutar.

1196. Karazlığı hevâda çîne beñzer   Dü çeşmi âhû-yı misküne beñzer

karalığı havada büklüme benzer; iki gözü misk kokulu ahuya benzer.

1197. Perī-peyker melek-sīmā semen-bū İrem ʔalʿatlu ħūr u ʿanberīn-bū
Peri yüzlü, melek görünüşlü yasemin kokuludur. Cennet güzelliğinde, huri kızı ve amber kokuludur.
1198. Bu da anuñ gibi bir ban kıızıdır Leʔāfet şemʿi behçet yıldızıdır
Bu da onun gibi ban kıızıdır. Güzellik mumu, güzellik yıldızıdır.
1199. Bile boy çekmiş ol servuñ nihāli Bir arada geçürmiş mäh ü sāli
O selvinin fidanı bile boy çekmiş, ayı ve yılı bir arada geçirmişler.
1200. İki bādām içi gibi birikmiş Şanasın kim şeker şīre karışmış
İki badem içi gibi birikmiş. Şeker şıraya karışmış sanırsın.
1201. Velī bir ʔalʿada itmişler ārām Ol ilde bu iki serv-i gül-endām
Fakat o ilde bu iki gül boylu selvi bir kalede dinlenmişler.
1202. Darıkmış ʔalʿada bir subḥ Meryem ʔafesde şöyle kim tūti-i ħōş-dem
Bir sabah Meryem kalede sıkılmış, sanki kafeste hoş şarkı söyleyen papağan gibidir.
1203. Meğer nev-rüz idi ol rüz-ı ğarrā Bihişt-i ʿAdne dönmişdi bu dünyā
O zaman yeni nevrüz idi, dünya Adn cennetine dönmüştü.
1204. Çıkup serve şalā eylerdi ʔumrı Ki bāğa gel dilersen tāze ʿömri
“Taze ömrü dilersen bağa gel” diyerek kumru çıkıp selviye meydan okurdu.
1205. Nebāt itmişdi gül-şende ʿarūsī Şaba dāmādı vü ğonce ʿarūsī

Gül bahçesinde düğün türemiştir, rüzgâr damattır ve gonca gelindir.

1206. Çemen bülbülleri feryâda gelmiş   Gül-i ter hâr elinden dâda gelmiş

Taze gül dikenin elinden şikâyete gelince bağın bülbülleri feryat etmiş

1207. Perişân sümbülü ol gül-‘ ızârun   Mükedder gözgüsü meh-veş nigârûñ

Gül bahçesinin sümbülü perişandır. Ay gibi güzel sevgilinin aynası bulanıktır.

1208. Görür gelmez cevâb ol gül-yañağdan   Şekerler şaçdı Banu bal tudağdan

Gül yanaklı görür fakat cevap gelmez. Banu bal dudaktan şekerler saçtı.

1209. Didi iy dilber-i ‘İsa-nışâne   Büt-i rûhâni vü deyr-i zamâne

“ Ey İsa yaratılışlı dilber, zamane kilisesi ve ruhani put! ” dedi.

1210. Sebeb ne âftâbuñda husûfa   Nedür bedründe menşe’ bu kûsûfa

Güneşinde ay tutulmasında sebep ne? Ay tutulmasında bu güneş tutulmasının kaynağı nedir?

1211. Ki iy derdüñ devâ her derd-mende   Ğamuñ şādī yeter her müst-mende

Her tasaya derdün devadır, her yardım isteyene gamının mutluluğu yeter.

1212. Gül-i handânısın bāğ-ı cihānuñ   Yine handân yaraşur gül-sitānuñ

Cihan bağının gülücükler dağıtan gülüsün. Gül bahçene yine gülücükler yakışır.

1213. Çemen bülbüllerden pür neğamdur   Gel iy gonca-dehen saña ne ğamdur

Çimenlik bülbüllerden nağme doludur, gel ey gonca ağızlı sevgili! Niçin böyle gamlısın?

1214. Seni bir kez gören biñ yıl olur şād Saña ne ğam revā iy serv-i āzād

Ey hür selvi sana gam mı? Seni bir kez gören bin yıl mutlu olur.

1215. Senüñ ‘ışkuñ ğamın yir cümle ‘ālem Saña bārī neden bu ğuşşa vü ğam

Cümle alem senin aşkının gamını yer. Neden bu kadar gamlı ve kederlisin?

1216. Hūşuşā kim bahār eyyāmı irdi Kara yer dürlü dürlü renge girdi

Özellikle bahar günü geldi. Kara yer türlü türlü renge girdi.

1217. Züleyhā-yı zamān āvāzelendi Yine gül Yūsufından tazelendi

Zaman Züheyha’sı seslendi. Yine gül Yusufundan tazelandi.

1218. Ağaçlar gökden inmiş hūra beñzer Çiçekler yüzlerinde nūra beñzer

Ağaçlar gökten inmiş huri kızına benzer. Çiçekler yüzlerindeki nura benzer.

1219. Bahār eyyāmıdır ‘işret demidür Gülistān seyri cennet ‘ālemidür

Bahar günüdür, içki meclisi zamanıdır. Gül bahçesini seyretmek cennet dünyasıdır.

1220. ‘Arūs-ı hüsnuñe kıлмаğa ĩşār Tutar sīmīn tabaqlar pür zer ezhār

Güzelliğin gelinine ikram etmesin diye gümüş tabaklarda altın dolu çiçekler tutar.

1221. Nişār-ı hāk-i pāyüñçün budaklar Tutar zerden tolu sīmīn tabaqlar

Budaklar ayağının toprak dağıtanı için altın dolu gümüş tabaklar sunarlar.

1222. Gelür dirler diyü sen yâr-ı ‘ ayyâş Çıkarılmış servler dîvârdan baş

Sen sarhoş zor gelirsin diye selviler duvardan baş çıkarmışlar.

1223. Şalın serv-i sehî reftâra gelsün Söze gel gonceler güftâra gelsün

Selvi gibi uzun boylu sevgili salın, yürüyüşe gelsinler. Söze gel, goncalar söze gelsin.

1224. Saçuñ bāğın çöz iy serv-i semen-ber Ki miskinlikler itsün sünbül-i ter

Ey yasemin yürüyüşlü selvi! saçının bağını çöz de taze sümbüller kokularını salsınlar.

1225. Didi Meryem ki iy yâr-ı vefâ-dâr Serây-i sînede eğlence dil-dâr

Meryem, ”Ey vefa sahibi sevgili göğüs sarayında gönül olan eğlence var” dedi.

1226. Cemâlüñdür benüm bāğ u bahârum Nihâl-i kâmetüñ serv ü çınârum

Benim bağım bahçem güzelliğindir. Uzun boylu yeni çıkan fidanın benim selvim ve çınarımdır.

1227. Ne cân kim kıldı sâyeñde iķâmet Ne serv özler ne tûbâ tâ kıyâmet

Can sayende ikamet etti. Ne selvi ne tuba kıyamete kadar özler.

1228. Dururken ķaddüñ iy şem‘ -i tecellâ Baña tül-i emeldür fikr-i tûbâ

Ey baht mumu! Boyu dururken bana güzelliğinin fikri açgözlülüktür.

1229. Velî çün gönlüñ ister seyr-i şahrâ Yüz üzre iy nigâr-ı ‘ âlem-ârâ

Ey dünyayı aydınlatan sevgili! Yüzün için gönlün sahrayı gezmesini ister.

1230. Yüri iy serv seyr-i sebze-zār it   Çemende bir maḳāmı iḥtiyār it

Ey selvi! Yürü çimenliği gez. Çimende bir makamı eskit.

1231. Ben atam Bandan isterven icāzet   Sen anda ṭoḡrı var iy serv-ḳāmet

Ey selvi gibi uzun sevgili! ben atam bandan izin istiyorum. Sen ona doğru git.

1232. Revān oldu çemenden yaña Banu   Şu resme kim göḡe āhū-yı mīnū

Banu çimenden tarafa yürüdü. Şu resim cennet ceylanına benzer.

1233. İrüp bir gül-şene ḳıldı iḳāmet   Ne gül-şen bāḡ-ı cennetden ‘alāmet

Bir gül bahçesine yetişip yerleşti. O gül bahçesi cennet bağından iz taşır.

1234. Ḳurup gül-gün otaḡ ol gül-sitānda   Müheyyā ḳıldı ‘ayş esbābın anda

Gül renkliler gül bahçesinde otaḡ kurup onda yaşama sebeplerini hazırladı.

1235. Bu yaña Meryem-i ‘İsā-nışāne   Yetişdi nāzile atası Bana

İsa işaretli Meryem bu yana naz ederek atası Ban ‘a yetişti.

1236. Yer öpdi vü du‘ālar ḳıldı ol serv   Dil ü cāndan şenālar ḳıldı ol serv

O selvi yar öptü ve dualar etti. Gönülden ve candan şükürler savurdu.

1237. Didi iy bāḡ-ı devlet tāze senden   Yetişdük devletünde yaza senden

Ey taze devlet bağı! “Senden yaza yetiştik” dedi.

1238. Yine zeynitdi Yezdān kāyināti   Yine virdi ḳuru cisme hayāti

Allah yine kâinatı güzelleştirdi. Yine kuru cisme hayat verdi.

1239. Kuru ağaçları rakşa getürdi Kuru taşdan kızıl lāle bitürdi

Kuru ağaçları raksa getirdi. Kara taştan kızıl lale bitirdi.

1240. İcāzet vir bize iy p̄ir-i dānā Kılalum şun^c-ı Yezdānı temāşā

Ey bilenlerin piri! Bize izin ver de İlahi yapıyı seyredelim.

1241. Açup^c ibret gözin b̄inā olalum Bakup nergislere hayrān olalum

İbadet gözünü açıp gören olalım. Nergislere bakıp hayran olalım.

1242. Didi Ban Meryeme iy nūr-ı dīde Gönül bāğında şāh-ı neb-resīde

Ban Meryem'e: "Ey gözümün nuru, gönül bağında tazelerin şahı" dedi.

1243. Kılursa h̄atruñ meyl-i gülistān Bakın mir^c āta seyrit bāğ-ı Rızvān

Gül bahçesine gönül vermede hatrın kalırsa aynaya bak cennet bāğını seyret.

1244. Dimāguñdan gider seyrüñ hevāsın Şuya bak sidrenüñ gör müntehāsın

Seyretmenin havası damağından gider. Suya bak! En yüksek makamın sonunu gör.

1245. Görünme nergise kim çeşm-i beddür Eğer h̄ār u eğer gül pür h̄aseddür

Nergise görünme kötü gözlüdür. Dikene ve güle kıskançlık doludur.

1246. Yüze gülmek gülüñ h̄öd pişesidür Vefāsuzluk müdām endişesidür

Yüze gülmek gülün işidir. Vefasızlık daima endişesidir.

1247. İnanma lāleye çok yüz görüpdür Yüzine çok ciğer kanın sürüpdür

Laleye inanma çok yüz görmüştür. Yüzüne çok ciğer kanı sürmüştür.

1248. Eğüp boynın benefşe gibi Meryem   alur sūsenleyin bu sözden ebkem

Meryem nmenekşe gibi boynunu büküp siam gibi bu sözden sessiz kalır.

1249. Görür Ban kim bu serv oldı mükedder   Yumıldı ğonce gibi ol gül-i ter

Ban, bu selvinin kederli olduğunu görür. O taze gül gonca gibi yumuldu.

1250. Dir iy cān bezminūn rūšen çerāğı   Bahār-ı ‘ōmrümūn nev-reste bāğı

“Ey can meclisinin parlak mumu! Ömrünün baharının taze bağı!” der.

1251. Şakınsam añ mı sen cānānı cāndan   Kişi cānın şakınmaz mı cihāndan

Sen cananı candan sakınsam tuhaf mı olur? Kişi canını dünyadan sakınmaz mı?

1252. İitdūn ıa-i Ya‘ kūbı zahir   Ki nice Yūsufi aldırđı ahir

Kuşkusuz Yakup kıssasını işittin ki nice Yusuf ‘u en son aldırđı.

1253. Ben andan oraram yosa ne ğamdur   Çemen sen urile bağ-ı iremdür

Ben ondan korkarım yoksa ne gamdır. Bahçe sen gibi huriyle İrem bağıdır.

1254. Boyuñ servi gülistānda yaraşur   Ki uri bağ-ı Rızvanda yaraşur

Hurinin cennete yakıştığı gibi senin selvi boyun da gül bahçesine yakışış.

1255. Yūri ey serv-ad it ‘azm-i gül-şen   Seni Allahuma ısmarladum ben

Ey uzun boylu sevgili yürü gül bahçesine git, ben seni Allah’ıma ısmarladım.

1256. Yanınca koşdı biraç adimin Ban   Revān ‘azmeyledi serv-i urāmān

Prens birkaç hizmetkârın yanına koştı. Uzun boylu sevgili hareket etti.

1257. Yanınca yüğrüşür her mâh-pāre   Şu resme kim meh ardınca sitāre

Her ay parçası yanında yürüşür. Şu resim ki ayın yanında yıldız var.

1258. Yetişdi gül-şene ol serv-i dül-cū   İşitdi karşı çıkdı aña Banu

O gönül çeken selvi gül bahçesine yetişti. Banu onu işitti, karşı çıktı.

1259. Çiçekler her taraftan kıldı secde   Kimi rakşeyledi kim geldi vecde

Çiçekler her tarafta secde etti. Kimi raks etti kimi heyecana geldi.

1260. Ayağı altına dībā yerine   Döşendi lāle varınca yerine

Yerine varınca ayağının altına Hint kumaşı yerine lale döşendi.

1261. Yine Hızır irdi sāķī teşne cana   İçildi āb-ı hayvān kana kana

Saki cana susamış yine Hızır yetişti. Hayat veren su kana kana içildi.

1262. Yine Cem yādına şoĥbet kuruldı   Binā-yı ‘ işrete bünyād uruldı

Yine Cem anısına sohbet kuruldu. Yeme içme binasına temel atıldı.

1263. Yine muṭrib düzen virdi rubāba   Yine hūnīn ciğer döndi kebāba

Yine çalgıcı kemeçeye düzen verdi. Yine kanlı ciğer kebaba döndü.

1264. Yine ney itdi geçmiş demlerin yād   Ciğerden kıldı bir göynüklü feryād

Ney yine geçmiş zamanlarını hatırladı. Ciğerden göynüklü bir feryat eyledi.

1265. Zihī ney kim şadāsı çerĥa irmiş   Celāle’d-dīn deminden raksa girmiş

Ne güzel neyin sesi gökyüzüne çıkmış. Celaleddinin nefesinden raksa girmiş.

1266. Arınmış gill ü ğışdan pāk zātı   Elem neşrah leke şadrek şifātı

Temiz kişi kin ve aldatmadan arınmıştır. ‘Elem neşrah leke sadrek ‘onun sıfatıdır.

1267. Eğerçi za‘ fdan düşmiş ‘aşāya   Velī bel bağlamış cāndan hevāya

Gerçi güçsüz kalıp bastona düşmüş lakin aşka candan bel bağlamıştır.

1268. Ezelden bezm-i ‘uşşāka hevesdür   Hevā-dāra qadīmi hem-nefesdür

Âşıklar meclisine ezelden heveslidir. Sevgi sahibi eski arkadaşıdır.

1269. Nigār için qomışdurur elini   Yine ‘âşık bilür anuñ dilini

Sevgili için elini ovuşturur. Onun dilini âşık bilir.

1270. Olup dem-sāz sāza bir hoş-āvāz   Bu şi‘ri eyledi cāndan ser-āğāz

Saza güzel sesli bir arkadaş olup baştan başlayarak bu şiiri söyledi:

*****

1271. Qadeh şun iy büt-i şākī-i gül-‘ızār bize

Ki geldi bir güne bayrām u nev-bahār bize

Ey gül bahçesinin sakisinin güzeli bize kadeh sun. Bu gün bize bayram ve ilkbahar geldi.

1272. Sitāremüzde qarīn olduñ ay ile güneşe

İki gözile yine baqdı rüz-gār bize

Yıldızımızda güneş ve aya yakın oldun, rüzgâr bize iki gözle yine baktı.

1273. Firâk bezmine yâhūd vişâl ʿışkına şun

Ki pây-dâr deġül devr-i bîkarâr bize

Ayrılma meclisine ya da kavuşma aşkına sun karasızlık bize saygın deġildir.

1274. Görünmesün gözümüze ferişte ile peri

Ki gökde yerde yeter bu iki nigâr bize

Gözümüze melek ile peri görünmesin, yerde ve gökte bu iki sevgili bize yeter.

1275. Yeter bu hıblaruñ seyri vü temaşası

Ne gül gerek bu çemende ne lāle-zār bize

Bu güzellerin seyretmesi ve gösterişi yeter. Bu bahçede bize gül de lale bahçesi de gerekmez.

*****

1276. Bu şiʿri çün didi ol reşk-i bülbül   Semâ itdi yine hem serv hem gül

Bu sözü, kıskanılan bülbül söyledi. Hem selvi hem gül sema gösterisi yaptı.

1277. Bu kavle düzdi maġni bir muġanni   Ki olmuş zühreden ʿuşşâka muġni

Bu söze şarkıcı bir şarkı düzdü. Çoban yıldızından âşıkları doyuran olmuş.

1278. Hem âvâzı güzel hem kendi dilber   Nikisâdan latîf ü tâze vü ter

Hem sesi güzel hem de güzeldir. Nikisa'dan daha yeni daha taze daha güzeldir.

1279. Virüp ʿışk âteşinden ʿûda tâbı   Oğur bu resme ol şiʿre cevâb

Uda aşk ateşinden aydınlık verip bu biçime o şiire cevap verir:

*****

1280. Cefâyı gerçi çok itmişdi rûz-gâr bize

Velî vefâyile kıldı ʿıvaz hezâr bize

Gerçi rûzgâr bize çok cefa etmişti. Ama bülbül bize vefa ile yardım etti.

1281. Şafâdan âyinemiz bir cilâ bulupdur kim

Felek şikest ola vü irmeğe ğubâr bize

Felek kırılrsa ve toz bize erişse de aynamız eğlenceden bir cila bulmuştur.

1282. ʿAcep mi bezmimize âftâb olursa kâdeh

Felekler eyledi teslîm-i ihtiyâr bize

Güneş meclisimize kadeh olursa tuhaf mı olur? Felek bize ihtiyarlık teslim etti.

1283. Bu bir deme iki ʿâlem fedâdur iy sâķî

Bu dem getir beru şun câm-ı hōş-güvâr bize

Ey saki bu bir nefese iki âlem fedadır. Bize bu nefes lezzetli kadehi sun.

*****

1284. Tamâm oldı çū bu dil-keş terâne   İşiden ney gibi geldi figâne

Gönlü çeken ezgi tamam oldu. İşiten ney gibi feryat etti.

1285. Olup bu sâza raķķaş ayile gün   Dönerler daķı ol şevķa dün ü gün

Bu saza ay ile güneş dansçı oldular. O arzu ile gece gündüz bile dönerler.

1286. Yine devritdi cām-ı cān-fezālar   Gidüp miḥnetler ü geldü şafālar

Yine cana can katan kadehler döndü. Sıkıntılar gitti ve eğlenceler geldi.

1287. Şafadan tāb virdi ruḥlara mül   Kızardı çihreler şu resme kim gül

Şarap yanaklara eğlenceden aydınlık verdi. Gül olan o resme çehreler kızardı.

1288. Semen-peyker yañaqlar gül gül   Şanasın bāğ rengin lāle ṭoldı

Yasemin yüzlü yanaklar gül gül oldu. Sanırsın bağın rengi lale ile doldu.

1289. Belürdi çihrelerden dūr gibi der   Gül üzre şanki düşdi şebnem-i ter

Çehrelerden inci gibi kapı belirdi. Sanki gül üstüne taze çiğ düştü.

1290. Ğurūb-ı şemse dek döndi piyāle   İrişdi nevbeti devrūñ hilāle

Güneşin batışına kadar şarap kadehi döndü. Devrin çalgısı hilale erişti.

1291. Olup Banuyile Meryem süvāre   İrişdi ḥurrem ü ḥandān ḥışare

Banu ile Meryem atlı olup, gülücükler saçarak mutlu bir şekilde kaleye ulaştılar.

*****

1292. Gice çün sünbül-i zülfin tağıtdı   Dimāğ-ı' ālemi pür' anber itdi

Gece zülfinün sünbülünü dağıttığı için dünyanın aklını amber dolusu yaptı.

1293. Felek bağından açıldı semenle   Diyeydün göğē çıkmışdur çemenler

Felek bağından yaseminler saçıldı. Çimenler göğē çıkmıştır diyeydin.

1294. Bu bağ-ı pürnevâda Zühre bülbül Şihâb anda gümüş serv kamer gül

Bu ses dolu bağda çoban yıldızı bülbüldür. Akan yıldız, onda gümüş selvi, ay ve güldür.

1295. Tutar çün Meryemüñ nergislerin h'âb Görür bir gül-şene girmiş cihân-tâb

Meryem 'in nergislerini uyku tutar. Dünya aydınlatan bir gül bahçesine gitmiş görür.

1296. Müzeyyen her taraf dürlü çiçekden Zihî gül-şen ki yılduzlu felekden

Gül bahçesi yıldızlı felekten ne güzel ki her taraf türlü çiçekten süslenmiş.

1297. Bu bāğ-ı dil-güşânın bir güli var Ki ' aksinden çemen şahını pür envâr

Bu gönül ferahlatan bağın bir gülü var. Yansımasından çimenlik alanı nur dolu olur.

1298. Çiçekler arasında bir gül-i ter Hemân yılduzlar içre aya beñzer

Çiçekler arasındaki bir taze gül hemen yıldızlar arasındaki aya benzer.

1299. Yüzi nūr-ı Muhammeden nişâne Koğusu nefh-ı İsâdan fesâne

Yüzü Hz. Muhammed 'in nurundan izdir. Kokusu Hz. İsa 'nın kokusundan masaldır.

1300. Koğular bu güli Meryem hevâdan Olur bülbül gibi mest ol şafâdan

Meryem aşktan bu gülü koklar, o sevinçten bülbül gibi sarhoş olur.

1301. Seher kim tırdı ol hırşid-i raşşân Bu rü'yâ fikriyle mest ü hayran

Seher ki o parlak güneş durdu, bu rüyanın düşüncesiyle mest ve hayran oldu.

1302. Kılup rü'yāsına Banuya taqrır Didi kimdür bu yerde ehl-i ta'bir
Rüyasını Banu'ya anlatıp, bu yerde tabir ehli kimdir dedi.
1303. Didi Banu ki iy nūr-ı İlāhi Cemalün cān ü diller secde-gāhı
Banu dedi ki: Ey Allahın nuru! Güzelliğın canların ve gönüllerin mesire yeri gibidir.
1304. Atam deyrinde var bir pır-i rāhib Ki bulmuş Kuds feyzinden mevāhib
Atamın kilisesinde bir rahip piri vardır ki Kudüs ilminden lütuflar görmüştür.
1305. Riyāzetkeş 'ibādet-piše 'ālim Gice tā şubh kâyim şubh şāyim
Perhizkâr ibadet yolunda bilgin, gece sabaha kadar namazda sabahleyin de oruç tutar.
1306. Dolanup gün gibi gezmiş cihānı Nedür bilmiş zemīn ü āsmānı
Dünyayı Güneş gibi dolaşıp gezmiş, yeryüzünün ve gökyüzünün ne olduğunu bilmiş.
1307. Müsellemdür bu pıre 'ilm-i tabır Nitekim Mānī-i naqqāşa taşvır
Tabir ilmi bu pire verilmiştir. Nitekim Nakkaş Maniye tasvir ettirdi.
1308. Büt-i sīmīnisin bu köhne deyrün Nola irse bugün ol deyre seyrün
Bu köhne kilisenin gümüştēn putusun. Bugün o kiliseye yürüsen ne olur.
1309. Senünçün iy büt-i 'İsi-i şānı Felekden geçdi nākusuñ fiğanı
Ey ikinci İsa'nın putu! Senin için çanın fiğanı felekten geçti.

1310. Ne vaşfitsün kişi zülfün hāmından   Ki rahipler kıra ğiymiş ğamından
İnsan senin zülfünün kıvrımını nasıl anlatsın? Ki rahipler onun ğamından kara giyinmiş.
1311. Dudağuñ haşretinden naqş-i Mānī   Unutmuş cānı terkitmiş cihānı
Dudağının hasretinden Mani'nin naqşı canını unutmuş dünyayı terk etmiş.
1312. Bugün daĥī eyā serv eyle seyrān   Bugün de ‘arza kıl řāvūs-ceylān
Ey selvi! Bugün dahi dolaş. Bugün de yeryüzünü tavus kuşu gibi dolaş.
1313. Bugün daĥī kıralum bezm-i şoĥbet   Bugün daĥī kılalum ‘ayş ü ‘işret
Bugün dahi sohbet meclisini kuralım, bugün dahi yiyelim içelim.
1314. Hāzāndur çūn şoñı bu nev-bahāruñ   Demin sür lāle veş bu sebze-zāruñ
Bu ilkbaharın sonu sonbahardır. Lale gibi bu yeşil bahçenin demini sür.
1315. Gele çok nev-bahār ehl-i cihāna   Ki bizden bulmaya herğiz nışāne
Cihan ehline çok ilkbahar gelsin ki asla bizden iz bulmasın.
1316. Tolar toprağile çūn kāse-i ser   Kıoma kıalsun tehi devründe sāğar
Madem baş kāsesi toprakile dolar, o zaman senin devrinde bırak boş kıalsın.
1317. Bu hikmet sözlerin ol māh-pāre   Güher gibi idindi ğüşvāre
Ay parçası bu sebeple sözlerini inci gibi küpe edindi.
1318. Yine esdi nesīm-i şubh-ı ‘işret   Yine kıldı ğöñülden meyl-i şoĥbet
İçme sabahının rüzğarı gene estı, yine ğönülden sohbeta meyletti.

1319. Tavāf –ı deyr için alur icāzet   Revān oldu bile her serv-ķāmet
Kilisenin tavafı için izin alır. Her selvi boylu yürümeye başladı bile.
1320. İrüp deyre niķāp açdı yüzinden   Gören şuret gibi geçdi özinden
Kiliseye gidip yüzündeki peçeyi açtı. Onu görenler kendinden geçti.
1321. Yere indi atından çünkü cānān   Mesihā gökden indi sandı ruhbān
Rahipler gökten Mesih indi zannetti çünkü sevgili atından yere indi.
1322. Bakıp gördi ki bir nūr-ı İlāhi   Yüzi dīvāne ķılmış mihr ü māhı
Onun yüzü ayı ve güneşi deli etmiş. Bakıp İlāhi bir nur gördü.
1323. Zenaķdanı ruķı mıķırında zindān   Giriftāri hezārān Yūsuf-ı cān
Çenesi ve yanaķı Mısır’ında zindandır. Binlerce can Yusuf’u onun tutkunudur.
1324. Boyı nāz öğredür serv-i revāna   Yanaķı gösterür āl ergāvāna
Boyu salınan selviye naz, yanaķı erguvana hile öğretir.
1325. Yüzünden nār-ı Mūsā bir zebāne   Sözüden mu‘ciz-i ‘İsā niķāne
Bir dile Musa’nın ateşi yüzünden, İsa’nın mucizesi sözünden işaretidir.
1326. Şorarsan leblerin ol ruķ-baķşuñ   Olur mı gevheri böyle Bedaķşuñ
Can baķışlayanın adını sorarsan onun incisi böyle yakut olur mu?
1327. Görüp rüşen ol evc-i ķusnūñ ayın   Taķayyürden didi pīr-i cihān-bīn
“Güzelliķin büyüklüğünün ayını açıkça görüp, şaşkınlıktan cihanı gören pīr” dedi.

1328. Te‘ālā ’llah zihī Naqqāş-ı kudret   Ki yazmış hâmesüz bu resme şûret

Gücün nakkaşına aferin, Allah yüceltsin! Bu sureti kalemsiz yazmış.

1329. Kılup naqqāş-ı Çîn nüshâ cemâlin   Kalem şınmış yazamamış cemâlin

Çin nakkaşı güzelliğini kalem kırıldığından dolayı yazamamış.

1330. Beşer mi bu perî-ruḥ ya ferîşte   Ki olmuş nûrile cismi sirişte

Bu peri yüzlü insan mı yoksa melek mi? Ki cismi nur ile yoğrulmuş.

1331. Ne bezmün şem‘ idür gülgün yañağı   Ki andan yakmış ay ü gün çerağı

Gül renkli yanağı hangi meclisin mumudur ki ay ve gün fitilini oradan yakmıştır.

1332. Nihâl-i kâmeti ser-sebz ü dil-şād   Meğer kim naḥl-i meryemdür bu şād

Boyunun fidanı taze ve gönlü şendir. Meğer ki bu şimşir ağacı Meryem’in fidanıdır.

1333. Ne zībā bāğda bitmiş bu ‘ar‘ ar   Ki açılmış budağında gül-i ter

Bu dağ selvisi ne güzeldir ve bahçede yetişmiştir. Budağında taze gül açılmıştır.

1334. Ne cennetden çıkup gelmiş bu hūrî   Ki dünyâ zulmetin ref‘ itdi nûrî

Bu huri hangi cennetten çıkıp gelmiş, onun nuru dünyanın karanlığını aydınlattı.

1335. Güneş dirsem güneş ‘İsî-dem olmaz   Kamer dirsem kamer gonca-fem olmaz

Güneş desem Güneş İsa nefesli olamaz, Ay desem ay gonca ağızlı olamaz.

1336. Kim itmiş t̄urra-i t̄arrār̄ına bend   Kı ‘uŝŝāka geçer bend űstine bend

Yankesicinin saına kim nasihat etmiş ki âŝıklara bend űstüne bend geçirir.

1337. Kim itdi zűlfine ta‘ lim-i efsűn   Ki kıldı anca Leylĭ hűsni Mecnűn

Zűlfüne bűyű dersini kim verdi ki Leyla’nın gűzellięini ancak Mecnun bildi.

1338. Kim űğretmiş siyāh ebrűsına āl   Ki ekmez yayını biű Rűstem-i Zāl

O’nun siyah kaŝına im hile yapmayı űğretmiş ki bin tane Zaloęlu Rűstem yayını çekemez.

1339. Hĭrāmān deyre girdi ol sehĭ-ad   odı secde yerinde lāle veş had

Uzun boylu sevgili salınarak kiliseye girdi. Secde yerinde lale gibi yanağını koydu.

1340. Bu deyrűn dűrlű dűrlű ŝureti var   Munakaŝ ār dĭvārı felek vār

Bu kilisenin tűrlű suretleri var. Nakıŝlı dűrt duvarı ve felek var.

1341. Bu kiŝverde belűrse bir dilāver   Olurdı ol kelisāda muŝavver

Bu űlkede bir yięit belirirse kilisede resim olurdu.

1342. Hĭsan Beęoęlu ‘ĭsā Beę miŝālĭ   azānuű piŝvā-yı hoŝ-hıŝālĭ

Hasan Beyoğlu ve ĭsa Bey misali gazanın iyi huylularının baŝkanıdır.

1343. Ser-āmed serveri Sulān Murāduű   Műsellem Rűstemi ol keykubaduű

Bűyűklerin baŝında gelen Sultan Murad’ın o hűkűmdarın Rűstemi teslim edilmiŝtir.

1344. İrüp Sulţan Muhammed devrine ol Çeri çekdi ğazā itdi nice yol

O, Sultan Muhammed devrine erip nice yollarda asker çekti ve savaştı.

1345. Zihī ğāzī zihī merd-i taleb-kār Şehīd oldı bu yolda āhır-ı kār

Ne güzel gazi ne iyi istekli yiğittir ki bu yolda yolun sonunda şehit oldu.

1346. Yazılmış Malkoçoĝlı merd-i meydān Kılıçda yād-gār-ı Şāh-ı meydān

Mertlerin şahının yadigârı olan kılıçta meydanın merdi Malkoçoĝlu yazılmış.

1347. Siper tutmaz idi şemşīre karşı Varırdı yumruĝile şire karşı

Kılıca karşı siper tutmazdı. Aslana karşı yumruk ile giderdi.

1348. Bu server de nice akınlar etmiş Cihān u cānı bir cānāne satmış

Bu yiğit de nice akınlar etmiş. Fakat cihanı ve canı bir sevgiliye satmış.

1349. Sadā-yı tīĝı tutmuş Mısır u Şāmı Nitekim şah-ı encüm şubh ı şāmı

Yıldızların şahı sabahı ve akşamı, kılıcının sesi Mısır ve Şam'ı tutmuş.

1350. ‘Alī Beĝle nice yelmiş yüpirmiş Bu yolda hayli yanınca yügürmiş

Ali Bey'le nice savaşlara katılmış, bu yolda yanında çok ordu cenk etmiş.

1351. Hem evvel bulmuş andan fetĥ-i bābı Ki mehden geçdi ğadri āftābı

Hem ondan evvel kapıyı açmış, onun güneşini ve hünerini Ay'dan geçti.

1352. ‘Alīden sonra bu meydān içinde Nazīri gelmemiş devrān içinde

Alīden sonra bu meydan da devirler içinde eşi benzeri görülmemiş.

1353. Yazılmış Evranusoğlu ser-efrāz   Hasan-ḥū ya‘ ni Aḥmed Beğ ‘ Alī-rāz
Başı dik Evranusoğlu denmiş, Hasan huylu yani Hz. Ali gibi sırlı Ahmet Bey.
1354. Ebe’n ‘anced bu meydānda müselleḡ   Qıtāl ü ḥīlede mānend-i Rüstem
Bu meydanda teslim edilmiş olanlar savaş ve hilede Rüstem’e benzeyenlerdir.
1355. Alup İskenderiyye ḡal‘ asın ol   Gören dir buldı āhir Ḥaybere yol
O, İskenderiye Kalesini alıp gören sonunda Hayber’e yol buldu, der.
1356. Hem ol fetḡeyledi Aḡçaḡışārı   Nitekim çerḡ şems-i zer- nigārı
Hem o Akçahisar’ı fethetti nitekim yaldızlı güneşi döndürdü.
1357. Hem ol ḡal‘ a öñinde ol sipeh-dār   Frengüñ leşkerin ḡıldı nigü-sār
Hem o başkomutan o kale önünde Avrupa askerini iyi yerde bıraktı.
1358. Yazılmış anda daḡı bir ulu beğ   Ḳoca Ṭurḡan oğlı ‘ Ömer Beğ
Orada dahi büyük bey yazılmış: Koca Turhan Bey’in oğlu Ömer Bey.
1359. ‘ Alī şevketlü ‘ Osman ma‘ rifetlü   ‘ Ömer heybetli Sıddīk iltifatlu
Ali şevketli, Osman marifetli, Ömer heybetli Sıddık iltifatlıdır.
1360. Bıśāt-ı Şāhda şadr anuñ idi   Felek reşḡ itdügi ḡadr anuñ idi
Şahın yanında başköşe onun idi. Feleğin kışkandığı şeref onun idi.
1361. ‘ Alī Beğ zātı virdi ol dilīre   Ḳarābet ‘ arziderdi ol emīre
Ali Bey o yiğide kendi verdi. O emirden yakınlı isterdi.

1362. Ol almış cümle Tırhala diyârın   Ol ihyâ eylemiş şehr ü hışârın

Bütün Turhala diyarını o almış. O, bütün şehri ve kaleyi ihya etmiş.

1363. Hüdâ kılsun bihişt anuñ durağın   Ki ol ilde uyardıñ dîn çerağın

Allah onun durağını cennet kılsın ki o ülkede din çirasını yakmış.

1364. Kılurken Meryem ol şüretleri seyr   Ne şüret gösterür aña bu deyr

Meryem o suretleri seyrederken gör bu kilise ona ne suret gösterir.

1365. ‘Alî Beğ naqşını çün gördi ol cān   Kelisā naqşı gibi kaldı hayrān

O can Ali Bey’in resmini gördü. Kelisa’nın resmini görmüş gibi hayran kaldı.

1366. Didi yā bu kimüñ naqşıdur ey pîr   Ne âdem cānidur bilsem bu taşvîr

Ey pir! Bu kimin resmidir, bu tasvir hangi âdemin canıdır? Bilsem, dedi.

1367. Ki bu şüretler içre cāna beñzer   Çiçeklerde gül-i handāna beñzer

Bu suretlerin içinde cana bezer. Çiçekler de gülen güle benzer.

1368. Didi budur ‘Alî Beğ naqşı iy māh   Ki yazmış levh-i cāna bende vü şāh

Ey ay yüzlü! Ali Bey’in resmi budur şah ve köle can levhasına yazmış, dedi

1369. Miḥāloğlı ‘Alî Beğ dirler aña   Cihān durdukça ‘ālem anı aña

Dünya durdukça âlem onu ansın. O’na Mihaloğlu Ali Bey derler.

1370. Hādenginden peleng üstinde biñ dāğ   Kemendinden esîr boynında yüz bağ

Okundan panter üstünde bin dağ kemendinden esirlerin boynunda yüz bağ vardır.

1371. Balık dıtrer deñizde ħancerinden Şihāb ürker felekde gönderinden
Denizde hançerinden balık titrer. Mızrağından gökte yıldız ürker.
1372. Dirür leşker virür bayrak ru' ūsa Geçer gāh Rūsa gāhi Ungurūsa
Rus'a asker toplar, bayrak verir. Gāh Rusya'ya gāh Macaristan'a geçer.
1373. Şıyar āħır kime olsa muķabil Şikeste bestesi evvel Miĥāyıl
Önce Mihayıl'ın kırık bestesi sonunda kime karşılık gelse kırar.
1374. Güneş mānendi her subĥ eyler ılğar Cihānı virdi yağmaya bu Tatar
Her sabah güneş benzeri bir şey hücum eder. Bu Tatar dünyayı yağmaya verdi.
1375. Mükerrer söylenür dillerde adı Unıtmuşlar Cemi vü Keyķubādı
O'nun adı dillerde tekrar tekrar söylenir. Cemi ve Keykubad'ı unutmuşlar.
1376. Neseb bābında Keyhūsrevden eşref Seĥā vü cūdile Ĥatemden a' ref
Soy kapısında Keyhūsrevden daha şerefli cömertliğiyle Hatem'den daha çok bilinir.
1377. Görüp cecdi düşünde Muştafāyı İdinmiş muķtedā ol reh-nümāyı
Babası düşünde Mustafa'yı görüp o kılavuza uymuşlar.
1378. İrādet gösterüp 'Oşmān öñinde Getürmiş cānile İmān öñinde
Osman'ın önünde isteyerek can ile iman etmiş.
1379. Yedi ataya çıķmış devletile Ulalmış Āl-i 'Oşmān ĥidmetile
Devlet ile ataya çıķmış, Osmanlı Devleti hizmetiyle ilerlemiş.

1380. İşit benden bu tařvirũ beyānı Diyem rũřen saña rāz-ı nihānı

Benden bu tasvirin beyanını işit, aydınlık sana gizli sırdır, diyeyim.

1381. Meğer bir řubħ bir rũz-i mũbārek Ki olmuşdı yerũm Őuds-i mũbārek

Meğer bir sabah mũbarek bir gũndũr, yerim mũbarek Kudũs olmuştu.

1382. Őolanırdum ħarĩm-i dil-sitānı Őulardum zezem-i eřkũmle anı

Sevgilinin haremmini dolanırdım. O'nu gũzyařımın zezemiyle sulardıım.

1383. Yetişdi ħayb ilinden bir misāfũr Ki cān olmuş ħarĩminde mũcāvir

Haremde komşu can olmuş gizli ālemde bir misafir yetişti

1384. Sa' ādet yıldızı alnında tābān Siyādet gevheri tācında raħřān

Saadet yıldızı alnında parlıyor. Efendilik incisi tacında parlıyor.

1385. Ħakĩm-i Behmen ũ Boħrať-ı řānĩ Riyāzet řānı vũ ħikmet beyānı

İkinci Bokrat ve Behmen hākimi sağlamlık řānı hikmet aēıklamasıdır.

1386. Őaleb deryāsı cũnkim cũřiř itdi Viřāli derdine dil gũřiř itdi

Arzu denizi coştu. Cũnkũ gũnũl kavuşma derdine cıktı.

1387. Eğerçi řũretā yoğ āřnālık Velĩ kim ma' nĩde var rũřenālık

Gerçi gũrũnũřte aşınalık yok fakat manada parlaklık var.

1388. Biliş ħaħķı bilen 'ārifdũr ancağ Çalanı yadimiş bildũm muħaħķaę

Ancak hakkı bilen ariftir. Kalanı sadece yād imiş, bildim.

1389. Bilüşlük virme Hâkdan yad olana Olursa fi'l meşel ata vü ana

Anne ve baba örnekte olursa Allah'tan yâd olana bilgelik verme.

1390. Yeter ğurbetde miskîne bu devlet Ki hem-derdi ola bir pāk-ñinet

Dert ortağı temiz mizaçlı olsun diye bu devlet gurbette miskine yeter.

1391. Çemende sūsen anuñçün olur lāl Ki yok bir dil bilür hem-derd ü hem-ñâl

Gönül bilir bir dert ortağı ve bir halli insan yoktur onun için bahçede susam dilsiz olur.

*****

1392. Ma'ārif mahzeninden kapu açduk Cihāna dürlü dürlü la'l saçduk

Bilgi mahzeninde kapı açtık. Dünyaya türlü türlü kırmızı elmas saçtık.

1393. Geh eylerduk 'şifātu' İlahı taḥkīk Geh ol yolda şınurdı pāy-i tedkīk

Kâh Allah'ın sıfatlarını doğrulardık kâh o yolda araştırmamanın ayağı kırılırdı.

1394. Geh eylerduk beyān Tevhīd-i esrār Geh anda per dökerdi mürğ-ı efkār

Kâh sırların teklîğini açıklardık kâh orada efkâr kuşu kanat dökerdi.

1395. Gehī söyledük encüm hey'etinden Geh çerḥ-ı felek mâhiyyetinden

Kâh yıldızların heyetinden söyledik kâh feleğin çarkının içyüzünü söyledik.

1396. Zemīni geh kürī geh saḥḥ oḡurduk Sipihri gāh ṭūb geh levḥ oḡurduk

Yeryüzünü bazen küre bazen düz; gökyüzünü bazen top bazen levha sayardık.

1397. Geh eylerduk selāñinden ḥikāyet Gehī ser-bāz erenlerden rivāyet

Kâh sultanlardan hikâye ederdik kâh cesur erenlerden rivayet ederdik.

1398. Elinde bir müzehheb şureti var   Tutar mir'ât-ı hürşîdi felek vār

Elinde altınla süslenmiş bir sureti var. Felek gibi güneşin aynasının tutar.

1399. Baña eydür ki iy pîr-i tarîkat   Nedür bu şürete ma' nâ hakîkat

Bana “Ey tarikatın piri! Bu suretin gerçek manası nedir?” der.

1400. Nedür bildün mi bu isme müsemmâ   Bu lafza ma' ni bu mektûba fehvâ

Bu söze mana bu mektuba anlam bu ismin kim olduğunu bildin mi?

1401. Nice gencün tılsımıdır bu peyker   Ne mihrün ' aksidür bu mah-ı enver

Bu parça nice gencin tılsımıdır. Ne nurun ayı ne güneşin yansımasıdır.

1402. İşit vaşfın rivâyet nâkılından   Ki hikmet diñlenür Lokman dilinden

Rivayet naklinden vasfını işit. Lokman'ın dilinden hekimlik dinlenir.

1403. Firengistânda bir şeh-zâdeyem ben   Kalandı bende vü âzâdeyem ben

Ben Avrupa'da şehzadeyim ve hürüm kalanı köledir.

1404. Atamuñdur kamu Mağrib diyârı   Serâ-ser kırye vü şehri ü hışârı

Baştanbaşa köyü, şehri ve kalesi Batı diyarının hepsi babamındır.

1405. İzi tozından ol husrev-nigînün   İşi altın olur Mağrib zemînün

Hükümdar yüzüğünün izinin tozundan Batı toprağının işi altın olur.

1406. Öğünürse öğünsün ol vilâyet   Ki sultanında var ' adl ü himâyet

Vilayet övünürse övünsün, adalet ve himaye sultanında var.

*****

1407. Meğer bir gün atam şāh-ı felek-taht Hilāl-efser şafağ-ğar-geh

Meğer feleğin tahtının şahı babam bir gün Hilal taçlı, şafak yiyen yer, ay bahtlı Batının tahtını süslemişti. Nitekim Doğu'ya nurlu güneş doğdu.

1408. Serīr-i Mağribe virmişdi zīver Nitekim maşriğa hırşid-i enver

1407 ile beraber açıklandı.

1409. Oturmuş çevrede erkān-ı devlet Kırulmuş karşıda divān-ı millet

Çevrede devlet büyükleri oturmuş, karşıda milletin divanı kurulmuş.

1410. Kıraluñ elçisi nāgeh kodi baş Didi nuşret yüzi kapuñda ferrāş

Kral'ın elçisi ansızın baş koydu. Yardımın yüzü kapıda hizmetçidir dedi.

1411. Çeküp dürlü hedāyāsın kıraluñ Didi peygāmın ol ferhunde-hālūñ

Kral'ın türlü hediyesini alıp elçinin o mübarek hali dedi.

1412. Ki Rūmuñ Hıusrev-i 'ālem-sitanı Ne hıusrev 'ālemūñ şāhib-kırānı

Anadolu'nun âlem alan hükümdarı, âlemin en üstün hükümdarıdır.

1413. Skender-menzilet sulţān Muhammed Ki olmuş tıg-ı hışmı āhenin sed

İskender derecesindeki Sultan Muhammed'in kılıcının hışmı demirden set olmuş.

1414. Salātin-i cihāna el uzatdı Nice Cem cāmına zehr-āb katdı

Cihanın sultanları el uzattı. Nice Cemler kadehine zehir kattı.

1415. Karaman şahını sürdi ilinden Temāmet mülkini aldı elinden

Karaman şahını ülkesinden sürdü. Devletini elinden tamamen aldı.

1416. ‘Acem Hākānına bir dağ urupdur Ki ancak lāle bağrında görüpdür

İran şahını öyle bir dağlamış ki bağrında lale resmi görmüş.

1417. Şıyup Boğdan ü Eflākuñ çerisin Hārāca kesdi şimdi her birisin

Boğdan ve Eflāk’ın askerini yenip şimdi her birini haraca bağladı.

1418. Bize daği kıati uydı ulaştı Serīre kaçdidüp mülke tolaştı

Bize bile kesinlikle uydu ulaştı. Tahta kast edip devlete dolaştı.

1419. Bu şah-ı kahrāmanuñ bir beği var Ki mirrih olmaya ol resme hun-h’ār

Bu kahraman şahın bir beyi var ki o kan dökücü mars olmasın.

1420. Hādenginden yürekler pāre pāre Ciğerler şerha şerha yare yare

Okundan yürekler parça parça, ciğerler dilim dilim, yare yare olmuş.

1421. Ol ilde uç beği bir pehlevāndur Tuna ıqlīmine hükmi revāndur

İlde uç beyi bir pehlivandır. Tuna ülkesinde onun hükmü geçer.

1422. ‘Alī Beğ dirler ol ‘ālī-cenāba Düşürmüş tıği lerze āftāba

Cömert kişiye Ali Bey derler. Kılıcı Güneş’i titretmiş.

1423. Nice kez leşkerüm zār eylemişdür Nice banum giriftār eylemişdür

Çoğu kez askerim inlemiştir. Nice hükümdarım ona tutulmuştur.

1424. Nice ıqlīmūmi virdi hārāba   Yüzüm şuyın döküp şaldı türāba

Nice ülkemi harap etti. Yüzümün suyunu döküp toprağa saldı.

1425. Kazādan atılursa tiri nāgāh   ‘Ināyetden bize tutsun siper Şāh

Ansızın gökten onun oku atılırsa Şah bize lütuftan siper tutsun.

1426. Bu ıqlīme kıılursa kaşd ol ejder   Keremden Hızır irişsün Şāh-ı kişver

O ejderha bu ülkeye kast ederse ey ülkemin şahı! Cömertlikten Hızır yetişsin.

1427. Ki bu oddan çatı endişe-nākem   Demā-dem guşsa vü gamdan helākem

Zaman zaman kaderden ve gamdan helak olurum, bu ateşten endişeliyim.

1428. Çün atam dinledi elçi kelāmın   Mükerrer şordı ol mirūñ peyāmın

Çünkü babam elçinin sözlerini dinledi. O mirin sözlerini tekrar tekrar sordu.

1429. Ki iy kaşid ‘Alī Beğden haber vir   Nedür keyfiyeti andan eşer vir

Ey kast eden Ali Bey’den haber ver. Durumu nasıldır? Sen ondan haber ver.

1430. Nedür bu servere eṭvār ü erkān   Kağan arslan mı bu yā nesl-i insān

Bu komutana tavırlar ve destekler nedir? Ey kağan! Bu aslan mıdır, yoksa insan nesli midir?

1431. Ki biz sīmāda genc aşlan işitdük   Kālan evşāfda insān işitdük

Biz görünüşte genç bir aslandır diye işittik. Kalan vasıflarda insan diye işittik.

1432. Size ne veçhile ma‘lum olupdur   Dil ü cān levhına merķüm olupdur

Size ne suretle malum olmuş. Dil ve can levhasına yazılmış.

1433. oğıl  amisini taqr r-i h ş it   Bizi bu Ő bhe bendinden hal ş it

Seneliğini bırak gerçeği anlat. Bizi Ő phe bendinden kurtar.

1434. Yine elçi s ze  g z kıldı   Yine ol perdeden  v z kıldı

Yine elçi s ze başladı. Yine o perdeden seslendi.

1435.   Al  Beğ vaşfını Őerhitdi bir bir   Ne ma lum olduyise evvel  h r

 nce sonra ne biliyorsa bir bir Ali Bey'in durumunu a ıkladı.

1436. Rev n Őundı bu naķř-ı p rkem li   Didi ol server n budur miş li

Bu iyilikle dolu naķřı y r yerek sundu o komutanın  rneği budur, dedi.

1437. G ren bu Ő reti hayr nı oldu   Ne hayr n b ser   s m nı oldu

Bu sureti g ren onun hayranı oldu. Ne hayran ki başsız ve d zeni oldu.

1438. Ben ol hayr n olan Őařsu n biriyem   Diy r   h num numdan beri yem

Ben o hayran olanlardan biriyim. Diyar ve memleketimden gerideyim.

1439. odum y r nı b k   mmeh t    Unutdum bunca  izz   iltifat 

Dost ve akrabayı sonsuza kadar bıraktım. Bunca izzet ve iltifatı unuttum.

1440. Bu Ő ret Şevkine Ő ret değişd m   M r d-i  işk olup kisvet değişd m

Bu y z n arzusuyla sima değiştim, aşkın m ridi olup elbise değiştirdim.

1441. ayanup bir  aş y  r hib ne   Diy r-ı g rbete oldum rev ne

Rahip gibi bir asaya dayanıp gurbet diyarına yürüdüm.

1442. Çün ol 'ibret-nümâ taşvîri gördüm   Taleb şahrâsına ben de yügürdüm

İbret gösteren tasviri gördüm, arzu çölüne ben de koştum.

1443. Gice gündüz bu nakş ıssın ararem   Güneş gibi demâ-dem bîkarârem

Gece gündüz bu resmi ararım. Güneş gibi her zaman kararsızım.

1444. Yola 'azmitdüm ol şeh-zâdeyle   Bu sevdâyile düşdüm ilden ile

Şehzadeyle birlikte yola azmettim. Bu sevdıyla ülkeden ülkeye düştüm.

1445. Meğer toprağı çekmiş mülk-i Rûma İrişince cevân ol merzübûma

İklime erişince meğer toprağı Rum Devletine çekmiş.

1446. Atıldı mevt okı kavş-i kazâdan   Uçurdu mürğ-ı cânın bu yuvadan

Ölüm oku göğün yayından atıldı. Can kuşunu bu yuvadan uçurdu.

1447. Bu gamdan döndi beñzüm za' ferâna   Revân eşküm gibi oldum revâne

Bu gamdan benzim safran gibi oldu. Dökülen gözyaşım gibi sallandım.

1448. Giceyi gündüze katdum yügürdüm   Kime irdimse ol hurşîdi şordum

Geceyi gündüze kattım koştum kime vardım o güneşi sordum.

1449. Meğer günlerde bir gün nâgehân ben   Tuna ıklîmine irdüm revân ben

Günlerden bir gün ben ansızın tuna ülkesine yürüyerek vardım.

1450. Çeriden çevresi şöyle bezenmiş   Ki aña gül-şen-i me'vâ özenmiş

Şöyle çevresi askerle bezenmiş. Ona yurdun gül bahçesi bile özenmiş.

1451. Kurulmuş her yaña rengin otaklar İrem gül-zârına dönmiş konaklar

Her yana renkli otaklar kurulmuş. Konaklar yabancı cennetin gül bahçesine dönmüş.

1452. Süñüler hayme-i rengin önünde Dikilmiş serv tek nesrin önünde

Süngüler renkli çadırların önünde, selvi ise tek yaban gülünün önünde dikilmiş.

1453. Kılur şahnında her şeh-bâz cevlân Nitekim ravza tavus cevlân

Her yiğit avlusunda dolaşır. Nitekim bahçede tavus kuşu dolandır.

1454. Didüm bir gaziye bu ne çeridür Ki gül-şen gibi dehrün ziveridür

Bir gaziye bu ne askerdir dedim. Ki gül bahçesi gibi dünyanın süsüdür.

1455. Bu cem' uñ şem' -i bezm-efrûzı kimdür Bu ezhârun gül-i nev-rûzı kimdür

Bu topluluğun meclis aydınlatan mumu kimdir, Bu çiçeklerin nevrüz gülü kimdir?

1456. Didi bunlar 'Alî Beğ leşkeridür Ğazâ meydânınuñ şaf-derleridür

Bunlar Ali Bey'in askerleridir, gaza meydanının saf delenleridir, dedi.

1457. Kimi gelmiş 'Arabdan kim 'Acemden Kimi Kuds ü kimi Beytül haremnden

Kimi Arap'tan, kimi Fars'tan, kimi Kudüs'ten kimi ise Kâbe'den gelmiştir.

1458. Kimi beğ-zâdedür şahib-tecemmül Kimi dervîşdür ehl-i tevekkül

Kimi bey oğludur: güzellik sahibidir. Kimi derviştir: tevekkül ehlidir.

1459. Dirüpdür yanına bu leşkeri ol   Ki luḫfindan virürse aña Ḥaḫ yol

Allah ona lütfünden yol verirse o bu askeri yanına toplar.

1460. Geçe Eflāḫa vü Rūsa Ṭunadan   Seğirde Ungurūsa her yañadan

Eflāk'a ve Rus'a Tuna'dan geçsin her yandan Macaristan'a koşsun.

1461. Şala tiğınMuḫammed Muştafanuñ   Qıla iḫyā rūsūmın Murtažānuñ

Muhammed Mustafa'nın kılıcını salsın, Murtaza'nın resimlerini ihya etsin.

1462. Biz anda söyleşürken anı nāğāh   Tecellī kıldı ğayb evcinden ol māh

Biz onu konuşurken aniden bilinmezlikler âleminden o ay göründü.

1463. Nice māh āftāb-ı ' âlem-ārā   Süvār olmuş gelür yektā vü tenhā

Nice ay âlemi süsleyen güneş eşsiz ve تنها atlanmış gelir.

1464. Temāşā kıldum ol māhı yüze yüz   Güne baksa ḫamaşur gerçi kim göz

Ayı yüz yüze seyrettim, güneş baksa gözü kamaşır.

1465. Ne gördüm bir cemāl-i bīnihāyet   Ki baḫra var aña yok ḫadd ü ğāyet

Ne gördüm sonsuz bir güzellik ki denize var onda sınır yok.

1466. Beşer-şüret melek-siretlü mir'āt   Güneş ḫande ruḫı devrinde heyhāt

Yazık! Onun ruhunun devrinde güneş nerede o melek mizaçlı insan suretli aynadır.

1467. Şeci' olduğıçün arslan demişler   Anı bu vechile naḫşeylemişler

Ona cesur olduğu için aslan demişler. Onu bu suretle nakşetmişler.

1468. Niçün dirler cemāl-i yāra gül-zār   Ki reng ü būda aña nisbeti var

Sevgilinin güzelliğine niçin gül bahçesi derler. Çünkü rengi ve varlığı ona karşılık gelir.

1469. Añunçün Murtažāya dirler arşlan   Ki şındı penceresinde biñ Nerimān

Onun için Murtaza'ya aslan derler çünkü pençesinde binlerce yiğit kırıldı.

1470. Bu şūret kim yüzi cāna sebağdur   Cemāli gül-şeninden bir varağdur

Bu suretin yüzü cana derstir. Güzelliği gül bahçesinden bir yapraktır.

1471. Göreydüñ o mehūñ verd-i țarısın   Delürürdüñ ne deñlü kim perısın

Ayın taze doru atını görseydin sen nasıl bir perisin diye delirirdin.

1472. Mesihā-dem nigārın ya' nī Meryem   Bu nağşuñ sırrına çün oldı mağrem

İsa nefesli sevgili yani Meryem, bu resmin sırrına mahrem oldu.

1473. Didi ol düş ki görmışdüm ben anı   'Iyān oldı gibi sırr-ı nihānı

"Düşümde ben onu görmüşüm" dedi. Gizli sırrı gibi saklandı.

1474. Gülistānda bizi mesteyleyen gül   Bu şūretde ki beñzer la' line mül

Gül bahçesinde bizi sarhoş eden gül, şarap kırmızı dudağına bu surette benziyor.

1475. Bu nağşa ƣaldı hayrān ol niğārın   Nitekim şūret-i Pervīze Şirın

Resim gibi güzel sevgili bu resme hayran kaldı. Nitekim Hüsrev'in resmine de Şirin hayran kalmıştı.

1476. Ne Şîrîn ol sanem Ferhâda döndi   Bilişler zümresinde yada döndi
Put Şirin ve Ferhad'a döndü. Bilişler zümresinde hatırlandı.
1477. Hemân bir şūrete şatdı cihānı   Kālanı şūret ü ol naqş-ı Mānî
Kalanı surettir ve o Mani'nin resmidir. Hemen dünyayı bir resme sattı.
1478. Ne rāzın kimseye kıılmağ diler fāş   Ne pinhān itdirür kan olası yaş
Bu kan olası yaş sırrını ne kimseye söylemek ister ne gizli tutar.
1479. Çū Meryem gördi kim iş ḥadden aşdı   Gözi yaşı deñiz mānendi taşdı
Meryem gördü, iş sınırı aştı. Gözünün yaşı deniz gibi taştı.
1480. Yerinden ṭurdı ol serv-i gül-endām   Yetişdi kaşırına bîşabr ü ārām
Gül endamlı selvi sabırsız ve beklemeden sarayına yetişti.
1481. Seḫer ḥandān idi gül gibi Meryem   Şeb irdi oldu zülfi gibi pürğam
Seher vakti Meryem gül gibi gülüyordu. Gece erdi zülfü gibi gam dolu oldu.
1482. Oturdı ḥalvet ol şem^ç-i şebistan   Hevā göynüklerinden zār ü giryān
Gece ülkesinin mumu تنها bir yere oturdu, ağlayarak ve inleyerek göynüklerinden heves etti.
1483. Gözinde gördi naqşinūñ ḥayāli   Dilinde ol ser-efrāzuñ mişāli
Resminin hayalini yüzünde gördü. O cesur insanın örneği gönlündedir.
1484. Yağarken dehri ol ḥurşid-i ḥāver   Ṭutuşdı şem^ç veş yandı serā-ser
Doğumu güneşi dünyayı yıkarken mum gibi tutuştu, baştanbaşa yandı.

1485. Hümālar şaydiyken bir şāh-bāza Şikār oldu meġer bir dil-nevāza

Bir doġana avlanırken meġer bir gönül okşayana avlandı.

1486. Țutuşmış kendüzi gibi yanar nār Çū gördi şem^c -i bezmüñ sūzişi var

Ateş kendi özü tutuşmuş gibi yanar. Meclis mumunun ateşinin var olduğunu gördü.

1487. Didi iy şem^c -i bezm-āšnāyı Bize göster şafādan rūşenāyı

Ey meclis aşinalığının mumu bize sayfadan aydınlık göster, dedi.

1488. Gözinüñ nūrı sensin pürşafānuñ Yüzüñde nūrı peydā Muştafānuñ

Safa dolu kişinin gözünün nuru sensin, yüzünde Mustafa'nın nuru gelmiş.

1489. Orda düşmişlerüñ hālın bilürsin Țarāñu dünlerin rūşen kılırsın

Ateşe düşmüşlerin halini bilirsin, karanlık gecelerini aydınlatansın.

1490. Seni gördüm baña beñzer ciġer-sūz Seni buldum benüm gibi siyeh-rūz

Seni gördüm bana benzeyen ciġeri yanık. Seni buldum benim gibi günü karadır.

1491. Eġer sende yoġise ġuşşa vü derd Nedür bu eşk-i sürh ü çihre-i zerd

Eġer sende dert ve tasa yoksa bu kırmızı gözyaşı ve soluk sima nedir?

1492. Gözi yaş baġrı baş bir mübtelāsın Meġer sen daġı yāruñdan cūdāsın

Gözü yaşlı, baġrı yaralı bir tutkunsun meġer sen bile yerinden ayrısın.

1493. Silinmez kıanlı yaşuñ ne belādur Uñulmaġa meded yoġ mı bu nedür

Senin kanlı yaşın silinmez, bu ne beladır, bu nedir, iyileşmeye yardım eden yok mu?

1494. Elā iy şem^ç -i bezm-ārā ne çāre Uñulmağa meded yok mı bu yara

Ey meclisi süsleyen mum buna ne çare? Bu yaranın iyileşmesine yardım eden yok mu?

1495. Hevā meydānınıñ ser-bāzı sensin Fetilūñ rismān cān-bāzı sensin

Aşk meydanının askeri sensin. Fitolin ip cambazı sensin.

1496. Saña bu vāqı^ç a çūn vāqı^ç olmuş Sirişkūñ mācerāsı şāyi^ç olmuş

Mademki bu vaka sana meydana gelmiş. Halinin macerası duyulmuş.

1497. Ne yüzden dest-res bulduñ vişāle Bu zulmetde nice irdün zülāle

Neden kavuşmaya eliyle ulaşan oldun? Bu karanlıkta tatlı suyu nasıl buldun?

1498. Delālet kıl bize iy şem^ç -i rüşen Delil ol ben yol azmış ‘ aşığa sen

Ey parlak mum! Bize iz bul. Ben yol bulamamış aşığa sen delil ol.

1499. Zebān-ı hālile şem^ç -i şebistān Didi iy evc-i hüsne mäh-ı tībān

Samimi dostun diline gece ülkesinin mumu,” güzellik âlemine ne parlak ay” dedi.

*****

1500. Nite olduñ ki uyduñ sen hevāya Düşürdüñ kendüñi nār-ı belāya

Nasıl oldu da sen aşka uydun, kendini bela ateşine düşürdün.

1501. Bu ʿışkuñ şerr ü şürin bilmedüñ mi · Bu hamruñ sekr ü zürin bilmedüñ mi?

Bu aşkın kötülüğünü bilemedin mi? Bu şarabın sarhoşluğu ve gücünü bilemedin mi?

1502. Züleyhāya bilürsin neyledi ʿ ışk Çıkardı perdeden fāşeyledi ʿ ışk

Bilirsin aşk Züleyha'ya ne yaptı. Aşk perdeden meydana çıkardı.

1503. Tarīk-ı ʿ ışk pürhavf ü haşardur Fedā evvel kadem bu yolda serdür

Aşk yolu tehlikeli ve korku doludur. Bu yolda feda edilen önce ayak ve baştır.

1504. Maḥabbet t̄irine doymaz felekler Demürden pek gerek bunda yürekler

Felekler aşk okuna doymaz. Bunda yüreklerin demirden sert olması gerek.

1505. Muḥalifdür bu baḥruñ rüz-gārı Nice keştiye virdi inkisārı

Bu denizin rüzgârı muhaliftir. Nice gemiyi batırdı.

1506. Çün olmaz ihtiyārile maḥabbet Olur ʿ özrūñ kabül iy pāk-t̄inet

Çünkü ihtiyar ile muhabbet olamaz. Ey temiz yaratılışlı özrün kabul olur.

1507. Velī sırruñ şaḥın fāşitme zinhār Nihān it yārdan duymasun aḡyar

Fakat sırrımı sakın açıklama. Sevgiliden gizli eller duymasın.

1508. Çün oldı ehl-i dilden bezm ḡālī Kime şerḥeyesün dil ḥasb-ı ḡālī

Gönül kiminle görüşüp dertleşsin kime derdini açıklasın. Çünkü gönül ehlerinden meclis boştur.

1509. Var iy gül gönce veş çek hırkaya baş Yeter hem-dem saña bağındaki baş

Ey gül! Gonca gibi var hırkaya baş çek. Bağındaki yaralar sana arkadaş olarak yeter.

1510. Saña mahrem gam-ı dilberdür ancak Bu sırra mahrem eşk-i terdür ancak

Sana mahrem ancak sevgilinin gamıdır. Bu sırra mahrem olan ise ancak taze gözyaşındır.

1511. Bulunmaz şimdi bir şâfi-gönül yâr Meğer âyine hem anda nazar var

Ey sevgili! Şimdi saf bir gönül bulunmaz. Meğer aynadır. Hem onda nazar var.

1512. Beni gör kim nice terkeyledüm baş Bu sırrı kılmadum bir kimseye fâş

Beni gör nicelerini terk ettim. Hiç kimseye bu sırrı söylemedim.

1513. Açar dâyim gözümde kanlı yaşlar Çıkar bağırumda her dem taze başlar

Daima gözümde kanlı yaşlar akar. Her zaman bağırumda taze yaralar çıkar.

1514. Geçer bu nev' ile hoş rûz-gârum Ne ağıarum bilür sırrum ne yârum

Güzel günlerim bu türlü geçer. Sırrımı ne eller bilir ne de sevgilim bilir.

1515. Cihânda yarasız bir merhem olmaz Ciğer kan olmayınca bir dem olmaz

Dünyada yarasız bir merhem olmaz. Ciğerin kan olmadığı bir zaman olmaz.

1516. Belî 'uşşâkadur luţfi habibün Olur bîmâra tîmârî tabîbün

Evet, sevgilinin lütfu âşıklandır. Doktor hastanın yarasını temizler.

1517. Çū şem‘ uñ dinledi rūşen maķālin Yaķar pervāne gibi perr ü bālin

Mumun parlak sözünü dinledi. Pervane gibi kanatlarını yakar.

1518. Gözin nergislerin yummaz felek vār Uzar sünbülleri gibi şeb-i tār

Nergislerin gözünü yummayan felek var, karanlık gece sünbülleri gibi uzar.

1519. Diri duttı giceyi tā şabāh ol Belürdi şubh maşrıķdan yaña yol

O ta sabaha kadar geceyi diri tuttu. Sabah doğudan yana yol belirdi.

*****

1520. Büt-i nūrāni oldu aşıķāre Cilā virdi bu deyr-i zer-nigāre

Nurlu put belli oldu. Bu yaldızlı kilise cila verdi.

1521. Hezār ahsente bu hūsn ü cemāle Ki ‘ aksinden biter nesrīn ü lāle

Bu güzelliğe binlerce aferin! Ki lale ve nesrin onun yansımasından biter.

1522. Seher kim durdı Meryem zār ü gam-nāk Gözi nergisleri bīmār ü nem-nāk

Gözü nemli ve hasta nergisleri seher vakti Meryem gamlı oldu ve inledi.

1523. Sirişķ-i nīl-gūnı döndi ķana ‘ İzār-ı yāsemīni ergāvāna

Lacivert gözyaşı kana döndü. Yasemin yanağı erguvana döndü.

1524. Şaçı mānendi sevdādan perīşān Gözi gibi hevesden mest ü hayrān

Saçı gibi sevdadan perişan; gözü gibi aşktan sarhoş oldu.

1525. Sürürü ğuşşa-i yāra deĝişmiş Nevāyı nāle vü zāra deĝişmiş

Sevinci yarin gamına deĝişmiş. Sesi inlemeye deĝişmiş.

1526. Unutmış dilberinden mā' dāsın Ne bīgāne bilür ne aşnāsın

Sevgilisinden başkasını unutmuş.ne tanıdığını bilir ne de başkasını bilir.

1527. Çū Banu görđi ol māhı mükedder Şararmış gün yüzi şol resme kim zer

. Banu o ayı kederli görđü. Güneş yüzü altın gibi sararmış.

1528. Didi iy bāĝ-ı ' ömrüñ serv-kaddi Gülistān-ı cemālūñ lāle-ħaddi

Ey ömür bahçesinin selvi boylusu güzellik bahçesinin lale yanaklısı dedi.

1529. Virürken reng ü bū sen gül-sitāna Niçün beñzūñ döne berk-i ħazāna

Sen gül bahçesine renk ve koku verirken benzin niçin hazan yaprağına dönsün.

1530. Şaçūñ aşüftesi sünbül deĝül mi · Cihān gül yüzüñe bülbül deĝül mi?

Saçının aşüftesi sümbül deĝil mi, dünya gül yüzüne bülbül deĝil mi?

1531. Ne ' ukde var ki fethitmez dehānuñ Ne müşkil var ki ħalli olmaz anuñ

Öyle bir düĝüm var ki ağızı açamaz. Öyle bir zorluğu var ki çözümü bulamaz.

1532. Velī bu müşkili pīr eyler āsān Bu derde pīrdendür varsa dermān

Fakat bu zorluğu pīr kolaylaştırır. Bu derde derman varsa pirdendir.

1533. Mürīd ol cānile pīr-i muĝāna Murāduñ cāmını iç kına kına

O can ile meyhaneciye mürit ol. Arzu kadehini kana kana iç.

1534. K̄ara topraġa k̄ılsa ger naz̄ar p̄ir Hem̄indür k̄imyā vü besdür iks̄ir

Pir kara topraġa baksa bu bile çoktur. İksir kimya ve kâfidir.

1535. T̄utup Banu sözine gül gibi gūş Revān oldu revān serv-i k̄abā-pūş

Banu'nun sözüne gül gibi kulak verip üstüne örttüġü selvi salındı.

1536. Niķāba girdi ol h̄urşid-ṭal'āt Bu ġayretten cihānı t̄utdı z̄ulmet

O güneş gibi kulak verip üstüne örttüġü selvi salındı.

1537. Şalup ruhsārına misk̄in külāle Giceyi gündüze k̄ıldı ḫavāle

Miskin kıvrıcık saç yanaġına salıp geceyi gündüze havale etti

1538. Yetişdi ol şanem deyr-i muġāna İşitdi nāgehān p̄ir i zamāne

O put ihtiyar kiliseye yetişti. Zamanın piri ansızın bunu işitti.

1539. Yaşardı şāḫ-ı 'ömri maķdeminden Nitekim naḫl-i ter Meryem deminden

Ömrün şahının dönüşünden ayrıldı. Nitekim Meryem zamanında taze fidan yetişti.

1540. Gülistānda bitdi serv-i şādi Çi ger şad-sāle idi biñ yaşadı

Mutlu selvi onun gül bahçesinde bitti. Gerçi yüz yıllık idi bin yaşadı.

1541. Hezār ihlāşile p̄ir-i yegāne Du'ālar k̄ıldı ol sevr-i revāna

Bülbül eşsiz pire o salınan selviye, saf sevgiyle dualar etti.

1542. Şafā dürcinden ol p̄ir-i sūḫān-dān Nişār itdi hezārān la'l ü mercān

O güzel söz söyleyen pir safa kutusundan binlerce kırmızı yakut ve mercan saçtı.

1543. Yine rāhib söze girdi ʔarab-nāk   Yine dūr delmeğe başladı ḥakkāk

Yine rahip sevinçli bir şekilde söze girdi. Mühür kazıyıcı yine inci delmeye başladı.

1544. Dil ü cāndan leb-i cānāna ʔarşu   Şeker-riz oldı pīr-i maʕ rifet-gū

Sevgilinin dudağına karşı can ve gönülden marifet söyleyen pir şeker saçtı.

1545. ʕ Izārı şevḳine her laḫza cāndan   Direr nesrīn ü gül her bū-sitāndan

Yanağının şevkine her an candan, her koku ülkesinden gül ve yaban gülü derer.

1546. Nice siḫr itdi pīr-i nükte-perdāz   Ki oldı ol perī-ruḫsāra dem-sāz

Nükteli söz söyleyen pir nasıl sihir yaptı. Ki o peri yanaklıya arkadaş oldu.

1547. Değışdi vahşeti ünse bu meh-rū   Yaḫışdı şöyle kim mecnūna āḫū

Bu ay yüzlü vahşeti alışkanlığa değışti. Böylece Mecnun'a ceylan yakıştı.

1548. Didi iy filesōf-ı ʕ ilm-i ḥikmet   Sözüñ dil-beste cāna ʕ ayn-ı şıḫḫat

Ey hâkimlik iminin filozofu sözün gönlü hasta cana sıhhat gözüdür, dedi.

1549. Beni ol naḫşile ḳılduñ diğēr-gūn   Aḳıtduñ her müjemden çeşme-i ḥūn

Beni o resimle değıştirdin. Her kirpiğinden kan yaşı akıttın.

1550. Sebeb ḳūn kim señ olduñ derd-i yāra   Yine senden gerek dermāna çāre

Çünkü yârin derdine sebep sen oldun. Dermana çare yine senden gerek.

1551. Baña senden irişdi yara senden   Meded senden vişâl-i yâra senden

Bana yara senden yetişti. Yârin kavuşmasına yardım senden gelir.

1552. Kebûter gibi pervâz it hevâdan   Hümâyûna irür nâme Hümâdan

Havada güvercin gibi uç. Mektup kuştan padişaha erer.

1553. Yetişdür Hüsreve Şîrîn maķâlin   Süleymâna ilet Belķis ģâlin

Şirinin sözünü Hüsrev'e yetiştir. Belkıs'ın halini Süleyman'a ilet.

1554. Ki iy Meryem saña cândan hevâdar   Vefâ-dâr ü dil-efġâr ü giriftâr

Ey Meryem! Sana candan hevesliyim. Vefalı, gönlü yaralı ve tutkunum.

1555. Görüp nâgeh mişâlûñ ' aşık oldu   Zihî ' azrâ-şifat kim Vâmîķ oldu

Ansızın resmini görüp aşık oldu. Ne güzel Azra görünüşlü ki Vamık oldu.

1556. Ğamun deryâsına şöyle tıalupdur   K'eteklerle çıkarur dem-bedem dür

Gamın denizine şöyle dalmış, her zaman etekleriyle inci çıkarır.

1557. Ğalup zıulmetde kim sen meh-cebînsüz   Yanar şol resme kim bal engebînsüz

Sen ay alınlı karanlıkta kalınca sanki bal peteği balsız yanar gibi olur.

1558. Görelden naķşuñı şûret-perestem   Alalı bûyuñı medhûş ü metsem

Resmin gördüğümde beri resme tıparım. Kokunu aldığım dınn beri şaşkın ve sarhoşum.

1559. Yaķın bildüm ki ģaķ dîn mezhebûñdür   Zülâl-i Hızr şâfî meşrebûñdür

Senin mezhebin hak dindir, yakın bildim. Hızır'ın tatlı suyu saf mizacıdır.

1560. Delîl olduñ nice azmışlara sen   İrürdün menzile iy mäh-ı rüşen

Sen nice azmışlara delil oldun. Ey parlak ay! Menzile ererdin.

1561. Beni daği kıoma zülmetde iy şāh   Yüzüñ göster ola rüşen baña rāh

Ey şāh! Beni karanlıkta bırakma. Yüzünü göster: Bana aydınlık yol olsun.

1562. Baña nüş itdür ol cām-ı şafādan   Ki nüşitdi Hādice Muşafādan

O safa kadehinden bana içir, Hatice Mustafa'dan içti.

1563. Baña ol gevher-i nābı kııl ihsān   Ki Belķīsa ‘atā itdi Süleymān

Bana o saf kadehi bağışla, Süleyman Belkıs'a bağışladı.

1564. Çū görđi pīr kim Meryem kıati germ   Dil-i sengīni olmış mūm veş nerm

Pir Meryem'in çok sıcak olduğunu gördü. Taştan kalbi mum gibi yumuşamış.

1565. Didi iy deyr-i hüşnüñ dil-sitānı   Mesīhī-millet ü Meryem-nışānı

Ey güzellik kilisesinin gönül alanı, İsa'nın milleti ve Meryem'in izi!

1566. Seni şanma hemīn ‘ışķa giriftār   Ki ‘ışķ āşüftesidür her ne kim var

Kendini çok aşka tutkun sanma ki her kim varsa aşk aşüftesidir.

1567. Ne rengīn lāle var bu bāğ içinde   Ki yok ‘ışķ āteşinden taşğ içinde

Bu bağın içinde ne kadar güzel lale varsa aşk ateşinden dağın içinde yok.

1568. Ne ğonce ‘arzider dehre liķāsın   Ki bād-ı ‘ışķ çākitmez yaķasın

Gonca dünyaya yüzünü nasıl açıklar ki aşk rüzgarı yakasını parçalamaz.

1569. Nice Leylîi Mecnûn eyledi ‘ışk Nice fettâni meftûn eyledi ‘ışk

Aşk nice Leyla’yı Mecnun etti, nice fitneceyi fitneye düşürdü.

1570. Nice servi düşürdi ‘ışk bende Nice âzâdei ‘ışk itdi bende

Aşk nice selviyi tuzağa düşürdü, nice serbest insanı köle yaptı.

1571. Gönüller tahtınıñ sulţânıdır ‘ışk Cihân bir tendür anuñ cânıdır ‘ışk

Aşk gönüller tahtının sultanıdır. Cihan bir tendir, aşk onun ruhudur.

1572. Kılurken vaşf-ı ‘ışkı yâra taqrîr Oğudı ‘ışkıle bir hōş ğazel pîr

Aşkın vasfını sevgiliye anlatırken pir aşk ile hoş bir gazel okudu.

*****

1573. Terk-i tâc itdürdi çok sultâna ‘ışk Şaldı anca Yūsufi zındâna ‘ışk

Aşk birçok sultana tacı terk ettirdi. Ancak Yusuf’u zindana saldı.

1574. İy nice gül yüzlü nergis gözlünüñ Ergavân ĥadden boyadı kana ‘ışk

Aşk nice gül yüzlü, nergis gözlünün erguvan yanağından kana boyadı.

1575. Hükmini cân mülkine kıldı revân Yer kıomadı ‘aql-ı ser-gerdâna ‘ışk

Aşk şaşkın akla yer koymadı, hükmünü can mülküne koydu.

1576. Nâz ider Maĥmûd ‘özrine Ayaz Bendei ĥakim kıılır sultâna ‘ışk

Ayaz Mahmut'un özrüne naz eder. Aşk köleyi sultatana hâkim yapar.

1577. Dir midî bu ' aşıkane sözleri Ger mürebbî olmasaydı cânâ ' ışık

Aşk cana terbiyeci olmasaydı bu âşıkane sözleri söyler miydi?

1578. Bâl ü per yakmağa şem' -i hüsnüñe Sūzîi kıldı ezel pervâne ' ışık

Aşk güzelliğin mumuna kanat yakmaya ezelden pervaneyi yanmayla ilgili yaptı.

1579. Bu şî' rüñ şevkına ol serv-i ser-keş Okudı bir ğazel cân-bahş ü dil-keş

O dik başlı selvi bu şiiirin şevkine can bahşeden ve gönül çeken bir gazel okudu.

*****

1580. Tâ ebed boynumdadur fermân-ı ' ışık

Böyle bağlandı ezel peymân-ı ' ışık

Aşkın fermanı sonsuza kadar boynundadır. Aşkın yemini ezelden boynuna bağlandı.

1581. Hem-seri olmaz her ednâ-pâyenüñ

Sidreden a' lādür elhaq şân-ı ' ışık

Her alçaklık derecesinin arkadaşı olmaz. Doğrusu aşk en yüksek yerden daha yukarıdadır.

1582. Ne yüce dergâha istignâsı var

Bir görür dervîşi vü sulţânı ' ışık

Aşk dervişi ve sultanı bir kere görür. Onun yüce dergaha ihtiyacı yok.

1583. Kelleler tûb u kılıç çevağâmidur

Bü'l-‘aceb meydân imiş meydân-ı ‘ışk

Kelleler tuğla ve kılıcın bastonudur. Aşk meydanı ne tuhaf meydan imiş.

1584. Gitdi Mecnûn değdi nevbet Sûziye

Bir nefes hâlî kıomaz devrân-ı ‘ışk

Suzi’ye nöbet değdi, Mecnun gitti. Aşk dünyası bir nefes hali bırakmaz.

*****

1585. Temân itdi bu şi‘ri çünkü ol mâh Şafâdan rakşa girdi pîr-i âgâh

Uyanık pir mutluluktan dans etmeye başladı. Çünkü o ay bu şiiri tamamladı.

1586. Vedâ itdi nigâra gitdi râhib ‘Ali Beğden yaña ‘azmitdi râhib

Rahip sevgiliye veda etti ve gitti. Ali Bey’den yana azmetti.

1587. Giceyi gündüze kıatdı vü sürdi Yolu tûmâr-ı hicrân gibi dürdi

Geceyi gündüze kattı ve sürdü. Yolu ayrılık tomarı gibi sürdü.

1588. Yetişdi ol yere kim Şâh-ı gâzi Kırup hayme bezermiş dest ü yazı

Gazi şah o yere yetişti. Çöl ve ovaya çadır kurulup bezenmiş olduğunu gördü.

1589. Dirilmiş yanına ser-bâz erenler Hümâlar şaydider şeh-bâz erenler

Yanına yiğit erler toplanmış kuşlar uçuyor.

1590. Şorarak geldi Şahuñ kapusuna   Yetişdi kapusından tapusuna
Şahın kapısına sorarak geldi. Kapısından hizmetine yetişti.
1591. Yer öpdi vü du‘ālar kıldı ruhbān   Nitekim Hüsre ve Şāvur-ı devrān
Rahip yer öptü ve dūnyanın Şāvur’u Hüsrev’e dualar etti
1592. Elinde tuhfesi bir levh-ı sīmīn   Bu levh üstinde var bir naqş-ı rengin
Elinde gümüşten bir levha hediyesidir. Bu levha üstünde güzel bir resim var.
1593. Ki rāhib cān vire yazmış yazınca   Ciğer kan itmiş aña reng ezince
Ki rahip bunu yazınca can vereyazmış on renk ezince ciğeri kan olmuş.
1594. Olup hayrān bu naqşa ol ser-efrāz   Didi iy pīr keşfeyle baña rāz
O üstün kişi bu resme hayran olup “Ey pir bana sır keşfet!” dedi.
1595. Ki ne yerden gelüp kınde gidersin   Bu taşvīri nice ta‘bīr idersün
Bu tasviri nasıl yaparsın ki nerden gelip nere gidersin.
1596. Perī mi nüshası yoħsa ferişte   Ki beñzer ħüsñile ħūr-ı Bihişte
Bunun benzeri peri mi yoksa melek mi? Ki güzelliğiyle cennet hurisine benzer.
1597. Ne cem‘un şem‘-i bezm-ārāsıdır bu   Ne gül-zāruñ gül-i ra‘nāsıdır bu
Bu, ne topluluğun meclisini süsleyen mumdur ne de gül bahçesinin güzel mumudur.
1598. Bu sūretten bize ma‘nā beyān it   Ol ayuñ gün gibi vaşfın ‘ıyān it

Eflak ülkesinde Şen makamı o çoğu babasının elindedir.

1608. Ğani ıķlīm ü ābādān vilāyet Veli ħavfuñ çeker ķavmi Beęāyet

Çok ülke ve bayındır Őhirlervardır. Ancak çoğu kavim korku çeker.

1609. Uyumaz ħalkın tięuñ Őadāsı Fięāndur bezm-i ‘ayşında nevāsı

Kılıcının sesi halkını uyutmaz. İçki meclisinde sesi figandır.

1610. Düşüpdür her köye her Şehre ğulęul Bulupdur tāk-ı Kistrāsı tezelzül

Her köye her Şehre gürültü düşmüş. Kısra’nın sütununu titreme bulmuş.

1611. Ğuluñ sen Őāhı evvelden bilürdüm Du‘ ā-yı ħayruñı dāyim ķılurdum

Ben kulun sen Şahı evvelden bilirdim. Her zaman hayır dua ederdim.

1612. İŐitmişdüm firengistānda aduñ Dilimden bir nefes gitmezdi yāduñ

Avrupa’da adını iŐitmiştim, yadın dilimden bir an gitmezdi.

1613. Ğarīm-i Ğudsde bir cāna irdüm Şanasın ‘İsī-i devrāna irdüm

Kudüs hareminde bir cana yetiştim. Devrin İsa’sına yetiştim sanırsın.

1614. Kemāl-i zühdile meŐhūr-ı millet Kelāmı ħikmet ü va‘z u naŐiĥat

Kendini ibadete vermenin iyiliğiyle milletin Őöhretlisinin sözü hikmet ve nasihattir.

1615. Firengistanda bir Şeh-zāde imiş Ta‘ alluķdan velī āzāde imiş

Avrupa’da bir Şehzade imiş. Bağlılıktan ziyade hür imiş.

1616. İŐitmiş ol daĥi nām-ı Őerīfūñ Mükerrer dinlemiş vaŐf-ı laťifūñ

O da şerefinin namını işitmiş. Güzel vasfını tekrar tekrar dinlemiş.

1617. Mücerred görmeğe sen şehriyârı   Meğer terkeylemiş şehr ü diyârı

Sen hükümdarı yalnız görmek için meğer şehri ve diyarı terk etmiş.

1618. Şu gibi sū-besū olmuş revân ol   H̱arīm-i Ḵudse irdi nāgehān ol

O, su gibi her tarafa akmış. O, ansızın Kudüs haremine erdi.

1619. Elinde bir müzehheb sūreti var   Teni insān ü sīmāsı esed vār

Elinde yıldızlı bir resmi var teni insan, siması aslan gibidir.

1620. Temāşā eyler anı gāh ü bīgāh   Ḵalur hayrān aña ol cān-ı āgāh

O’nu zamanlı zamansız seyreder. O uyanık can ona hayran kalır.

1621. Baña eydür ki iy pīr-i ṯarīkāt   Kimüñdür hiç bildüñ mi bu şūret

Bana söyler ki: “Ey tarikat piri! Bu suret kimindir, hiç bildin mi?”

1622. ‘Ali Beğ vaşfi ma‘lūmuñ deĝül mi ·   Bu haṭ levḥunda merḳūmuñ deĝül mi

Ali Bey’ in resmi malumun deĝil mi, bu yazı levhanda adı geçen deĝil mi?

1623. Añılmaz mı firengistān içinde   Yazılmaz mı nigāristān içinde

Avrupa’da anılmaz mı, put hanede yazılmaz mı?

1624. Ṭavāf-ı Ḵuds çün buldı nihāyet   Ḵılalum Ka‘be-i ḵüyin ziyāret

Köyünün Kabe’sini ziyaret edelim. Çünkü Kudüs’ün tavafı sona erdi.

1625. Hem anı seyridelüm hem diyārın   Hem ol mülküñ şıĝārın hem kibārın

Hem onu hem diyarını hem o mülkün küçüklerini hem de büyüklerini
seyre delim.

1626. Diyār-ı ğurbete olduğ revāne ĖaraĖ ĥüsnüñ ħalanı bir bahāne

Gurbet diyarına yürüdüğ güzelliğin kalanı kıskanmaya bir bahanedir.

1627. Gelürken şāh-zāde doydı cāndan Murāda irmedin gitdi cihāndan

Şehzade gelirken candan doydı. Murada ermedi, cihandan gitti.

1628. Bu mağsud oldu ben p̄ire müyesser Ki buldı ĥāk-i pāyüñden gözüm fer

Bu arzu, ben pire kolay geldi ki ayağının toprağından gözüm fer buldu.

1629. Ėalem çekdüm anı taĖr̄ir ħıldum Cemālüñ nağşını taşv̄ir ħıldum

Kalem çektim ve onu yazdım, güzelliğinin resmini tasvir ettim.

1630. İletdüm tuğfe anı ol diyāra Cilā virdüm ħamu nağş-ı nigāra

Onu, o diyara hediye ettim, hep sevgilinin resmine cila verdim.

*****

1631. Meğer bir şubĖ kim bervech-i āȳin Ṭavāf-ı deyre geldi ol büt-i Ėin

Meğer bir sabah ayin olsun diye o Ėin putu, kilisenin tavafına geldi.

1632. Hevesden seyriderken deyri ol māh Gözi taşv̄irüñe tuş oldu nāĖāĥ

O ay, kiliseyi hevesten seyrederken ansızın gözü tasvirine takıldı.

1633. Ṭayanıp şüret-i b̄icān gibi ol Ṭaña ħaldı meh-i tābān gibi ol

O cansız resim gibi dayanıp parlak ay gibi şafağa kaldı.

1634. Dönüp benden yaña eydür ki iy pîr   Ne yerden geldi bu cân-bağş taşvîr

Benden yana dönüp “Ey pir! Bu can bahşeden tasvir nereden geldi?” der.

1635. Bu şüret kaçığı şāhuñ peykeridür   Bu şeh kaçığı ilüñ ser-defteridür

Bu suret hangi şahın parçasıdır? Bu şah hangi ülkenin şahıdır?

1636. Ne dirler nāmına ol nām-dāruñ   Ne dindür mezhebi ol şeh-süvāruñ

O namlı kişinin adına ne derler, o başkomutanın mezhebi hangi dindir?

1637. Didüm bu şüretüñ çok ma‘ nîsi var   Bu şüretten değül her cân haberdār

Bu resmin çok manası vardır. Bu suretten her can haberdardır, dedim.

1638. Bu efsāne ki pürsihr ü füsündür   Karazluğūñ gibi şerhi uzundur

Bu efsane sihir doludur ve kinin gibi yayılması uzun sürer.

1639. Velî biñde biri taqrîr olunsun   Beyān evrākına taqrîr olunsun

Fakat binde bir yazılsın, açıklama yapraklarına yerleştirilsin.

1640. Bu naqşuñ şāhibi bir nām-verdür   Ki tîğından cihān pür şūr u şerdür

Bu resmin sahibi ünlü biridir, onun kılıcından dünya kötülük ve kavga doludur.

1641. Serā-ser kâfir iklîmi zebūnı   Elinden pāy-māl ü ser-nigūnı

Onun elinden kâfir memleketi aciz olmuş, çiğnenmiş ve başa aşağı olmuştur.

1642. Şecā‘ at kühnuñ bebr ü pelengi   Tuna deryāsınuñ ser-keş nehengi

Yiğitlik dağının aslanı ve panteridir. Tuna nehrinin asi timsahıdır.

1643. Kiminin şey'ü li'llāh dervāzesinden   T̄oludur şark u ğarb āvāzesinden
Kiminin kapısından Allah için bir şey istenir. Doğu ve Batı bu seslerle doludur.
1644. Velī var dīn-i 'Īsādan ferāġı   Yağar nūr-ı Muḥammedden çerāġı
Fakat İsa'nın dininden vazgeçip Muhammed'in nurundan çirasını yakıyor.
1645. Miḥaloġlı 'Ali Beġ nāmı anuñ   Sipihrūñ tünd raḥşı rāmı anuñ
Onun adı Mihaloġlu Ali Bey'dir. Güneşin sert ışığı ona boyun eğer.
1646. Ḥuceste nāmuñı çūn gūş kıldı   Deñiz gibi şafādan cūş kıldı
Uğurlu ismini dinledi. Deniz gibi sevinçten coştı.
1647. Didi bu şekl ü ānuñ şūretin ben   Düşümde daḡı görmişdüm mu' ayyen
Ben bu şekli ve onun suretini düşümde açık bir şekilde görmüştüm.
1648. Çiçeklerde beni mestitdi bir gül   Zihī gül kim hümāyı kıldı bülbül
Çiçekler içinde beni bir gül mest etti. Ne güzel gül ki kuşu bülbül yaptı.
1649. Bu şūretlerde ol güldür bu taşvīr   Budur ma' nīde ol rü'yaya ta' bīr
Bu suretler içinde bu tasvir o güldür. Manada o rüyaya tabir budur
1650. Görelden naqşını divānesiyem   Cemāli şem' inuñ pervānesiyem
Onun resmini göreliden beri divanesiyim. Güzellik mumunun pervanesiyim.
1651. Ciğer zaḥmı bilinmezse sözümden   'Iyān olmaz mı ḥūn-efşān gözümden
Sözümden ciğerimin yarası bilinmezse kan saçan gözümden bilinmez mi?

1652. Elâ iy pîr-i sâlik mürşid-i râh Meded kim almışam vâdide güm-râh

Ey tarikat piri? Vadide yolumu şaşırdım. Yolun mürşidi yardım et!

1653. Yetiş ben hâkden ol mâh-tâba İlet zerre selâmın âftâba

Ben topraktan o ay ışığına yetiş. Zerrenin selamını güneşe, ilet.

1654. Eyit ben hâk-sâra bir naşar ıl Yoluñda toprak oldum gel güzer ıl

Yolunda toprak oldum gel, geç. Ben perişana bir bak söyle.

1655. Yüzüñ göster baña iy Aħmed-âyiñ Ki' imâna gele tersâ-yi bîdîñ

Ey Ahmet'e inanan! Bana yüzünü göster ki dinsiz Hıristiyanlar imana gelsin.

1656. Baña şem' -i cemâlüñ reh-nümâ ıl Beni bu küfr ü zülmetden rehâ ıl

Bana güzellik mumunu kılavuz et. Beni karanlık ve küfürden kurtar.

1657. Çü fetħuñ raħři çâbükdür kemâhî Serâ-ser kâfiristân cilve-gâhı

Fethin ışığı hızlıdır olduğu gibi baştanbaşa kâfir ülkesinin cilve yeridir.

1658. Nola bir mülke daħi sâye řalsañ Kemend-i ' anberîñüñ aye řalsañ

Bir mülke gölgeni bıraksan mis kokulu kemendini aya salsan ne olur?

1659. Bu bâėuñ daħi dirseñ güllerini Müselsel baėlasañ kâküllerini

Bu bağın da güllerini toplasan, saçlarını ardı ardına bağlasan...

1660. Bu gül-şen daħi hep pürnesterendür İçi taşı gül ü serv-i semendür

Gül bahçesi hep yaban gülü doludur. İçi dışı gül, selvi ve yasemindir.

1661. Çū Meryem vaşfın işitdi ‘ Alī Beğ Gözi yaşın revān itdi ‘ Alī Beğ

Ali Bey Meryem’in vasfını işitti, gözünün yaşını akıttı.

1662. ‘ Aceb bu kim ne sulṭāndur ne dervīṣ Kime uğrarsa eyler ‘ ışkı dil-rīṣ

Acaba bu kimdir? Ne sultandır ne de dervıştır. Aşk kime uğrarsa gönlünü yaralar.

1663. Ne tāca iltifāt eyler ne tahta Çi zerrīn taht ü çī bir pāre tahta

Ne taca ne tahta itimat eder. Ne altın taht ne de bir parça tahta ister.

1664. Özendi ḥasreti ol meh-likāya ‘ Alī Beğ nālesi irdi semāya

O ay yüzlüye hasreti özendi. Ali Bey’in inlemesi semaya erdi.

1665. İki başdan olur dirler maḥabbet Ezel bezminde bağlanmış bu ülfet

Aşk iki baştan olur derler. Bu dostluk ezel meclisinde bağlanmış.

1666. O bezmi bülbül añup ‘ āşıḳāne Daḫi gül gelmedin başlar fiḡāna

Bülbül o meclisi aşık gibi anıp gül gelmeden figana başlar.

1667. Sever sulṭān olursa ‘ āşıḳı ḳul Ki açmışdur gönülden gönüle yol

Köle aşığı sultan olursa sever ki gönülden gönüle yol açmıştır.

1668. Delīl-i rūṣen istersen mu‘ ayyen Nāzar ḳıl ṣem‘ ile pervāneye sen

Açık bir parlak delil istersen mum ile pervaneye bak.

1669. Nice yanar iki ‘ āşıḳ çīḡerden Bu serden geçmiş ü ol bāl ü perden

İki âşık ciğerden nasıl yanar. Bu baştan ve kanattan geçmiştir

1670. Düşüp nāgeh belāya ol dilāver   Tıtuşdı şem^c veş yandı serā-ser

O yiğit ansızın belaya düşüp mumu gibi tutuştu, baştanbaşa yandı.

1671. Tıolup sevdā buḡārından dimāḡı   Nigār ıqlīm̄ine kıldı yaraḡı

Aklı sevda buḡusuyla dolup sevgilinin ülkesine gitmeye hazırlandı.

1672. Nigārından yaña gönderdi p̄iri   Ki rüşen-dil kıla şem^c-i mün̄iri

Piri sevgilinden yana gönderdi ki parlak mumu parlak kılsın.

1673. Beşāretler kıla ol dil-rubāya   Ki ya^c n̄i ıqtırān eyler gün aya

O sevgiliye müjdeler versin yani güneş ve aya yaklaştırır.

1674. Olup peyk-i seḡer gibi revān ol   İrürdi deyrine p̄ir-i muḡān ol

O seher postacısı gibi yürüyüp o meyhaneciyi kilisesine varırdı.

1675. İşitdi Meryem-i ‘İs̄i-dem anı   Sevindi kılcā kıaldı yār-ı cānı

Onu İsa nefesli Meryem işitti. Canın sevgilisine yakın kaldı, sevindi.

1676. Tāvāf-ı deyre gösterdi bahāne   Yine ‘azmeyledi p̄ir-i muḡāne

Kilisenin tavafına bahane gösterdi. Yine meyhaneciyi azmetti.

1677. Bile dil-dār ü meh-rū ya^c n̄i Banu   Yanınca bir nice serv-i semen-bū

Çok yasemin kokulu selvi yanınca sevgili ve ay yüzlü Banu bilsin.

1678. Şanasın mihr ü meh oldı süvāre   Yanınca yüḡrüşür her māh-pāre

Her ay parçası yanında koşuşur. Ay ve güneş süvari oldu sanasın.

1679. Yetişdiler hırāmān deyre nāgāh   İştidi deyre çıktı pīr-i āgāh

Ansızın kiliseye koşarak yetiştiler. Uyanık işitti ve kiliseye çıktı.

1680. Nīgārīn kıldı hālvēt deyr içini   Kığırdı yanına naḳḳaş-ı Çīni

Sevgilisi kilisenin içini boşalttı. Çin nakkaşını yanına çağırdı.

1681. ‘Alī Beğden ḥāber şordı mükerrer   Söze girdi revān pīr-i sūḥān-ver

Düzgün konuşan pir salınarak söze girdi ve tekrar tekrar Ali Bey’den haber sordu.

1682. Kılurken mācerāsın yār-ı taḫrīr   Yetişdi gāzīlerle nāgeh ol dilīre

Sevgili başından geçenleri anlatırken o mir ansızın gazilerle birlikte yetişti.

1683. Özi bir kaç erile sürdi pīre   Ki pīr öyle dimişdi ol dilīre

Kendisi birkaç er ile pire gitti. Pir o yiğide şöyle demişti:

1684. Kālan şeh-bāzlar ḳol ḳol şalındı   Hem ol gün çok hümā-pervāz alındı

Kalan yiğitler kol kol salındı. O gün çok büyük alındı.

1685. ‘Alī Beğ çūn yetişdi deyre nāgāh   Görüp rāhib nigārı kıldı āgāh

Ali Bey ansızın kiliseye yetişti. Rahip resmini görüp haber verdi.

1686. Ki iy meh-rū saña olsun beşāret   Ki toğdı üstüne ḥurşid-rāyet

Ey ay yüzlü! Sana müjde olsun! Güneş gibi üstüne doğdu.

1687. Yeter ḳan ağla iy şem^c-i şeb-ārā   Ki şubḫ-ı vaşl-ı yār oldı hüveydā

Ey geceyi süsleyen mum! Kan ağladığın yeter. Sevgilinin kavuşma sabahı belli oldu.

1688. Yeter beñzet ruḥuñ berk-i ḥazāna Bahār-ı vaşl-ı cānān irdi cāna

Ruhunu hazan yaprağına benzettiğin yeter. Sevgilinin kavuşma baharı cana erdi.

1689. Zihī ṭālī[‘] zihī ḳutlu sitāre Ki irdüñ bu güne iy māh-pāre

Ne güzel doğan yıldız, ne güzel yıldız! Ey ay parçası! Bugüne erdin.

1690. Virilmez her dile vaşl-ı nigārīn Şunulmaz her Ceme bu cām-ı la[‘] līn

Sevgilinin kavuşması her gönle verilmez. Her Cem’e bu kırmızı renkli kadeh verilmez.

1691. Bu bezme sāğar olmağa nice ser Tūrāb oldu vü olmadı müyesser

Nice baş bu meclise kadeh olmak için toprak oldu ve bu kolay olmadı.

1692. Lebi devrinde her cān kām bulmaz Bu mühre her Süleymān mālīk olmaz

Dudağının devrinde her can murat bulmaz. Bu mühre her Süleyman sahip olmaz.

1693. Verilmez binde bir cāna bu devlet Belī her başa ḳonmaz tāc-ı [‘] izzet

Bu devlet binde bir cana verilmez. Evet, izzet tacı her başa konmaz.

1694. İnüp büt-ḥāneye girdi [‘] Alī Beğ Nigārīn yanına irdi [‘] Alī Beğ

Ali bey inip puthaneye girdi, sevgilinin yanına erdi.

1695. Yüzinden ref[‘] idüp zülfi niḳābın Temāşā ḳıldı ol ḥüsn āftābın

Saç peçesini yüzünden kaldırıp o güzel güneşi seyretti.

1696. Ne gördi bir cemâl-i ‘ âlem-ârâ   Ki mihrinden cihân zerrâtı şeydâ

Ne gördü: Âlemi süsleyen bir güzellik, güneşinden cihanın zerrelere çılgın...

1697. Nihâli naḥl-i Meryem gibi ḥurrem   Leb-i cān-baḥşî ‘ Īsîden urur dem

Onun fidanı Meryem’in fidanı gibi tazedir. Can bahşeden dudağı İsa’dan dem vurur.

1698. Şaçından bağlanur zünnar sünbül   Yüzünden nâre vü nûra ṭapar gül

Onun saçından sünbül kuşak olarak bağlanır. Gül onun yüzünden ateşe ve nura tapar.

1699. Lebinden mey mubâḥ ol millet içre   Ne millet kim müselleḥ ḥikmet içre

Millet içinde dudağından içmek mubahtır. Ne millet ki hâkimliğe teslim edilmiş.

1700. Kulaḡdan ‘ âşîḡ olmuştur ol aya   Yüzün gördi bu kez düştü hevâyâ

O aya kulaktan âşık olmuştur. Yüzünü gördü ki bu kez hevese düştü

1701. Yüzün gördi bu kez odlara yandı   Sözin işitdi göklere boyandı

Yüzünü gördü, bu kez ateşlere yandı. Sözü işitti göklere boyandı.

1702. Şaçın gördi bu kez dâma ṭutuldu   Bu kez nerd-i ḡamından zâr ütüldü

Saçını gördü tuzaḡa yakalandı. Bu kez gam tavlasında zar ütüldü.

1703. Lebin gördi bu kez ḡana boyandı   Bu kere kendü cānından uşandı

Dudağı gördü, bu kez kana boyandı. Bu kez kendi canından usandı.

1704. Büt-i sîmîn nigârîni ya' ni Meryem Görüp yârin alur ayrân ü ebkem

Gümüş renkli put, resim gibi güzel yani Meryem yârini görür dili tutulur ve şaşırır.

1705. alup dem-beste 'aşı görse yârin Ferâmüş eyler andan ayrı varın

Âşı sevgilisini görse nefesi kesilip ondan başka ne varsa unuttur.

1706. Dil ü cân mavolur ber ursa ol nûr Tecellîye doyar mı Mûsî yâ ûr

O nur şimşek çaksa can ve gönül mahvolur. Tur dağı Musa'ya görünmeye doyar mı?

1707. Çi ger başından aşdı mevc-i dehşet Elin dutdı keremden Hızr-ı ülfet

Gerçi dehşet dalgaları başından aşdı. Dost Hızır cömertliğinden elini tuttu.

1708. Vişâl ünsiyile buldı mecâl ol Dilin depretdi vü kıldı maâl ol

O, kavuşma alışkanlığıyla mecal buldu. Dilini kıpırdattı ve konuştu

1709. Du' âlar eyledi ol ser-firâza odı gül yüzünü âk-i niyâza

O üstün kişiye dualar etti. Niyaz toprağına gül yüzünü sürdü.

1710. Öñinde secde-i şükritdi ol serv Sirişkin şu gibi aıtdı ol serv

Önünde şükür seccadesi yaptı. O selvi gözyaşını su gibi akıttı.

1711. Revân ol şem' -ru barmaq getürdi Nigârı şevına îmân getürdi

O mum yanaklı salınarak parmak getirdi. Sevgilinin şevkine inandı.

1712. Nigârı mezhebin kıldı kabûl ol   Muhibbe 'ışk dâyim gösterür yol

O sevgilinin mezhebini kabul etti. Aşk sevene daima yol gösterir

1713. Vesîle 'ışk dâyim yâradur bes   Değül sîm ü zer ü dîbâ vü atlas

Kâfi aşk daima vesile ve yaradır. Altın, gümüş, ibrişim ve atlas değildir.

1714. Bu tûmârı dürür bîmârına yâr   Ne yoldaş anılır bunda ne ser-dâr

Sevgili hastasına bu tomarı durer. Burada ne yoldaş anılır ne de komutan.

1715. Nedendür Leylînüñ Mecnûna meyli   K'anı şaḥraya şaldı 'ışk seyli

Leyla'nın mecnuna meyli nedendir ki aşk seli onu çöle bıraktı.

1716. Niçün Ferhâd yasın dutdı Şîrîn   Ki zülfi ḥasretinden gitdi miskîn

Şirin niçin Ferhat'ın yasını tuttu? Zülfünün hasretinden miskin gitti.

1717. Bahâr ebri gibi ağlamadın göz   Kime gösterdi bu gül-ruḥ güler yüz

Ey göz! Bahar bulutu gibi ağlamadın bu gül yanaklı kime gülyüz gösterdi.

1718. Ciğer kan itmeyince kâm nâkâm   Eyit kim buldı la' l-i yârdan kâm

Muratlı muratsız ciğer kan olmayınca söyle kim yarin dudağından murat aldı.

1719. Kızıl kana boyanmayınca lâle   Şafâ bezminde tutmadı piyâle

Lale kızıl kana boyanmayınca safa meclisinde kadeh tutmadı.

1720. Görür Banu ki ol Meryem-şîfat yâr   Şacı devrinde kıldı kaṭ' -ı zünnâr

Bunu görür: OMeryem sıfatlı yar saçının devrinde kuşağı kesti.

1721. Yüzi şem^ç in delîl-i rāh idindi   Saçın ḥablü'l-metîn-i çāh idindi

Yüzünün mumunu yolun delili edindi. Saçını kuyunun sağlam ipine bağladı.

1722. Ol ay yüzlü daḥi ĩmāna geldi   Serā-ser cān idi cānāna geldi

O yüzlü bile imana geldi. Baştanbaşa can idi canana geldi.

1723. Yanınca ol semen-ber nāzenīnler   Kenīzek zühresi Zühre-cebīnler

O yasemin göğüslü narinlerin yanında küçük cariye zühresi Zühre gibi parlak olanlar vardır.

1724. Şahādet kıldılar cān ü gönülden   Ki ḥaḫdur her ne kim geldi Rasūlden

Can ve gönülden şahadet getirdiler. Peygamberden her ne geldiyse doğrudur.

1725. Bu meyden devr āḫır pīre irdi   İçüp ser-mest-i şeydā raḫşa girdi

Bu şarap dönerek sonunda pire geldi. Çılgın sarhoş içip dans etmeye başladı.

1726. Esāsın yıkdı küfr-i bīşebātuñ   Şıdı nāmūsını Lāt ü Menātuñ

Sebatsız küfrün esasını yıktı. Lat ve Menat'ın namusunu kırdı.

1727. Çeküp ça keyledi küfrüñ pelāsın   Gönülden giydi cān ü dil libāsın

Küfrün elbisesini çekip yırttı. Can ve gönül elbisesini gönülden giydi.

1728. İrince Ḥaḫ Ta^ç ālādan ^ç ināyet   Bulur güm-rāh-ı şad-sāle hidāyet

Allah'tan lütuf erince yüz yıllık yolunu şaşırılmış yolunu bulur.

1729. Eḡer rāh-ı ḫabūl olursa münsed   Olur biñ yıllık ehl-i zühd mürted

Eğer kabul yolu kapanırsa bin yıllık nefsi kırma ehli İslam dininden döner.

1730. Tütalum tođduñ anadan müselman   Ne ışşı çünki ĩmānsuz gide cān

Farz edelim, anadan Müslüman doğdun. Ne fayda çünkü can imansız gider.

1731. Kişinüñ öñine bakma soñın gör   Belĩ devlet anuñ k'ola soñı gür

Kişinin önüne bakma sonunu gör. Evet, onun sonu gür, saadet olsun.

1732. Feleklerde uçardı evvel iblīs   Yere geçdi soñında ehl-i telbīs

Şeytan önceden göklerde uçardı hile ehli sonunda yere geçti.

1733. Ne ĥurrem bağ idi bağ-ı zamāne   Bahārı irmese āñır ĥazāna

Baharı sonunda hazana ermese zamanın bağı ne taze bahçeydi.

1734. Ne pāk āyĩne idi ĥadd-i meh veş   Teğayyür virmese ĥađđ-ı müşevveş

Karışık yazı gayret etmese ay gibi yanaklı ne temiz ayna idi.

1735. Göñül key řāh idi devrinde Cem-cām   Soñında řoĥbetin bozmasa
eyyām

Günler sonunda sohbetini bozmasa gönül Cem'in kadehinin devrinde büyük hükümdar idi.

1736. Ne devlet var ki let yoğdur soñında   Ne şerbet var ki şer yoğdur öñinde

Ne devlet var, sonunda şiddet yoktur. Ne şerbet var, önünde kötülük yoktur.

1737. Saña āñır dinür cām-ı memāt iç   Gerekse Ĥızır olup āb-ı ĥayāt iç

Sana sonunda ölüm kadehini iç denir. Gerekirse Hızır olup Ab-ı Hayat iç.

1738. Güvenme haymeñe kim Hüsrevîdür   Ki bir göçküncinüñ kara evidür
Çadırına güvenme, Hüsrev'e aittir. Bir göçmenin kara evidir.
1739. Qo fanî devleti bâķisin iste   Bu meyden geç ebed sākîsin iste
Fani devleti bırak bakisini iste bu meyden geç ebed sakisini iste.
1740. Bu zerrîn tâca sulţān olmasun kıl   Ki āhır başına odlar yaķar ol
Köle bu altın taca sultan olmasın ki O sonunda başına ateşler yakar.
1741. ‘Alî Beğ bunlara öğretti erkān   Nedür bildürdi resm-i rāh-ı îmān
Ali Bey bunlara usul öğretti. İman yolunun resminin ne olduğunu bildirdi.
1742. Serā-perde çekildi deyr içinde   Nigārı ile kıldı seyr içinde
Kilisenin içindeki perde çekildi. Sevgilisi ile seyir içinde kaldı.
1743. Baķup dîdārına ol meh-liķānuñ   Görirdi gün gibi nūrın Hudānuñ
O ay yüzünün yüzüne bakıp Allah ‘ın nurunu güneş gibi görürdü.
1744. Dimāġı bŷy alup miskîn saçından   Dem urmazdı ne Tatar ne Çinden
Aklı mis kokulu saçından koku alıp ne Tatar ‘dan ne de Çin ‘den dem
vurmazdı.
1745. Kemāhî ġarķ iken baħr-ı vişāle   Bulurken bir nazarda biñ nevāle
Olduġu gibi kavuşma denizine batmışken, bir bakışta bin nevale bulunurken
1746. Seġirdimden irişdi anda her cavķ   Ġanîmet baħrına başdan başa ġarķ
Seġirdimden her tarafa erişince ganimet denizine baştanbaşa gark oldu.

1747. Dizin dizin saçı zencirlerle   Ner arslan bir sürü naçirlerle
Zincirlerle dizin dizin saçı, erkek aslan bir sürü yaban keçisiyle
1748. Kara saçlı elâ gözlü güzeller   Güler yüzlü şeker sözlü güzeller
Kara saçlı, ela gözlü güzeller, güler yüzlü, tatlı sözlü güzeller
1749. Büt-i Āzer gibi sīmīn-bedenler   Güzellik gül-şeninde ter semenler
Azerin putu gibi gümüş bedencililer, güzelliğin gül bahçesinde taze yaseminler...
1750. Kuruldu ordı ol Şeh çevresinde   Şanasın hâledür meh çevresinde
O şah çevresinde ordu kurdu. Ay çevresindeki hale sanırsın.
1751. Yine gül-şen gibi güldi konağlar   Bezendi lāle-ruhlarla otağlar
Yine gül bahçesi gibi konaklar güldü. Otaklar lale yanaklılarla bezendi.
1752. Yine cūş itdi her ġāzī ʔarab-nāk   Yine āvāzelerden ʔoldı eflāk
Yine her gazi sevinçle coştu. Yine gökler seslerle doldu.
1753. Yine yer yer kuruldu şoḡbet-i ḡāş   Yine zevk itdi sāķī şevķ rakķāş
Yine yer yer hs sohbet kuruldu yine saki ve rakkasın şevki zevk verdi.
1754. Yine ʔanbūr u şeş-tālar çalındı   Felekden zühre dest-efşān saçıldı
Yine tamburlar çalındı. Felekten Zühre ve saçılan şeyler saçıldı.
1755. Ki anda el şunardı merḡabāya   Meġer bayrām idi ehl-i şafāya
Orada merhaba diyene el uzatırdı. Meġer sefa ehline bayram idi.

*****

1756. Çū halvet-gāhına girdi şeh-i çerh Mūnaqqāş haymeye girdi meh-i çerh
Cihanın şahı halvet yerine girdi. Feleğin ayı işlemeli çadırına girdi.
1757. Menāzil seyridip māh-ı mūnevver Kevākib derneğin gezdi serā-ser
Parlak ay konaklama yerlerini seyredip baştanbaşa yıldızlar derneğini gezdi.
1758. ‘Alī Beğ taşra çıkdı har-gehinden Nitekim şāh-ı devrān dergehinden
Ali Bey çadırından dışarı çıktı. Nitekim dünyanın şahı dergâhından çıktı.
1759. Binüp şebtizine ol Husrev-erkān Sipāhından yaña gitdi şitābān
O Hüsrev gibi şah atına binip acele ederek atlı askerinden yana gitti.
1760. Yanınca yüğrüşüp birkaç dilāver Gider şöyle ki ay ardınca Ülker
Yanında birkaç dilâver koşup ayın ardından giden Ülker yıldızı gibi gider.
1761. Tolanup ordusun gezdi sipāhın Yavuz gözden şakındı gerd-i rāhın
Ordusunu dolanıp atlılarını gezdi. Yolunun toprağını kem gözden sakındı.
1762. Kōdı yer yer çeriye dīde-bānlar Uyandı şan felekde şem‘ a-dānlar
Askere yer yer gözcüler koydu. Felekde şamdanlar yandı san.
1763. Özi tā şubh devr itdi kamer vār Şebi hūn itmeye haşm-ı siyeh-kār
Günahkâr düşman geceyi kan etmek için ay gibi kendisi sabaha kadar döndü.
1764. Zihī müşfiķ Beği ehl-i gāzānuñ Muḥammed-hulķı eşhāb-ı şafānuñ

Ne güzel gaza ehlinin şefkatli beyi, safa sahiplerinin Muhammed yaratılışlısı!

*****

1765. Kılurdı dürlü dürlü h̄ile bünyād Alurdı düşmen-i bīdāddan dād

Türlü türlü hile binası yapardı. Hissenin düşmanından adalet alırdı.

1766. ‘Adūyı berç-ı tīğa çaқdururdu Gice her gāziye od yaқdururdu

Kılıç şimşegine düşmanı çaktırırdı. Her gaziye gece ateş yaktırırdı.

1767. Görür bed-h̄āh kim bīhad ocağı Sayılmaz şöyle kim çerhuñ çerağı

Sınırsız ocağı kötülük isteyen görür. Şöyle ki feleğin mumu sayılmaz.

1768. Şanur her bir ocaқda yüz kişi var Kaçar oddan kaçар gibi ol eşrār

O kötülük edenler ateşten kaçар gibi kaçар. Her bir ocakta yüz kişi var zanneder.

1769. Seher kim şāh-ı encüm toғdı mesrūr Dil-i mü’min gibi sīmāsı pür nūr

Seher vakti sevinerek yıldızların şahı doğdu. Müminin gönlü gibi siması nur doludur.

1770. Şebistāndan belürdi şem‘-i hāver Şanasın çıқdı zulmetden Skender

Doğunun mumu gece ülkesinden belirdi. İskender karanlıktan çıktı sanırsın.

1771. Revān ‘azmitdi Rūma Hind ilinden Cihāna nūr saçdı maḥmilinden

Hint ilinden Rum’ a yürüyerek azmetti. Sepetinden dünyaya nur saçtı.

1772. ‘ Alī Beğ şād u hurrem h̄alvetinde Şafādan mest cānān şoḥbetinde
Sefadan sarhoş sevgili sohbetinde Ali Bey, mutlu ve sevinçli yalnızlığındadır.
1773. Buyurdu kim ney-i rūyīn urulsun Ki her şebdīze gül-gūn zīn urulsun
Tunçtan yapılmış ney çalınsın, her yağız ata gül renkli eyer vurulsun diye
buyurdu
1774. Çalındı kūs ü ṭabl u zenc ü şūrñā Yerinden cünbiş itdi pīr ü bernā
Davul ve zurnalar çalındı. Pir ve yiğitler yerinden cümbüş etti.
1775. Giyüp rezmūñ libāsın Rüstemāne Süvār oldı Sipeh-dār-ı zamāne
Savaş elbisesini Rüstem gibi giyip zamanın komutanına süvari oldu.
1776. Dirildi yanına her merd-i ġāzī Bezendi bāġ-ı cennet gibi yazı
Her gazi yiğit yanına toplandı. Ova Cennet bağı gibi bezendi.
1777. Olup Banuyile Meryem süvāre Süvār oldı bile her māh-pāre
Banu ve Meryem süvari olup her ay parçası süvari oldu bile.
1778. Çeri ol hūblarla buldı zīnet Nitekim hūrlarla bāġ-ı cennet
Asker o güzellerle süslendi. Nitekim cennet bağı hurilerle.
1779. Bu şevketle göçüp menzil bemenzil Yetişdi menzile ol bedr-i kāmīl
Bu şevketle diyardan diyara göçüp o olgun ay menzile yetişti.
1780. Serā-yi vaşl içinde vaḥdet itdi Nice gün Meryem ile şoḥbet itdi
Kavuşma sarayı içinde birleşti. Günlerce Meryem ile sohbet etti.

1781. Dirürken bâğ-ı hüsnî güllerini   Kõoçularken saçı sünbüllerini
Güzelliğın bağının güllerini toplarken saçının sümbüllerini koklarken...
1782. Lebinden gâh içerdî âb-ı hayvân   Deminden geh bulurdî nefha-i cân
Kâh dudağından ab-ı hayat içerdî. Kâh nefesinden can soluğı bulurdu
1783. Dilersin hürile cennet şafâsın   Süregör dilberün halvet şafâsın
Huri ile cennet sayfasını dilersen sevgilinin yalnızlık sefasını süre gör.
1784. Zihî zevk u zihî şevk u zihî nûş   Ki ma' şükın kıla ' aşık derâğüş
Ne güzel zevk, ne güzel şevk ve ne güzel içme ki âşık sevgilisini kucaklasın.
1785. Dinilmez hazzı vuşlat ' âleminün   İki ' âlem tufeyli bir deminün
İki âlemin bir nefesinin dalkavuğı vuslat âleminin dalkavuğudur denilmez.
1786. Zülâl-ı Hızır kim cândan öñülmüş   Vişâl-i yârdan ğayrı değülmüş
Hızır 'ın saf suyu candan önceymiş. Sevgilinin kavuşmasından başka değilmiş.
1787. Ne devlet var vişâl-i yârdan yeğ   Ne ' işret var dem-i dil-dârdan yeğ
Ne devlet var ki yârin kavuşmasından iyi ne de içki var sevgilinin nefesinden iyidir.

*****

1788. Çün itdi şõhbeti dilberle âhır   Metâ' -ı vaşla hicrân oldı zâhir
Sonunda sevgiliyle sohbet etti. Kavuşma sermayesine ayrılık göründü.
1789. Nefâyis kim virür kuvvet kuvâyâ   Doyar andan kişî bulduğda vâye

Nefis güce güç katar. Kişi ondan nasip buldukça doyar.

1790. Çerāguñ gerçi revġan hācetidür   Velī hādden geçince āfetidür

Kandilin gerçi ihtiyacı olan yağdır. Fakat sınırdan geçince afetidir.

1791. ‘ Alī Beġ bir nigārın daġı özler   Dil-i şeh-bāzı her gün avı gözler

Ali Bey bir sevgilisini bile özler. Yiğit gönlü her gün avı gözler.

1792. Çū tuş oldu gözi Banuya nāġāh   İdindi gül-şen-i hüsünin naẓar-gāh

Ansızın gözü Banu’ya rast geldi. Güzellik gül bahçesini onun yeri edindi.

1793. Kōdı Hüsrevleyin Meryem hevāsın   Cihānuñ sevdi bir şirin-liķāsın

Hüsrev gibi Meryem’in aşkını bıraktı. Dünyanın bir şirin yüzüsünü sevdi.

1794. Bir özge daġı bāġa bülbül oldu   Gül ü serv arasında ġulġul oldu

Bir başka bahçeye bülbül oldu. Gül ve selvi arasında bağırmaya başladı.

1795. Bahār-ı vaşlına irdi anuñ da   Nihāli mīvesin dirdi anuñ da

Onun da kavuşma baharına erdi. Fidanın meyvesini topladı.

SONUÇ

Bu çalışmada, 16. Yüzyıl şairlerinden Sûzî Çelebi'nin kaleme aldığı ve Agâh Sırrı Levend'in yayınladığı Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavat-namesi günümüz Türkçesine aktarıldı.

Çalışmada tezin konusu olan gazavat-nameler hakkında kısa bir giriş yapıldı. Giriş kısmında metnin yazarı Sûzî Çelebi ve metne konu olan Mihaloğlu Ali Bey'in edebiyat tarihindeki yerini belirlendi. Girişten sonra çalışma iki bölüm halinde incelendi. Birinci bölümde eserde geçen telmih ve kıssalar tespit edilerek bunlar hakkında bilgileri metinden örnek beyitlerle anlatılmaya çalışıldı.

Gazavat-name kahramanı Mihaloğlu Ali Bey, İslami unsurlarla donatılmıştır. Hz. Peygamber, dört halife özellikle Hz. Ali, tasavvufta isim yapmış Hallâc-ı Mansur gibi şahsiyetlerle örneklendirilerek yüceltilmek istenmiştir.

Mihaloğlu Ali Bey'in hayat hikâyesi, "Ferhâd u Şirin", "Bülbül ile Gül" Leylâ Ve Mecnûn" başta olmak üzere çeşitli halk hikâyeleri ve mesnevilerle renklendirilerek anlatılmıştır.

Şehnamede kahramanlarından Rüstem, Neriman gibi ünlü isimler ile Yunan tarihinde önemli yer tutan Aristo, Bokrat gibi kimliklerle düşünce ve kudret yönüyle yarıştırmıştır.

İkinci bölümde ise Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavat-namesi'nin hem transkripsiyonu hem de günümüz Türkçesine aktarılmış şekli yer alır.

KAYNAKÇA

- Altuntaş, Halil ve Şahin, Muzaffer, (2008). *Kur'an-ı Kerim Meali*(8. baskı). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Babinger, Franz (1992). *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*. (Çeviren: Prof. Dr. Çoşkun Üçok) Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bursalı Mehmet Tahir Efendi (1972). *Osmanlı Müellifleri* (c.2). İstanbul: Yaylacık Matbaası.
- Büyük Türk Klasikleri(1985). (C.3). İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayıncılık.
- Devellioğlu, Ferit(2002). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, (19. Baskı). Ankara: Aydın Kitabevi.
- İsen, Mustafa(1998). *Sehi Bey Tezkiresi- Heşt-Behişt*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaman, Hayrettin, Çağrı, Mustafa, Dönmez, İbrahim Kâfi ve Gümüş, Sadrettin (2007). *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir* (3. Baskı). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kınalızade Hasan Çelebi (1989). *Tezkiretü's-Şuarâ(1. Cilt)*. Ankara: TTK Yayınları.
- Levend, Agâh Sırrı (1984). *Divan Edebiyatı-Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*(4. Basım). İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Levend, Agâh Sırrı (2000).*Gazavat-nameler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavat-namesi*(2. Baskı). Ankara: TTK Yayınları.
- Levend, Agâh Sırrı (1973). *Türk Edebiyatı Tarihi*.(2. Baskı) Ankara: TTK Yayınları.
- Özkan, Ömer (2007). *Gazavat-name-i Midilli* (1. Basım). Alp Yayınevi.
- Pala, İskender (2007). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü* (15. Basım).Kapı Yayınları.
- Parlatır, İsmail (2006). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Pekolcay, Necla (1976). *İslamî Türk Edebiyatı(c.1)*. İrfan Matbaası.

Recepoglu, Altay Suroy,(1998). Suzi Gazavatnamesinin Kaleme Alışının 500. Yıl Dönümü. *Prizrenli Suzi'nin 500.Yılı*. 10 Ekim 1998. Prizren: Türk Yazarlar Derneği Yayınları, 6-9.

Sami, Şemseddin (2006) *Kâmûs-ı Türki*. (10. Baskı). İstanbul: Çağrı Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Ali ÜZÜMCÜ	İmza:	
Doğum Yeri:	Devrekâni		
Doğum Tarihi:	23.09.1985		
Medeni Durumu:	Bekâr		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Bağıllı İlköğretim Okulu		Isparta	1996
Ortaöğretim	Anadolu İHL		Isparta	2000
Lise	Gönen Anadolu Öğretmen Lisesi		Isparta	2003
Lisans	Selçuk Üni. Türkçe Öğrt.		Konya	2007
Yüksek Lisans				
İş Deneyimi:	Çumra Merkez Atatürk İlköğretim Okulu / Konya			
Tel:	05062728795			
Adres	Çumra Merkez Atatürk İlköğretim Okulu / Konya			